ANITSAL SERAMİKLER
Yüksek Lisans Tezi

Öncü ÇELİKOĞLU

Eskişehir, 2017

ANITSAL SERAMİKLER

ÖNCÜ ÇELİKOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seramik Anasanat Dalı

Danışman: Doç. Kemal ULUDAĞ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Ocak 2017

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Öncü ÇELİKOĞLU **"Anıtsal Seramikler"** başlıklı tezi **30 Aralık 2016** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

		İmza
Üye (Tez Danışmanı)	**: Doç. Kemal ULUDAĞ**	.....
Üye	**: Yrd. Doç. Sadettin AYGÜN**	.....
Üye	**: Yrd. Doç. Melahat ALTUNDAĞ**	.....

Prof. Sıdıka Sibel SEVİM
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

ÖZET

ANITSAL SERAMİKLER

Öncü ÇELİKOĞLU

Seramik Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ocak 2017

Danışman: Doç. Kemal ULUDAĞ

Anıtlar, otorite olgusunun ortaya çıkmasıyla beraber varlıklarını göstermeye başlamışlardır. Siyasi, dini veya askeri erkler anıtları; genellikle bir düşünceyi, bir olayı veya bir kişiyi halka hatırlatmak amacıyla kullanmışlardır. Anıtların ilk örnekleri taş ve ahşap gibi malzemelerden olmasına karşın seramik malzemenin gelişimiyle beraber anıtsal seramikler ortaya çıkmıştır. Modernizmin getirdiği sanatsal yaklaşımlar sayesinde, seramiğin sanat olarak kabul görmesiyle beraber de anıtsal seramikler daha sık iki boyuttan sıyrılıp, üç boyutlu yapıtlar olarak karşımıza çıkmaya başlamışlardır. Günümüzde pek çok seramik sanatçısı anıtsal eserleriyle seramik sanatına katkılarını sürdürmektedir.

Bu araştırma, anıtsal seramiklerin ortaya çıkışlarından günümüze kadar geçen sürecini, bu konuda çalışmalar yapan sanatçıları ve eserlerini ele almak üzere yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anıt, Seramik, Heykel, Anıtsal Seramik, Seramik Sanatı

ABSTRACT

MONUMENTAL CERAMICS

Öncü ÇELİKOĞLU

Master of Fine Arts

Anadolu University Post Graduate School of Fine Arts, January 2017

Advisor: Assoc. Kemal ULUDAĞ

Monuments are beginning to show their presence with the emergence of the authority phenomenon. Generally political, religious or military powers used monuments to remind public a notion, an event or a person. Even the first examples of monuments are made of stone or wood; with the development in ceramic technology, ceramic monuments started to be seen. Through artistic approach that brought modernism, ceramics started to be accepted as an art form and ceramics more often broke free from two-dimension to three dimensional works of art. Today, many ceramic artist continues to contribute to ceramic art with the monumental works.

This study has been made to examine the process of monumental ceramics, ceramic artist who works on this field and their art works.

Keywords: Monument, Ceramics, Sculpture, Monumental Ceramics, Ceramic Art

ÖNSÖZ

19. yüzyılın sonlarına kadar seramik denildiğinde genellikle malzemenin işlevsel özellikleri akla gelmiştir. Modernizmin etkisiyle seramik artık bir sanat objesi ve sanat malzemesi olarak algılanmaya başlamıştır. Bu algıyla beraber seramik malzeme sanatsal üretimde daha çok kullanılmakta ve heykel sanatında (tabii buna bağlı olarak anıtlarda) daha çok karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde diğer malzemelere göre avantajlarından dolayı pek çok sanatçı seramik malzemeyi tercih etmeye başlamıştır. Bu araştırmada tarih boyunca değişik malzeme ve tekniklerle üretilen anıtların gelişimi ve bu gelişimin içinde seramik malzemenin yeri örneklerle anlatılmaya çalışılmıştır.

Tezimin uygulaması sırasında her fırsatlarında bana yardıma koşan arkadaşlarım Özge BAŞARAN ve İlter EROĞLU'na, bu tezi hazırlamamda büyük emeği ve sabrı olan hocam Doç. Kemal ULUDAĞ'a, benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

30.12.2016

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez/proje çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Öncü ÇELİKOĞLU

İÇİNDEKİLER

ANITSAL SERAMİKLER **1**
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖNSÖZ ..... **v**
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
GÖRSELLER DİZİNİ ..... **ix**
1. SERAMİK VE ANIT **1**
1.1. Seramik **1**
1.2. Seramik Tarihçesi **2**
1.3. Anıtlar **3**
1.3.1. Anıtların sınıflandırılması **4**
1.3.1.1. İşlev yönünden anıtlar **5**
1.3.1.1.1. Dinsel anıtlar **5**
1.3.1.1.2. Yazılı anıtlar **11**
1.3.1.1.3. Askeri anıtlar **14**
1.3.1.1.4. Teknolojik, bilimsel ve ekonomik anıtlar **19**
1.3.1.1.5. Sivil anıtlar **22**
1.3.1.2. Malzeme yönünden anıtlar **28**
1.3.1.2.1. Taş anıtlar **29**
1.3.1.2.2. Ahşap anıtlar **33**
1.3.1.2.3. Metal anıtlar **35**
1.3.1.2.4. Diğer malzemelerle yapılan anıtlar **39**
1.3.1.3. Teknik yönden anıtlar **43**
1.3.1.3.1. İnşa - yapılandırma - birleştirme anıtlar **44**
1.3.1.3.2. Yontma-oyma anıtlar **48**
1.3.1.3.3. Modelleme-biçimleme anıtlar **51**
1.3.1.3.4. Döküm-kalıp anıtlar **51**
2. ANITSAL SERAMİKLER **56**
2.1. Teknik Açıdan Seramik Anıtlar **71**

2.2. Bulunduğu Mekân Açısından Seramik Anıtlar 73
2.3. Sanatçılar Açısından Seramik Anıtlar 75
2.3.1. Christian-Pontus ANDERSSON 75
2.3.2. Felicity AYLIEFF 77
2.3.3. Arcadio BLASCO 78
2.3.4. Francisco BRENNARD 80
2.3.5. Jørgen HANSEN 82
2.3.6. Gwen HEENEY 83
2.3.7. Nina HOLE 85
2.3.8. Sadashi INUZUKA 86
2.3.9. Jun KANEKO 87
2.3.10. Michel KUIPERS 89
2.3.11. Barbara NANNING 90
2.3.12. Christian PETERSEN 92
2.3.13. Tanya PREMINGER 93
2.3.14. Barbara SORENSEN 95
2.3.15. Ulla VIOTTI 96
2.3.16. Hsu YUNG-HSU 98
3. ANITSAL SERAMİK UYGULAMA ÖRNEĞİ 101
SONUÇ 109
KAYNAKÇA 112
ÖZGEÇMİŞ 114

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 1.1. "Dolní Věstonice Venüsü", M.Ö. 24.000, Brno, Çek Cumhuriyeti. **Kaynak:** http://www.world-archaeology.com/wp-content/uploads/2013/02/01172519_001.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 2

Görsel 1.2. "Göbeklitepe", M.Ö. 11.000, Şanlıurfa, Türkiye. **Kaynak:** http://www.gazetebilkent.com/wp-content/uploads/2016/01/artist-impression-of-construction-of-temples-at-gc3b6bekli-tepe.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)..... 6

Görsel 1.3. "Keops Piramidi", M.Ö. 2650, Mısır. **Kaynak:** http://res.cloudinary.com/dk-find-out/image/upload/q_80,w_1440/MA_00002848_sw831m.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 7

Görsel 1.4. Mimar Sinan, "Selimiye Camisi", 1575, Edirne, Türkiye. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0a/Selimiye_camii.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 8

Görsel 1.5. "Kurtarıcı İsa", Corcovado Dağı, 1931, Rio, Brezilya. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Christ_on_Corcovado_mountain.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 9

Görsel 1.6. Emin Onat ve Orhan Arda, "Anıtkabir", 1953, Ankara, Türkiye. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Anitkabir_Mausoleum_Ataturk.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 10

Görsel 1.7. "Hammurabi Kanunları Yazıtı", M.Ö. 18. yy, Louvre Müzesi, Fransa. **Kaynak:**https://s3.amazonaws.com/classconnection/236/flashcards/4315236/jpg/sign2_hammarabi-1492698F15D506FBB07.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....11

Görsel 1.8. "Kleopatra İğneleri", Yaklaşık M.Ö. 1450, New York ve Londra. **Kaynak:** http://static.panoramio.com/photos/large/12384159.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) http://www.christopherfowler.co.uk/blog/wp-content/uploads/2013/03/Cleopatras.needle.from_.thames.london.arp_.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 12

Görsel 1.9. "Orhun Kitabeleri", 735, Orhun Vadisi, Moğolistan. **Kaynak:** http://www.celebialper.com/wp-content/uploads/orhun-abideleri.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....13

Görsel 1.10. "I amsterdam", 2004, Amsterdam, Hollanda. **Kaynak:** http://www.hotelben.nl/bg/bg1.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....14

Görsel 1.11. "Geyikli Taş", Moğolistan. **Kaynak:** http://4.bp.blogspot.com/-n3Y5CgBEpQo/UbbOG2IGshI/AAAAAAAAGY4/jP-191fkMXU/s1600/deer+stone.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....15

Görsel 1.12. "Balballar", 6.-13 yy arası, Balasagun, Kırgızistan. **Kaynak:** http://caravanistan.com/wp-content/uploads/2015/11/balbal3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....16

Görsel 1.13. Jean-François Chalgrin, "Arc de Triomphe de l'Étoile", 1836, Paris, Fransa. **Kaynak:**http://www.lifefoc.com/photos/server3/arc_de_triomphe_paris.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....16

Görsel 1.14. William Railton, "Nelson Sütunu", 1843, Trafalgar Meydanı, Londra, İngiltere. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Lord_Nelson,_Nelson's_Column.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6d/Nelson's_Column,_Trafalgar_Square,_London.JPG/220px-Nelson's_Column,_Trafalgar_Square,_London.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....17

Görsel 1.15. Feridun Kip, İsmail Utkular ve Doğan Erginbaş, Çanakkale Şehitleri Anıtı, 1960, Çanakkale. **Kaynak:** http://canakkalegeziturlari.com/wp-content/uploads/2015/01/%C3%87anakkale-%C5%9Eehitlik-Abidesi.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....18

Görsel 1.16. Fritz Røed, "Sverd i Fjell", 1983, Stavanger, Norveç. **Kaynak:**https://drscdn.500px.org/photo/61902863/q%3D80_m%3D1500/c50cfff9f453578a804d56c105cd7862 (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....18

Görsel 1.17. Knidoslu Sosratus, "İskenderiye Feneri", Yaklaşık M.Ö. 280, İskenderiye, Mısır. **Kaynak:** http://res.cloudinary.com/dk-find-

out/image/upload/q_80,w_1440/l_pharos_36d_kw500_c_rfcr1l.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 20

Görsel 1.18. Gustave Eiffel, “Eiffel Kulesi”, 1889, Paris, Fransa. **Kaynak:** http://cdn.history.com/sites/2/2015/04/hith-eiffel-tower-iStock_000016468972Large.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 21

Görsel 1.19. “Tokyo Skytree”, 2011, Tokyo Japonya. **Kaynak:** http://www.tokyo-skytree.jp/img/index_2015/bg/02_day.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 22

Görsel 1.20. “Ak Medrese”, 1409, Niğde, Türkiye. **Kaynak:**http://www.kulturportali.gov.tr/Common/GetFoto.aspx?f=MjcwMjIwMTVcMjQ5NzdiMTYtYTk5YS00OTc5LTliZTUtMTc0Njc3ZjFkMzQ0LmpwZw%3D%3D&t=Mg%3D%3D&s=bGFyZ2U%3D (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 23

Görsel 1.21. Frederic Auguste Bartholdi, “Özgürlük Anıtı”, 1886, New York, ABD. **Kaynak:** http://weneedfun.com/wp-content/uploads/2016/02/Statue-Of-Liberty-1.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 24

Görsel 1.22. Daniel Chester French, “Lincoln Anıtı”, 1922, Washington, ABD. **Kaynak:** http://traveldigg.com/wp-content/uploads/2016/05/Lincoln-Memorial-Front-Photo.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 25

Görsel 1.23. Teru Ando, “Hachikō”, 1934, Tokyo, Japonya. **Kaynak:** https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/01/6a/82/1e/hachiko.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 26

Görsel 1.24. Cotinelli Telmo ve Leopoldo de Almedia, “Keşifler Anıtı”, 1940, Lizbon, Portekiz. **Kaynak:** https://i.ytimg.com/vi/mUoRfEEYIKg/maxresdefault.jpg (Erişim Tarihi: 23.11.2016) 27

Görsel 1.25. Mehmet Aksoy, “İnsanlık Anıtı”, Kars, Türkiye. **Kaynak:**https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a5/Monument_to_Humanity_by_Mehmet_Aksoy_in_Kars,Turkey.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 28

Görsel 1.26. Phyteos, “Halikarnas Mozolesi”, M.Ö. 350, British Museum, Londra, İngiltere. **Kaynak:** http://amazingancient.com/wp-content/uploads/2014/10/i1.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 30

Görsel 1.27. “Moai”, 1000 – 1600 arası, Paskalya Adaları. **Kaynak:** http://7wondersoftheworld.biz/wp-content/uploads/2014/12/moais2.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....31

Görsel 1.28. Michelangelo, "Musa'nın Hükmü", 1515, Roma, İtalya. **Kaynak:** http://cdn.johnywheels.com/2015/11/24/michelangelomosessculpture-l-7f1b7cd243cc7e71.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....31

Görsel 1.29. Robert Mills, “Washington Anıtı”, 1884, Washington, ABD. **Kaynak:** http://media.ruebarue.com/photos/places/5720758194012160/1-washington-monument-1.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....32

Görsel 1.30. “Shigir İdol”, Yaklaşık M.Ö. 9000, Kirovgrad, Sibirya, Rusya. **Kaynak:** http://referentiel.nouvelobs.com/file/14341379.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 33

Görsel 1.31. "Kiyomizu-dera",778, Kyoto, Japonya. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/Kiyomizu-dera_in_Kyoto-r.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 34

Görsel 1.32. "Burning Man", 2013, 26 m, Nevada, ABD. **Kaynak:** http://images.faena.com/wp-content/uploads/sites/4/2016/03/main_1200.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 35

Görsel 1.33. İlhan Koman, "Akdeniz", 1980, İstanbul, Türkiye. **Kaynak:** http://1.bp.blogspot.com/-ulbyqlNz5xA/UsC3sorDVWI/AAAAAAAAIrY/J7BzIYbqtx4/s1600/IlhanKoman2.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 36

Görsel 1.34. Anish Kapoor, "Cloud Gate", 2006, Chicago, ABD. **Kaynak:** https://farm7.staticflickr.com/6182/6144649661_8d4359f4e7_o_d.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....37

Görsel 1.35. Meriç Hızal, “Al Yazma Anıt”, 2012, Antalya Türkiye. **Kaynak:** http://static.panoramio.com/photos/large/83521704.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 38

Görsel 1.36. Andy Scott, “Kelpies”, 2013, Falkirk, İskoçya. **Kaynak:** http://api.ning.com/files/ohmiyP-qzCsqpB3rgb83UTyVH2H*dCesIQhaJaYZQ8aWHa4ublrLZWgwE1N*EwmrePLzn1Q3amSiL2JKlVTczMTZrs1puQiB/andyscott10.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....39

Görsel 1.37. Costas Varotsos, "Koşucu", 1988, Atina, Yunanistan. **Kaynak:** https://betweentheshadowsandthesoul.files.wordpress.com/2014/03/100_9514.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 40

Görsel 1.38. “Anıt Sayaç”, 2008, Türkiye. **Kaynak:** http://www.anitsayac.com/ (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 41

Görsel 1.39. Michael Joo, "Doppleganger", 2009, Batı Sussex, İngiltere. **Kaynak:**http://www.sculpture.org.uk/storage%2Fapp%2Fresized%2FPrevious%20Artists%2FJoo_Michael%2FDoppelganger%20_Pink%20Rocinante_%2F2014_10_02_Joo_Doppleganger_int_001-lg.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 42

Görsel 1.40. Cai Fei, "Hazineler Evi",2013, Batı Sussex, İngiltere. **Kaynak:** http://cellophaneland.com/wp-content/uploads/2014/06/photo-2-copy-4.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 43

Görsel 1.41. "Stonehenge", M.Ö. 3100, Salisbury, İngiltere. **Kaynak:** http://www.bilgicim.net/wp-content/uploads/2015/07/stonehenge.png (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 45

Görsel 1.42. Eero Saarinen, "Gateway Arch",1963, St. Louis, ABD. **Kaynak:** http://cdn.history.com/sites/2/2013/11/MO-st-louis-gateway-arch.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 45

Görsel 1.43. İlhan Koman, "Sonsuzluğa", 2007, İstanbul, Türkiye. **Kaynak:** http://1.bp.blogspot.com/-LahgRuMtAWk/U_dKE6yQ0zI/AAAAAAAACFE/QQfc25KjqZE/s1600/to%2Binfinity%2Bmodel%2B(y).jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 46

Görsel 1.44. Anish Kapoor, "ArcelorMittal Orbit", 2012, Londra, İngiltere. **Kaynak:** http://www.eastlondonlines.co.uk/ell_wp/wp-content/uploads/2014/07/JM-Orbit-event-I.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....47

Görsel 1.45. "Midas Anıtı", Yaklaşık M.Ö. 550, Eskişehir, Türkiye. **Kaynak:** http://www.gezilmesigerekenyerler.com/wp-content/uploads/2015/02/Midas-Aniti-Yazilikaya-Eskisehir-01.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 48

Görsel 1.46. Michalengelo, "Davud", 1504, Firenze, İtalya. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/24/'David'_by_Michelangelo_JBU0001.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 49

Görsel 1.47. Gutzon Borglum, "Rushmore Anıtı", 1941, Dakota, ABD. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f3/Dean_Franklin_-_06.04.03_Mount_Rushmore_Monument_(by-sa)-3_new.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 50

Görsel 1.48. Pietro Canonica, "Taksim Cumhuriyet Anıtı", 1928, İstanbul, Türkiye. **Kaynak:**http://66.media.tumblr.com/ff372e9decf87b66994010157a6f056e/tumblr_nfjwgsCN6z1tmm2yno1_1280.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....52

Görsel 1.49. Louise Bourgeois, "Maman", 1999, Londra, İngiltere. **Kaynak:** https://4.bp.blogspot.com/_O_lhQWg8YFs/TTQz_DpZ_xI/AAAAAAAAC9g/th1_i-2918c/s1600/0801130157.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....53

Görsel 1.50. Do Ho Suh, "Karma", 2010, New York, ABD. **Kaynak:** http://static.feber.se/article_images/27/75/67/277567_1280.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....54

Görsel 1.51. Dashi Namdakov, "Cengiz Kağan", 2012, Londra, İngiltere. **Kaynak:** http://www.halcyongallery.com/assets/img/uploads/_fullscreen-resize_large/Dashi_Namdakov_Genghis_Khan_Marble_Arch.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....55

Görsel 2.1. "Sancai Deve", Yaklaşık M.Ö. 800, Shaanxi, Çin. **Kaynak:** http://www.britishmuseum.org/collectionimages/AN00020/AN00020961_001_l.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 57

Görsel 2.2. "İştar Kapısı", M.Ö. 575, Babil. **Kaynak:** http://blogscat.com/mjuve/wp-content/uploads/sites/2421/2014/11/porta-ishtar.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....58

Görsel 2.3. "Eşlerin Lahiti", Yaklaşık M.Ö. 520, Cerveteri, İtalya. **Kaynak:** https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/f6/e3/eb/f6e3eb918eb77e1d1ab328be7341c1e3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 59

Görsel 2.4. "Terracota Ordu", M.Ö. 210, Xian, Çin. **Kaynak:** http://famouswonders.com/wp-content/uploads/2009/03/terracotta-warriors.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 60

Görsel 2.5. "Haniwa Atı", 121 cmx116 cmx41 cm, 6. yy., Japonya. **Kaynak:** http://collections.lacma.org/sites/default/files/remote_images/piction/ma-33035-WEB.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 61

Görsel 2.6. "Haniwa Savaşçısı", 75 cm yükseklik, 6. yy., Japonya. **Kaynak:** http://terimakasih.cc/img/gallery/haniwa/haniwa4.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....61

Görsel 2.7. Anthomy Gaudi, "Park Güell", 1914, Barcelona, İspanya. **Kaynak:** http://barcelona-home.com/events-and-guide/wp-content/uploads/2016/03/park-guell-view-barcelona.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....62

Görsel 2.8. Jørn Oberg Utzon, "Sydney Opera Evi", 1973, Sydney, Avustralya. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/40/Sydney_Opera_House_Sails.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 63

Görsel 2.9 Hamiye Çolakoğlu, “Bilim Ağacı”, 1997, Ankara, Türkiye. **Kaynak:** http://www.kemaluludag.com/yayinlarresim/3.jpg (Erişim Tarihi: 06.01.2017).....64

Görsel 2.10. Rolandas Smitas, "Savaşçı Miğferi", 2001, Eskişehir, Türkiye. **Kaynak:** Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Kitapçığı,(2003), Eskişehir: Elma Teknik Basım. 65

Görsel 2.11. Charles Pilkey, "Babil Kulesi", 2001, Eskişehir, Türkiye. **Kaynak:** Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Kitapçığı,(2003), Eskişehir: Elma Teknik Basım. 65

Görsel 2.12. Hanefi Yeter, "Kitap Gibi", 2002, Eskişehir, Türkiye. **Kaynak:** Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Kitapçığı,(2003), Eskişehir: Elma Teknik Basım. 66

Görsel 2.13. "Eski Kurt Kiremit Fabrikası Bacaları", 2006, Eskişehir, Türkiye. **Kaynak:** http://static.panoramio.com/photos/original/61530991.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....67

Görsel 2.14. Kengo Kuma, "CCCloud", 2010, Casalgrande, İtalya. **Kaynak:** https://cdn.stylepark.com/manufacturers/c/casalgrande-padana/produkte/cccloud/_1410xAUTO_fit_center-center_90/cccloud-3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 67

Görsel 2.15. Prune Nourry, "Terracotta Daughters", 2012, Xian, Çin. **Kaynak:** http://www.hobivesanatdunyasi.com/wp-content/uploads/2016/03/terracotta-daughters.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....68

Görsel 2.16. Paul Cummins, "Blood Swept Lands and Seas of Red", 2014, Londra, İngiltere. **Kaynak:** http://ww1.canada.com/wp-content/uploads/2014/07/452848522_33431477.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) https://c2.staticflickr.com/4/3936/15432277612_686c6c4e72_b.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....69

Görsel 2.17. Sıdıka Sibel Sevim, "Seramik Park", 2014, Eskişehir, Türkiye. **Kaynak:** http://izlekler.com/wp-content/uploads/2015/01/6.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....70

Görsel 2.18. Daniel Libeskind, "Ceramic Crown", 2015, Casalgrande, İtalya. **Kaynak:** http://libeskind.com/wp-content/uploads/img_0839_.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....71

Görsel 2.19. Kemal Uludağ, "Totem", 2010, Eskişehir, Türkiye. **Kaynak:** https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/1e/f8/0c/1ef80c4011574863470a566a15d44f54.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 72

Görsel 2.20. Filiz Özgüven Galatalı, "Form", 1988, İstanbul, Türkiye. **Kaynak:** https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/14/a5/e5/14a5e57f729708865bf72616bd23d49e.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 74

Görsel 2.22. Christian Pontus Andersson, Off Hunting (for Sorrows), 2007, İsveç. **Kaynak:** http://2.bp.blogspot.com/_UuI3A1TJ-2s/SPHNETupIVI/AAAAAAAACsI/MjDK-D56whs/s400/DSC05773.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....76

Görsel 2.23. Christian Pontus Andersson, Her biri yaklaşık 180 cm yükseklik, A Joyful Troop of Perfection with Crying Sensitive Hearts, 2009,Uppsala, İsveç.

Kaynak:http://www.statenskonstrad.se/wp-content/uploads/2010/01/mp_cpandersson_03.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....76

Görsel 2.24. Felicity Ayclieff, "Fencai Yaprakları II", 200 cmx60 cmx60 cm, 2009, İngiltere. **Kaynak:** http://www.aylieff.com/UpLoadFile/Product/1(16).jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....77

Görsel 2.25. Felicity Ayclieff, "Üç Anıtsal Seramik Heykel Komisyonu", 2013, Doha, Katar. **Kaynak:** https://www.rca.ac.uk/media/images/Qatar__installation_Tornado_Tower_.focus-none.width-1000.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 78

Görsel 2.26. Arcadio Blasco, "Balıkçıya Anıt", Yükseklik 12 m, 1989, Alicante, İspanya. **Kaynak:** https://alicantevivotest.files.wordpress.com/2009/02/pescador2.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....79

Görsel 2.27. Arcadio Blasco, "Balıkçıya Anıt", 8x4x0.3 m, 1989, Alicante, İspanya. **Kaynak:**http://elcampelloturismo.com/campelloNew/uploaded/monumentos/Plaza_Monumento_Pescador_ElCampello_CostaBlanca_CValenciana.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....79

Görsel 2.28. Francisco Brennard, "Oficina Brennard Heykel Parkı Alanı", Recipe, Brezilya. **Kaynak:**https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/06/Oficina_de_Cer%C3%A2mica_Francisco_Brennand_-_Recife,_Pernambuco,_Brasil.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....80

Görsel 2.29. Francisco Brennard, "Kristal Kule", Recipe, Brezilya. **Kaynak:** https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/e2/10/5a/e2105ab4da0244ab43e9ad174eb9f054.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 81

Görsel 2.30. Jørgen Hansen, "Hlydrun", 2007, 6 m yükseklik, Reykjavik, İzlanda. **Kaynak:** http://firingsculpture.com/wp/wp-content/uploads/2015/11/Jorgen-Hansen_firingsculpture-br%C3%A6ndingsskulptur-hlydrun-12.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....82

Görsel 2.31. Jørgen Hansen, “Açıl Susam”, 2008, Århus, Danimarka. **Kaynak:** http://www.jorgenhansen.com/files/gimgs/1_3-sesam-luk-dig-op-.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 83

Görsel 2.32. Gwen Heeney, "Bid Ben Bid Bont", 175 x 1320 cm, 1999, Galler, İngiltere. **Kaynak:** http://www.pmsa.org.uk/assets/db_images/AH_18830_11795.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 84

Görsel 2.33. Gwen Heeney, "Rhiannon Seating", 1999, Cardiff Koyu, Güney Galler. **Kaynak:** https://1.bp.blogspot.com/-vCNhaKV5fzQ/WBuqp8JtZFI/AAAAAAABbhk/aojpVlm4MmMuyUomZjr278PcRr8Tmd9zQCLcB/s1600/IMG_5707.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 84

Görsel 2.34. Nina Hole, "Purdue's Fire Sculpture", Yaklaşık 4 m, 2016, Indiana, ABD. **Kaynak:**http://bloximages.newyork1.vip.townnews.com/purdueexponent.org/content/tncms/assets/v3/editorial/f/9e/f9eb198e-0454-11e6-8ab1-c7089dfc71dd/57131129ce01d.image.jpg?resize=1200%2C801 (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 85

Görsel 2.35. Nina Hole, "Two Tarns", Yaklaşık 6 m, 2006, Boone, ABD. **Kaynak:** http://4.bp.blogspot.com/_--j6XBzH7N0/TBb25pn57NI/AAAAAAAAAAM/XCZ7LJ4oabU/s1600/hole+web.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 86

Görsel 2.36. Sadashi Inuzuka, "Hana", 1991, Ontario, Kanada. **Kaynak:** Mansfield, J. (2005). Ceramics in Environment. Londra: A&C Black Limited. 87

Görsel 2.37. Jun Kaneko, "Fremont Dangos", 335 cm yükseklik, 2013, Kaliforniya, ABD. **Kaynak:** http://thekaneko.org/wp-content/uploads/2013/08/freemont-at-Kaneko.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)..... 88

Görsel 2.38. Jun Kaneko, "İsimsiz", 175 cmx124 cmx142 cm, 2014, Memphis, ABD. **Kaynak:** http://www.junkaneko.com/images/uploads/14-08-04.A.300.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 88

Görsel 2.39. Michel Kuipers, "Rocking Mountains", 1989, Duerne, Hollanda. **Kaynak:** http://www.michelkuipers.nl/vrijwerk/opdrachten/rockingmountains__3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 89

Görsel 2.40. Michel Kuipers, "Natürmort", 1994, Schijndel, Hollanda. **Kaynak:** http://www.michelkuipers.nl/vrijwerk/opdrachten/stilleven__3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....90

Görsel 2.41. Barbara Nanning, "Botanica Serisi", 165 cm×160 cm×45 cm. **Kaynak:** http://artaurea.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2014/11/barbara-nanning-Bloem-II.B_web.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....91

Görsel 2.42. Barbara Nanning, "Yatık Çiçek", 1997, Aalsmeer, Hollanda. **Kaynak:**https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/94/Aalsmeer_kunstwerk_liggende_bloem.jpg/220px-Aalsmeer_kunstwerk_liggende_bloem.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....91

Görsel 2.43. . Christian Petersen, "Three Athletes", 1935, Iowa, ABD. **Kaynak:** https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/2a/b8/a7/2ab8a78099f7e02bb2097a452396fad8.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....92

Görsel 2.44. Christian Petersen, "History of Dairying", 1936, Iowa, ABD. **Kaynak:** http://conserve-art.com/wp-content/uploads/2016/01/3.3.5-History-of-Dairying-Christain-Petersen-1936-Iowa-State-University-Ames.-Terra-cotta-Cow-Fountain-after-treatment..jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....93

Görsel 2.45. Tanya Preminger, "Mama Terra", 2007, Kikinda, Sırbistan. **Kaynak:** http://www.tanyapreminger.com/wp-content/uploads/9a7b4b124d897d0b89f69dfb0918d7c5.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....94

Görsel 2.46. Tanya Preminger, "Fontan", 2015, Türingiya, Almanya. **Kaynak:** http://www.tanyapreminger.com/wp-content/uploads/10450685_10207798548507488_8210965797803115144_n.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....94

Görsel 2.47. Barbara Sorensen, "Siren Installation", 2002, Florida, ABD. **Kaynak:** http://www.barbarasorensen.com/images/galleries/goddesses/02-Siren-II---Maiden-IX-Installation.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....95

Görsel 2.48. Barbara Sorensen, "Foothills I Installation", 245 cmx180 cmx25 cm, 2001, ABD. **Kaynak:** http://www.barbarasorensen.com/images/galleries/boats/12-Foothills-II.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 96

Görsel 2.49. Ulla Viotti, "Cimbris", Yükseklik 4 m, 1998, Cimbrisham, Danimarka. **Kaynak:**https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7d/Cimbris._tegelskulptur_av_Ulla_Viotti_i_Simrishamn.jpg/1280px-Cimbris._tegelskulptur_av_Ulla_Viotti_i_Simrishamn.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)..97

Görsel 2.50. Ulla Viotti, "Kaptanen Gruva", 2008, Höganäs, İsveç. **Kaynak:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ab/Ulla_Viotti_Kaptenens_gruva.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 97

Görsel 2.51. Ulla Viotti, "Föränderlig Profil", 2004, Trelleborgs, İsveç. **Kaynak:** http://www.viotti.se/wp-content/uploads/2012/04/L2201.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016) 98

Görsel 2.52. Hsu Yung-Hsu, "Sea Roar of Anping", 310 cm×180 cm×110 cm, 2009, Anping, Tayvan. **Kaynak:** http://yunghsu.net/en/public-art-en/ (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....99

Görsel 2.53. Hsu Yung-Hsu, "İsimsiz", 122x93x258 cm,2013. **Kaynak:** http://farm3.static.flickr.com/2826/11185763884_d9e58b9d47_b.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016).....99

Görsel 3.1. Eskizler **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....101

Görsel 3.2. Eskizler **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....101

Görsel 3.3. Eskizler **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....102

Görsel 3.4. Ara eskiz **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....102

Görsel 3.5. Son eskiz **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....103

Görsel 3.6. Teknik Resim. **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....104

Görsel 3.7. Mekân araştırması. **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....103

Görsel 3.8. Projenin üç boyutlu modellemesi. **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu 105

Görsel 3.9. Harman tuğla üretim sahasından bir görünüş. **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu 106

Görsel 3.10. Şablona göre şekillendirme işlemi. **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....106

Görsel 3.11. Şablona göre şekillendirme işlemi. **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu.....107

Görsel 3.12. Bisküvi pişirimine hazırlanmış hali. **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu 107

Görsel 3.13. Sırlı tuğlalar. **Kaynak:** Öncü Çelikoğlu 108

1. SERAMİK VE ANIT

1.1. Seramik

Seramik kelimesi etimolojik kökenine bakıldığında “çömlekçi kili” anlamına gelen Yunanca *“keramos”* kelimesinden türemiştir (*Merriam-Webster's collegiate dictionary*, 1998, s. 87). Günümüzde bıçak yapımından, uzay teknolojisine kadar geniş bir kullanım alanı olan seramik Ateş Arcasoy tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “Organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemler ile şekil verildikten sonra, sırlanarak veya sırlanmayarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına varacak kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir (Arcasoy, 1983, s. 1)”.

Bir tasarım objesi olarak ele alındığında ise Kemal Uludağ’a göre seramik sanatı üç ana başlık altında incelenebilir:

Klasik Seramik Sanatı: Klasik yönelimiyle seramiğin temel ve yegâne amacının, gündelik ihtiyaca yönelik bir işlev olduğu gerçeğidir ve bu işlev dışlanamaz.

Endüstriyel Seramik Sanatı: İhtiyaca dönük işlevlere hizmet eden, tamamen seri üretime yönelik, piyasa koşulları içinde gerçekleşen bir alandır.

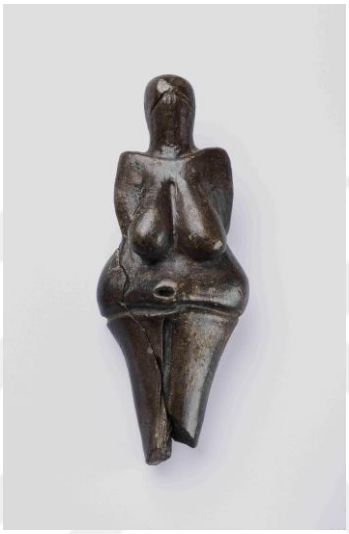
Modern Seramik Sanatı: En belirleyici ve ayrılan niteliği, geleneksel işlevi dışlaması ya da dışlama çabası içinde olmasıdır. Bu alanı Atilla Galatalı “Eleştirim” başlıklı sempozyum tebliğinde “Soyut Seramik Sanatı” olarak ele almıştır. Modern seramik sanatında seramik bir sanatsal ifade aracı olarak kullanılır. Modern seramik sanatının ortaya çıkış, oluşum ve gelişim sürecinde sanatçılar; anlatım dili açısından soyutlamacı tavırlarında, yelpazede bulunduğu yer, konusunu ele alış, irdeleyiş ve sunuş açısından farklılıklar gösterir. Modern seramik sanatına bu açıdan bakıldığında üç farklı yönelimle karşılaşılır:

- Klasik - Modern Sentezci Yönelim,
- Soyut - Özgün Form Yönelimi,
- Seramik Heykel Yönelimi (Uludağ, 1998, s. 36).

20. yüzyıl sonrası anıtsal seramikler genellikle modern seramik sanatı altında ve özellikle “Seramik Heykel Yönelimi” içinde incelenebilir.

1.2. Seramik Tarihçesi

Tarihte ilk karşımıza çıkan seramik örnekler Çek Cumhuriyeti'nde Dolni Vestonice bölgesindendir. Bunlardan en eskisi 11.5 cm civarında bir kadın figürü olan *"Dolni Vestonice Venüsü"* **(Görsel 1.1.)** 26.000 yaşındadır. Arkeolojik sitede bulunan iki fırın ve binlerce seramik parça Gravettian kültüründe seramik malzemenin yerini işaret eder.[1] Üzerindeki termal çatlaklardan 700°C'de pişirildiği ortaya çıkan bu Üst Paleolitik figür, o dönemin teknolojisinin belgelemesi açısından belki de ilk seramik anıt sayılabilir.

Görsel 1.1. ***"****Dolní Věstonice Venüsü", M.Ö. 24.000, Brno, Çek Cumhuriyeti.*
Kaynak: *http://www.world-archaeology.com/wp-content/uploads/2013/02/01172519_001.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Kullanım amaçlı ilk seramikler ise Çin'in Xianrendong Mağarası kazılarında ortaya çıkan, 20.000 yıllık olduğu radyokarbon testleriyle tespit edilen çömlek buluntulardır (Xiaohong vd., 2012, s. 1698). Yontma Taş Devri'ne ait buluntular hem sayıca az, hem de çıkan buluntulardan yapılan çıkarımlar kısırdır. Japon Jōmon kültürüne ait yaklaşık 12.000 yıllık seramikler de yapım teknikleri açısından aydınlatıcı olmaktan oldukça uzaktır.

Seramik tarihi açısından önemli buluntulara ev sahipliği yapan Çatalhöyük'te ise Neolitik Çağ'a ait kültürü ve yaşamı yansıtan pek çok pişmiş toprak eser bulunmuştur. İlk yerleşik düzene geçilen Anadolu toprakları; Çatalhöyük, Karain, Hacılar gibi seramik üretimi yapılmış pek çok yerleşim yerine ev sahipliği yapmıştır.

[1]http://www.uh.edu/engines/epi359.htm (Erişim tarihi: 05.03.2016)

M.Ö. 7.000'lerde Ürdün'ün Eriha bölgesinde kil kiremitler üretildiği, M.Ö. 3.500'lerde Mezopotamya'da çömlekçi tornası kullanımının yaygınlaştığı, M.Ö. 3.200'de Suriye'de pişmiş kilden kanalizasyon boruları kullanıldığı ve Etrüsklerin M.Ö. 750 yıllarında pişmiş kilden kiremitler ürettiği kaydedilmiştir (Bormans, 2004, s. 19). Yüzyıllar içinde üretim modellerinin ve yeni seramik hammaddelerinin keşfiyle beraber seramik teknolojisi de gelişir. Seramiğin mimari anlamda kullanım olanakları pek çok kültür tarafından değerlendirilmiştir. Antik Mısırlılar, mezar ve saraylarını sırlı karolar ile kaplamış; Babil uygarlığı ise anıtsal mimari yapılarında renkli sırlanmış tuğlalar kullanmıştır. Yunanlılar tapınaklarının çatısında pişmiş toprak kiremitlerden yararlanmışlardır. Etrüskler mezarlıklarına terracotta heykeller koymuşlardır. Roma döneminde ise sırlı karolardan, hamamların tüm yüzeylerinde yararlanılmıştır. Ortaçağ Avrupası'nda her konuda olduğu gibi seramik alanında da duraklanılmıştır (Lemmen, 2002, s. 5). Ancak dünyanın geri kalanında bu tarz bir duraklama gözlenmemiştir. Özellikle İslam dünyası ve Uzakdoğu bu konuda oldukça gelişmiş ve birçok değerli eser üretmiştir. Uzakdoğu'da yüksek ısılarda üretilen porselen ve pekişmiş bünye seramik objeler ortaya çıkmıştır. İslam dünyası mimari seramiklerini ibadethane ve saraylarında kullanmıştır.

İngiltere'nin öncülük ettiği sanayi devrimi sonrası yeni üretim modelleri de ortaya çıkmış, seri üretim seramikler piyasayı ele geçirmiştir. Seramikte el işçiliği özellikle önem kazanmaya başlamıştır. Arts and Crafts hareketinin etkisiyle sanat ve zanaat ürünleri arasındaki ayrım belirginleşmiş, Bernard Leach gibi sanatçılar sayesinde seramik bir sanat dalı olarak kabul görmüştür. 20. yüzyılda gelişen sanat akımlarıyla seramik, görsel sanatların her alanında yaygınlaşmış ve günümüzde seramik, kolay şekillenebilmesi ve hammaddelerinin temininin kolay olması gibi sebeplerden yaşamın her alanında kendine yer bulmuştur. Bu alanlar içerisinde öne çıkan mimari ve heykel de vardır.

1.3. Anıtlar

Anıt, "anmak" kökünden türemiş bir sözcüktür. Anıt kavramı farklı kaynaklarda değişik şekillerde tanımlanmıştır. ICOMOS (Milletlerarası Anıtlar Ve Sitler Konseyi) Türkiye Milli Komitesi'nin yayınladığı yönetmeliğe göre anıt "Arkeolojik, tarihi, estetik veya etnoğrafik önemiyle tanınan her taşınmaz mal anıt sayılır. Aslen veya tahsisen bu taşınmaz maldaki anıtlar içinde korunan taşınır eşya, anıtın tamamlayıcı unsurlarıdır."

şeklinde tanımlanmıştır.[2] Eczacıbaşı Ansiklopedisi'nde anıt kavramı daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır:

> …anıt sözcüğü bir olayı (Ör. Hicaz – Mekke telgraf hattının yapımı,1900) hatırlatmak, önemli bir kişinin/kişilerin ya da kültürün anısını yaşatmak (Ör. Barbaros, Atatürk, Hava şehitleri), askeri bir başarıyı (Ör. Malazgirt, Çanakkale Zaferi), toplumun değer verdiği bir ilke, düşünce, kavram ya da ülküyü (Ör. Demokrasi, laiklik, hürriyet) yüceltmek, simgelemek amacıyla, konuyla ilgili yere, bir meydana, geniş bir alandan görülebilecek biçimde çevreye egemen bir konuma yerleştirilen yazıt, sütun, heykel ya da mimari yapıtları tanımlar (*Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, 1998, s. 100).

Celal Esad Arseven ise anıtı asırlarca yaşayan veya devam eden veya her zaman anılan eserler olarak tarif eder ve gerek sanat ve gerekse tarih bakımından büyük bir kıymet ve ehemmiyeti olan bina, tablo ve heykel gibi sanat eserlerine verilen vasıf olduğunu kaydeder (Arseven, 1975, s. 69). Bu açıdan bakıldığında Leonardo Da Vinci'nin Mona Lisa'sı da, New York Empire State Binası da anıt kapsamında değerlendirilmelidir. Bu eserlerin tarihi ve sanatsal önemi kuşku götürmezse de araştırmanın sınırlarını doğru çizebilmek için bazı kısıtlamalara gidilmesi gerekmektedir. Son olarak Sözen ve Tanyeli'nin tanımı ise şu şekildedir:

> Anıt: Geleneksel tanımıyla, anıt, halk sanatının kapsamı dışında kalan ve bir olayın, bir kişinin ya da bir topluluğun anısına adanmış her tür yapı ya da heykel anlamına gelir. Bu tanım günümüzde büyük ölçüde geçersiz hale gelmiştir. Bugün anıt kavramı farklı bağlamlarda farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. 1. Heykel sanatı ürünü olarak anıt, bir olayın, kişinin ya da kişilerin anısına adanmış olsun olmasın, kentsel mekânda yer alan her tür yapıt anlamına gelir. 2. Kentsel açıdan anıt, kentin genel dokusu içinde diğer yapıların oluşturduğu çoğunluktan ayırt edilebilen yapıdır. Bu anlamda anıt kentsel doku içinde karşıtlık yaratıcı bir öğedir (Sözen ve Tanyeli, 2011, s. 27).

Bu kaynaklar ışığında bu araştırmanın kapsamı için anıtlar; bir kişinin, olayın veya kavramın anısına adanmış olsun ya da olmasın, folklorik sanatlar dışında kalan; arkeolojik, tarihi, estetik veya etnoğrafik önemi olan ve boyutları alışılmışın dışında büyük olan her tür yazıt, sütun, heykel ya da mimari yapıt şeklinde tanımlanmıştır.

1.3.1. Anıtların sınıflandırılması

Anıtlar durumlarına göre sabit veya devingen anıtlar diye ayrılmaktadırlar. "Durumlarına göre, sabit anıtlar mimarlık yapılarının tümünü kapsar. Bunlar tek yapı ölçeğinde olabileceği gibi bir mahalle, bir meydan ya da tarihsel bir kentin genel görünümü olabilir. Heykeller, tablolar, el sanatları vb. yapıtlar devingen anıt olarak nitelenir (*Büyük Larousse*, 1986, s. 623)". Ayrıca anıtlar işlevlerine göre dinsel, yazılı,

[2]Milletlerarası Anıtlar Ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği, m.4

askeri, teknolojik, bilimsel ve ekonomik ve sivil anıtlar; yapıldıkları malzemelerine göre taş, ahşap, metal ve diğer malzemelerle yapılan anıtlar; yapılış tekniklerine göre ise inşa-yapılandırma-birleştirme, yontma-oyma, modelleme-biçimleme ve döküm-kalıp anıtlar başlıkları altında sınıflandırılabilirler.

1.3.1.1. İşlev yönünden anıtlar

Türlerine göre anıtlar dinsel, yazılı, askeri, teknik ve ekonomik, folklorik, yazılı ve doğal anıtlar olarak sınıflandırılmaktadır (*Büyük Larousse*, 1986, s. 623). Burada "tür" olarak bahsedilen sınıflandırma anıtın işlevini işaret etmektedir.

Anıtların birincil görevlerinden biri, belki de en önemlisi, insanlara bir hatırlatma yapmaktır. Bu yüzdendir ki, anıtlar sınıflandırılırken ilk akla gelecek olan soru o anıtın "ne için" yapıldığıdır.

İşlev sınıflandırılmasında bir kategori olan doğal anıtlar, bu tezin konusu açısından incelenmeye gerek görülmemiştir. Folklorik anıtlar ise bir kültürün teknolojik gelişimini gösterdiği göz önüne alınarak; teknik ve ekonomik anıtlar başlığıyla birleştirilmiş "Teknolojik, bilimsel ve ekonomik anıtlar" başlığı altında incelenmiştir.

1.3.1.1.1. Dinsel anıtlar

Tüm inanç sistemlerine ithafen yapılan anıtsal eserler bu başlık altında toplanabilir. İnsanlık tarihi kadar eski olan inanç ihtiyacı tanrıları, ruhları ve doğayı yöneten insanüstü ama insani özellikleri olan güçleri oluşturmuştur. Bu güçlerin bazıları korkutucu ve yıkıcı şekilde gazabını sakınmazken; bazıları ise insanlığın zor zamanlarında yanında olduğu, şefkatli birer ebeveyn gibidir. Gazabından korkulsa da, şefkatine sığınılsa da bu güçleri yüceltme arzusu neticesinde bu tür anıtlar ortaya çıkmıştır.

İnanç sistemleri sadece bu güçlerle kalmamış, insanın derinlemesine düşünme yeteneği ölüm gibi bilinmez ve haliyle korkutucu deneyimin sonrasını da merak ettirmiştir. Birçok insan ölümden sonrasını hayal ettiğinde, deneyimleriyle oraya koyabileceği bir kavram bulamamış ve o boşluğu yine tek bildiği şekilde doldurmuştur: Yaşam. Böylece ölümden sonra yaşam fikri doğmuş, hemen hemen her kültürde kendine özgü değişiklerle var olagelmiştir. Bundan dolayı ölümden sonra yaşam fikri de inanç sistemleri içerisinde incelenebilir ve her türden anıt-mezar da bu başlık altında toplanabilir.

Göbeklitepe, **(Görsel 1.2.)** dünyanın bilinen en eski anıtıdır. "Göbeklitepe: Dünya'nın İlk Tapınağı" (Yazman, 2010, 21 Ağustos) isimli belgesel bu olağanüstü buluş

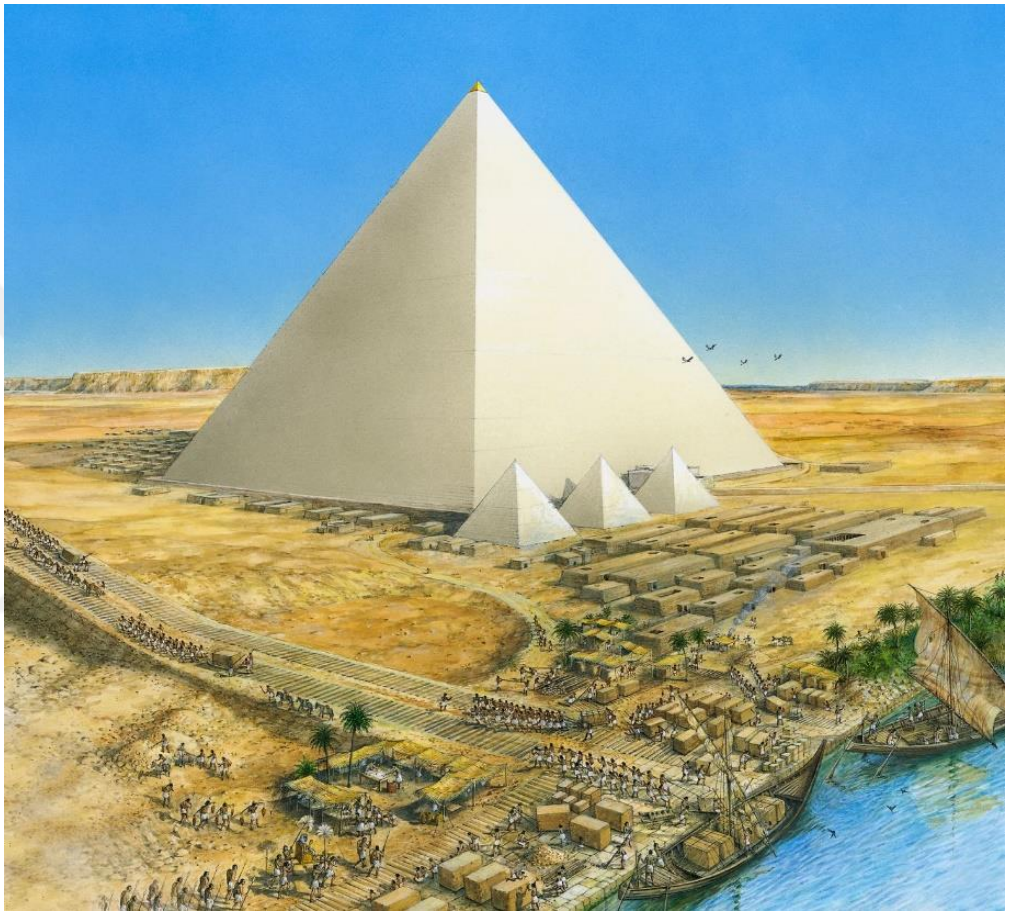
ile ilgili oldukça önemli bilgiler vermektedir. Şanlıurfa'da, 1995 yılında başlayan ve hala devam eden kazılar sonucunda; çapı 300 m. olan bir tepenin içinde, birçok yapıdan oluşan bir tapınak kompleksi ortaya çıkarılmıştır. Kazı başkanı Klaus Schmidt, günümüze kadar 4 tanesi açığa çıkan, toplamda 20 adet oldukları düşünülen bu yapıların, M.Ö. 10.000 yılından önceye bile tarihlenebileceğini düşünmektedir. Bu tapınakların ortak özelliği; planları spiral, oval ya da yuvarlak olması, 10-12 adet "T" şeklinde megalitik taşın tapınak tabanını çevrelemesi, tapınak tabanları suyla yapılacak bir ritüelde kullanmaya uygun olacak şekilde su geçirmez yapılması ve hepsinin ortasında diğerlerinden daha büyük iki "T" şeklinde taş olmasıdır. Bu devasa taşların boyları 3 ile 6 metre, ağırlıkları ise 40 ile 70 ton arası değişmektedir. "T" şekilli taşların üzerine kabartma veya oyma yapılarak; boğa, yaban domuzu, tilki, yılan, turna, örümcek, akrep, yaban ördekleri ve akbaba gibi hayvan figürleri işlenmiştir. Ortadaki daha büyüklerinin üzerinde ise insan uzuvları işlenmiştir ki, uzmanlar bu ikisinin dişi ve erkek olmak üzere insanları simgelediğini düşünmektedir. Bu törensel yapıların 2000 yıl kadar kullanıldıktan sonra, büyük çabalar sonucu yüzlerce metreküp taş taşınarak gömülmüş olması bu anıtı daha gizemli ve ilginç kılmaktadır.

Görsel 1.2. *"Göbeklitepe", M.Ö. 11.000, Şanlıurfa, Türkiye.*

Kaynak: *http://www.gazetebilkent.com/wp-content/uploads/2016/01/artist-impression-of-construction-of-temples-at-gc3b6bekli-tepe.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Anıt mezarlar arasında dünyada en bilineni Keops Piramidi'dir **(Görsel 1.3.)** . 4. Hanedan zamanında M.Ö. 2650 yılında Firavun Khufu tarafından yaptırılmıştır. Yapımı 20 yıldan uzun süren ve boyu 145,75 metre olan bu yapıt, yapıldığı tarihten itibaren 43 yüzyıl boyunca dünyanın insan yapımı en yüksek yapısı ünvanını taşımıştır. Aralarında ilk inşa edilen olmasına rağmen, antik dünyanın yedi harikası arasında hala ayakta duran tek yapıdır (Smith, 2011, s. 112).

Görsel 1.3. *"Keops Piramidi", M.Ö. 2650, Mısır.*
Kaynak: *http://res.cloudinary.com/dk-find-out/image/upload/q_80,w_1440/MA_00002848_sw831m.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Osmanlı dönemindeki dinsel anıtlar ele alındığında, belki de gelmiş geçmiş en büyük Türk sanatçılardan biri olan, Mimar Sinan'ın ustalık eseri olan Selimiye Camisi (**Görsel 1.4.)** ilk akla gelen örnektir. Padişah II. Selim için Edirne'de yapılan bu yapının yapımına 1568'de başlanmış ve 14 Mart 1575'te ibadete açılmıştır. Mimar Sinan'ın hayatını anlatan, Sai Mustafa Çelebi'nin kaleme aldığı Tezkiret-ül Bünyan'da değinildiği üzere Ayasofya Katedrali'nden daha büyük kubbeli bir yapı olamayacağını iddia eden Hristiyan dünyasına yanıldıklarını ispat etmek için Ayasofya'dan 4,5 metre daha yüksek ve 3 metre daha geniş inşa edilmiştir. Ayrıca dört adet 85 metrelik minaresinin de üçer şerefesinin

olması, her şerefeye ayrı merdiven tasarlanmış olması, bu merdivenlerin birbirinden bağımsız olması ve buna rağmen benzer camilerin minarelerinden çok daha zarif yapılması bu camiyi diğerlerinden üstün kılar (Çelebi, S. M., 2002, s. 89). Selimiye Camisi deniz seviyesinden 75 metre yükseklikte bir tepeye kurulmuş ve tüm Edirne'den görülebilen bir yapıdadır. Bu durumu pek çok gezgin "Selimiye Camisi, Edirne şehrinin tacıdır." şeklinde aktarmıştır (Ahunbay, 2012, s. 55).

Görsel 1.4. *Mimar Sinan, "Selimiye Camisi", 1575, Edirne, Türkiye.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0a/Selimiye_camii.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Dünyaca ünlü bir başka dinsel anıt ise Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrindeki Kurtarıcı İsa **(Görsel 1.5.)** heykelidir. 1850'lerde Katolik bir rahip olan Pierre Marie Boss, Corcovado Dağı'nın hâkim bir tepesine bir İsa heykeli yapma fikrini ortaya atmış ve 1920'lere kadar bu fikrine pek çok destekçi bulmuştur. Pek çok tasarı önerisi arasından seçilen proje heykeltıraş Paul Landowski ve inşaat mühendisi Heitor da Silva Costa'ya aittir. 1922'de yapımına başlanan ve 12 Ekim 1931'de açılışı yapılan heykelin boyu -8 metresi kaidesi dâhil olmak üzere- 38 metre, İsa'nın elleri arasındaki mesafe 28 metredir.

Güçlendirilmiş betondan yapılan eser, rüzgâr erozyonuna dayanabilmesi için sabun taşı ile kaplanmıştır. Üçgenler halinde kesilen sabuntaşları, ağların üzerine tek tek yapıştırılmış, daha sonra heykelin üzerine uygulanmıştır.[3]

Görsel 1.5. *"Kurtarıcı İsa", Corcovado Dağı, 1931, Rio, Brezilya.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Christ_on_Corcovado_mountain.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Modern Türkiye göz önüne alındığında ise tartışmasız en bilinen anıt mezar, modern Türkiye Cumhuriyet'inin kurucusu ve kurtarıcısı Mustafa Kemal Atatürk'ün ebedi istirahat mekânı Anıtkabir'dir. **(Görsel 1.6.)** Atatürk'ün naaşı yapılan uzun tartışmalar, kurulan komisyonlar ve birçok sanatçı ve düşünürün tavsiyeleri göz önüne alınarak o zamanki adı Rasattepe olan ve ismi Anıttepe olarak değiştirilen mevkiye gömülme kararı verilmiştir. 27'si yabancı olmak üzere 47 projenin yarıştığı uluslararası proje yarışması sonucunda İstanbul Mimarlık Fakültesi Profesörü Emin Onat ile Doçent Orhan Arda'nın eserleri uygun bulunmuştur. Yapımına 9 Ekim 1944'de başlanmış, yapımı 9 yıl sürmüştür (Genelkurmay *Anıtkabir tarihçesi*, 1994, s. 24). Anıtkabir içerisinde Atatürk'ün mozolesi, Atatürk Müzesi, İsmet İnönü Lahidi,10 kulesi, Aslanlı Yolu ve duvarlarında milli mücadeleyi anlatan birçok kabartmasıyla Anıt Bloku ve ayrıca blok dışında Barış Parkı'yla 750.000 metrekareye yayılmış bir komplekstir. Anıt Bloku Aslanlı Yol, Tören Meydanı ve Mozole olmak üzere 3 kısıma ayrılır. Kulelerinin üzerinde Atatürk'e ait özlü sözler yer alırken, kabartmalarında milli mücadeleye ait görüntüler işlenmiştir. Aslanlı

[3]https://en.cristoredentoroficial.com.br/curiosidades (Erişim Tarihi: 24.06.2016)

Yoldaki heykeller, kadın ve erkek grubu heykeller Hüseyin Özkan'a aittir. Ayrıca kompleksin muhtelif yerlerinde Nusret Suman, Zühtü Müridoğlu, Hakkı Atamulu gibi büyük heykeltıraşların kabartmaları ve ayrıca Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen'in yapmış olduğu bir balmumu Atatürk heykeli bulunmaktadır.[4]

Görsel 1.6. *Emin Onat ve Orhan Arda, "Anıtkabir", 1953, Ankara, Türkiye.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Anitkabir_Mausoleum_Ataturk.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Bu alt başlıkta bahsedilen dinsel anıtlardan başka pek çok dinsel anıt bulunmaktadır. Dünya'da Irak'taki Ur Ziguratı, Meksika'daki Güneş Piramidi, Antik Yunan'daki Erekhtheion, Kudüs'teki Mescid-i Aksa, Suudi Arabistan'daki Mescid'i Haram ve Kâbe, Endonezya'daki Borobudur, Vatikan'daki Sistina Şapeli, İngiltere'deki Aziz Paul Katedrali gibi tapınaklar; Hindistan'daki Tac Mahal, İspanya'daki La Sagrada Familia Katedrali, Kazakistan'daki Hoca Ahmet Yesevi Türbesi, Lenin Mozolesi gibi anıtmezarlar ve pek çok yerde bulunan Buda ve İsa heykelleri bu kategoridedir. Türkiye topraklarında ise Kütahya'daki Dünya'nın en iyi korunmuş Zeus Tapınağı olan Aizanoi, İstanbul'daki Dünya'nın en eski katedrali olan Ayasofya Camisi, Nevşehir'deki Elmalı Kilise, Beylikler ve Selçuklu dönemlerine ait Divriği Ulu Cami, İzmir'deki İsa Bey Camisi, İstanbul'daki Ahrida Sinagogu ve Sultanahmet Camisi gibi ibadethaneler; Nemrut Dağı'ndaki tanrı heykelleri dinsel anıtlar sınıfında değerlendirilmektedir.

[4]http://www.kulturturizm.gov.tr/TR,96392/anitkabir.html (Erişim Tarihi: 03.06.2016)

1.3.1.1.2. Yazılı anıtlar

Yazının bulunması anıtları da etkilemiştir. Adı onurlandırılmak istenen tanrılar veya kişiler ya da hatırlanması istenen olaylar anıtların üzerine yazılarak işlenmişlerdir. Bu tür anıtlarda bazen toplumsal veya dini kurallar taş gibi sağlam malzemeler üzerine yazılmış ve kalıcı olmaları hedeflenmiştir.

Hammurabi Kanunları bilinen en eski yazılı anıttır. M.Ö.18. yüzyılda Babil kralı Hammurabi tarafından yazılmıştır. 2.25 metre boyunda bazalt bir stelaya[5] işlenen anıtın büyük bir kısmı yazıdan oluşur. **(Görsel 1.7.)** Stelanın en üstünde ise Hammurabi'nin, Güneş ve Adalet Şamaş'tan kanunları koyma yetkisini alma töreni yüksek kabartma olarak resmedilmiştir. Kanuni içeriğinin dışında döneminin toplumu, ekonomisi, dini ve tarihi üzerine de oldukça değerli bilgiler verir. Akadça yazılan metinin giriş bölümünde Hammurabi'nin "güçsüzlerin ve ezilenlerin koruyucusu" olduğu ve başarıları anlatılır. Ardından kanuni çalışmaları ve ebediliği üzerinde durulur. Bu iki edebi bölümden sonra 300 maddelik kanunlar yazılmıştır. Kanunlar yazılırken tüm tebaasının anlayabilmesi için basit bir dil kullanılmıştır. Kanunlar başlıca aile hukuku, kölelik, iş hukuku, tarım ve idari hukuk üzerinedir.[6]

Görsel 1.7. ***"****Hammurabi Kanunları Yazıtı", M.Ö. 18. yy, Louvre Müzesi, Fransa.*
Kaynak:*https://s3.amazonaws.com/classconnection/236/flashcards/4315236/jpg/sign2_hammarabi-1492698F15D506FBB07.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Mısırlıların ve Asurluların, krallarını ve tanrılarını yüceltmek için yapılan antik dikilitaşlar da yazılı anıtlar kategorisinde değerlendirilmelidirler. Dikilitaşların

[5]**Stela:** Yüksekliği eninden uzun olan yekpare taş blok.
[6]http://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/law-code-hammurabi-king-babylon (Erişim Tarihi: 24.06.2016)

uygulanışlarında "kalıcılık" temel niyetlerden birini oluşturur. Obelisk biçimli anıtlar içinde bulundukları yerde dominant bir öğe oluştururlar ve çevrelerinde tanımlanan alanın görsel merkezi haline gelirler. Temel yapılış amaçları için algılanmak, fark edilmek ve izlenmek demek çok da yanlış olmayacaktır.[7] Roma İmparatorluğu, Mısır'ı fethettiğinde savaş ganimeti olarak pek çoğunu Roma'ya götürmüş, yıllar içinde Mısır her fethedildiğinde başka dikilitaşlar dünyanın başka bölgelerine götürülmüştür. Öyle ki, günümüzde Roma'daki dikilitaş sayısı Mısır'dakinden daha fazladır. Ancak Mısır dışındaki Mısır dikilitaşları arasında en çok bilineni "Kleopatra'nın İğneleri" **(Görsel 1.8.)** denilen ikiz dikilitaşların biri New York'da, diğeri ise Londra'dadır. III. Tutmosis tarafından yaptırılan 220 tonluk ve 21 metrelik bu iki dev, 1870'lerde çalınmasından önce Heliopolis'deki Güneş Tapınağı'nın girişinde 33 yüzyıl boyunca dikili kalmışlardır. Üzerindeki hiyeroglifler III. Tutmosis'in tanrılara onun yanında olmaları karşılığında "krallığının sonsuza dek süreceği" sözünü verdiğini anlatır (Brier, 2002, s. 49).

Görsel 1.8. ***"****Kleopatra İğneleri", Yaklaşık M.Ö. 1450, New York ve Londra.*
Kaynak: *http://static.panoramio.com/photos/large/12384159.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*
http://www.christopherfowler.co.uk/blog/wp-content/uploads/2013/03/Cleopatras.needle.from_.thames.london.arp_.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)

[7]http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=291&RecID=1725#_ftn7 (Erişim Tarihi: 30.04.2016)

Türk kültürünün bilinen ilk yazılı kaynağı olan Orhun Kitabeleri **(Görsel 1.9.)** bu tür yazıtlardandır. Günümüzde Moğolistan sınırlarında ortaya çıkarılmış olan Orhun Kitabeleri, II. Köktürk devletinin kurucusu Kutluğ İlteriş Kağan'ın oğulları Bilge Kağan ve Kül Tigin adına diktirilmiştir.

Türk milletinin tarihi, yaşayışı ve inanışı hakkında değerli bilgileri içeren bu yazıtlardan Köl Tigin yazıtı 732 yılında; Bilge Kağan yazıtı ise, 735 yılında vücuda getirilmiştir. İki yazıtın da Türkçe metinlerinin hazırlayıcısı (mesajın ileticisi / vericisi / hatibi) Bilge Kağan (716-734)'dır. Bilge Kağan bu yazıtlarda Köktürk tarihine ait olayları, bütün çıplaklığıyla ve eleştirel bir bakış açısıyla naklederek Türklerin birlik bütünlük içinde yaşamaları için öğütler verir (Alyılmaz, 2004, s.).

Görsel 1.9. "*Orhun Kitabeleri", 735, Orhun Vadisi, Moğolistan.*

Kaynak: *http://www.celebialper.com/wp-content/uploads/orhun-abideleri.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Amsterdam'da Rijksmuseum'un arkasında turistlerin fotoğraf çektirmek için kuyruk oldukları "I amsterdam" **(Görsel 1.10.)** anıtı da yazılı anıt örneklerindendir. 23 Eylül 2004 tarihinde yerleştirilen metal anıtın boyu 23 metre, yüksekliği 2 metredir. İki eşi daha yapılmış; biri Amsterdam Schipol Havaalanı'nda turistleri karşılamakta, diğeri ise şehrin değişik yerlerinde değişik zamanlarda özel etkinliklerde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bir de boyutları küçük bir versiyonu da Amsterdam Müzesi'nin avlusunda bulunmaktadır.[8] Bu anıtlar kısa sürede şehrin simgelerinden olmuşlardır.

[8]http://www.amsterdamculture.com/2014/07/25/i_amsterdam_slogan_letters_rijksmuseum/ (Erişim Tarihi: 30.04.2016)

Görsel 1.10. *"I amsterdam", 2004, Amsterdam, Hollanda.*
Kaynak: *http://www.hotelben.nl/bg/bg1.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Yukarıda bahsi geçen anıtlar dışında Bosna Hersek'teki Sırplar tarafından katledilen çocukların isimlerinin yazılı olduğu Sarajevo Anıtı, Ermenistan'daki Alfabe Park'taki heykeller, Los Angeles'taki Hollywood işareti; Türkiye topraklarında ise Hititlerden kalma Sultanhanı Yazıtları, Antalya'daki kadın cinayetlerine kurban gidenlerin isimlerinin yazılı olduğu Al Yazma Anıtı ve yine aile içi şiddet sebebiyle öldürülen kadınların isimlerinin kayıt altına alındığı bir internet sitesi olan dijital anıt "Anıt Sayaç" yazılı anıtlara örnek olarak gösterilebilir.

1.3.1.1.3. Askeri anıtlar

Askeri anıtlar toplumların askeri başarılarını, önemli komutanlarını ve savaşta kaybettikleri yoldaşlarını anmak, onların fedakârlıklarını yüceltmek ve onları onurlandırmak için yapılan anıtlardır. İnsanlık tarihi savaşlarla, acılarla doludur. Kimi zaman onurlu kurtuluş mücadeleleriyle, kimi zaman da güçlünün güçsüzü boyunduruk altına alma çabasıyla karşımıza çıkan bu savaşların ortak noktası, savaşan tarafların kendi bakış açısından hep haklı olmalarıdır. Otorite ve güç sahipleri genellikle savaşların arka planında kalmış, amaçlarında haklı olduklarına inandırdıkları kitleleri savaş meydanına sürmüşlerdir. Bu "haklı" amaçlara insanların inanmalarını devam ettirmek için, bu amaçları dini, etnik veya ekonomik yönden desteklemiş ve kahramanlık hikâyeleriyle kitlelere pazarlamışlardır. Bu pazarlamanın bir kolu da askeri anıtlardır.

Orta Asya kültüründeki geyikli taşların **(Görsel 1.11.)** "ölen dövüşçülerin anısına dikilmiş olabileceği, üzerlerindeki çapraz çizgilerin ise ölüm işareti şeklinde yorumlana bileceği kabul edilmektedir" (İskenderzade, 2010, s. 257). Bu taşların üzerinde geyik

başta olmak üzere dağ keçisi, at, yaban domuzu gibi kutsal hayvanlar - hatta bazı örneklerde insan figürü - işlenmiş olsa da çoğunlukla geyik motifi kullanıldığı için "geyikli taşlar" denmiştir. Yatay kesitleri dikdörtgen veya yuvarlak olan bu taşların boyları 3-5 m. arasında, ortalama kalınlıkları 50-60 cm. arasında değişmektedir. Orta Asya'daki "balbal" geleneğinin öncüsü olduğu tahmin edilen bu taşlar, M.Ö. 1. bin yıldan başlayıp M.S. 1. bin yıla kadar uzanan bir zaman aralığında tarihlendirilir (İskenderzade, 2010, s. 258).

Görsel 1.11. *"Geyikli Taş", Moğolistan.*
Kaynak: *http://4.bp.blogspot.com/-n3Y5CgBEpQo/UbbOG2IGshI/AAAAAAAAGY4/jP-191fkMXU/s1600/deer+stone.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Balbal **(Görsel 1.12.)** denilen taş insan figürleri yine aynı coğrafyada karşılaşılan askeri anıtlardandır. Bazı durumlarda tek başına bir insan figürü olarak, bazen de daha sade pek çok insan figürüyle karşımıza çıkan bu taş heykellerin boyu 2.75 m. uzunluğa varabilmektedir. 6. ve 13. yüzyıllar arasında tarihlendirilen bu heykeller İslam'ın bölgede güçlenmesinin ardından terk edilen bir gelenek haline gelmiştir. Çoklu olarak bulunan buluntularda daha sade olanların, adına balbal dikilen kişinin yaşarken öldürdüğü diğer savaşçılar olduğu ve öte yaşamda o kişiye hizmet etmek zorunda olduğu fikri üzerinde en çok ortak kanaate varılan düşüncedir. Bu açıdan ele alındığında dinsel anıtlar kategorisine girse de, balbalların çok büyük çoğunlukla savaşçı ve hükümdarlar adına dikilmesi askeri anıt olarak değerlendirilmesine yol açar (İskenderzade, 2010, s. 261).

Görsel 1.12. *"Balballar", 6.-13 yy arası, Balasagun, Kırgızistan.*
Kaynak: *http://caravanistan.com/wp-content/uploads/2015/11/balbal3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Dünya'da en bilinen askeri anıtlardan biri ise Paris'te Champs-Élysées Caddesi'nin sonundaki Arc de Triomphe de l'Étoile'dir. **(Görsel 1.13.)** Yapımına 1806 yılında Napolyon Bonaparte'ın emriyle başlanılan anıt 50 metre yüksekliği, 45 metre boyu ve 22 metre genişliğiyle yeryüzünün en büyük zafer takıdır. Titus Takı'ndan etkilenen mimar Jean-François Chalgrin tarafından tasarlanmıştır. Yapımı 30 yıl sürmüş açılışında Kral Louis-Philippe tarafından devrim ve kraliyet ordularına adanmıştır. 1921 yılında Birinci Dünya Savaşı'nda ölen Fransız askerleri temsilen ismi bilinmeyen bir asker kaidesine gömülmüştür. Mezarın üstünde bulunan alev 1923 senesinden beri savaş gazileri ve dernekler tarafından her akşam saat 18:30'da tazelenmektedir.[9]

Görsel 1.13. *Jean-François Chalgrin, "Arc de Triomphe de l'Étoile", 1836, Paris, Fransa.*
Kaynak:*http://www.lifefoc.com/photos/server3/arc_de_triomphe_paris.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[9]http://www.paris-arc-de-triomphe.fr/en/ (Erişim Tarihi: 01.05.2016)

Bir diğer dünyaca ünlü askeri anıt ise Mimar William Railton tarafından 1843'te tasarlanan Nelson Sütunu'dur. **(Görsel 1.14.)** Bu anıt Londra'da Trafalgar Meydanı'nda diğer Trafalgar galibi komutanların heykelleriyle beraber sergilense de boyutları ile diğerlerinden ayrılan bir yapısı vardır. 5,6 metrelik Amiral Horatio Nelson'ın bronz heykeli, 46 metrelik korint tarzı bir sütunun tepesinde konuşlanmıştır. Sütunun dibi dört köşelidir ve dört ayrı yüzünde Fransız askerlerinin silahlarından elde edilen metalden yapılan Trafalgar Savaşı'na ait betimlemeler bulunur. Dört köşesinde de dört özdeş bronz Atlas aslanıyla çevrelenmiştir. Trafalgar Deniz Savaşı'nda Napolyon'a karşı galip olmuş olsa da kendi canını kurtaramamıştır. Bu galibiyet sayesinde Fransa'nın İngiltere'yi işgalini önlemiştir (Kavcar, 2015, s. 757).

Görsel 1.14. *William Railton, "Nelson Sütunu", 1843, Trafalgar Meydanı, Londra, İngiltere.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Lord_Nelson,_Nelson's_Column.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6d/Nelson's_Column,_Trafalgar_Square,_London.JPG/220px-Nelson's_Column,_Trafalgar_Square,_London.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016)

Türkiye'nin en önemli askeri anıtlarından biri Çanakkale Şehitleri Anıtı'dır. **(Görsel 1.15.)** Feridun Kip, İsmail Utkular ve Doğan Erginbaş tarafından tasarlanmıştır. Yüksekliği 41.7 metre olan abide, 625 metrekarelik bir alanda dört ayak üzerinde yükselmektedir. Abidenin tavanına mozaikten bir Türk bayrağı işlenmiştir. Temeli 1944'de atılan anıt maddi zorluklar sebebiyle ancak 1960'da tamamlanabilmiştir (Demirdurak vd., 2015, s. 26). 1915 Çanakkale Savaşı tarihin gördüğü en kanlı ve yoğun savaşlardan biri olduğu için tüm Gelibolu yarımadası Mehmetçik Anıtı, Türk Bahçesi, Mustafa Kemal Çanakkale'de Anıtı, Yaralı Asker Anıtı, Meçhul Asker Kabri ve Türk Şehitliği gibi irili ufaklı pek çok şehitlik ve askeri anıta ev sahipliği yapar.

Görsel 1.15. *Feridun Kip, İsmail Utkular ve Doğan Erginbaş, Çanakkale Şehitleri Anıtı, 1960, Çanakkale.*
Kaynak: *http://canakkalegeziturlari.com/wp-content/uploads/2015/01/%C3%87anakkale-%C5%9Eehitlik-Abidesi.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Norveç'in en batısında yer alan Stavanger şehrinde fiyortlara saplanmış gibi duran 3 dev kılıç şeklinde tasarlanmış Sverd i Fjell (Taştaki Kılıç) **(Görsel 1.16.)** heykeli de askeri anıtlara iyi bir örnektir. 872 yılında diğer ufak krallıkları yenip, Norveç'i tek taç altında toplayan Kral 5. Olav adına dikilen 10 metrelik bronz heykel Fritz Røed tarafından 1983 yılında tasarlanmıştır. Kılıçlardan en büyüğü Kral Olav'ı; diğer iki kılıç yenilen kralları temsil eder. Kılıçların taşa dikilmiş olması savaşın bittiğini ve artık barış zamanı olduğunu anlatır. Bu yönüyle aslında bir barış anıtı olarak da yorumlanabilir.[10]

Görsel 1.16. *Fritz Røed, "Sverd i Fjell", 1983, Stavanger, Norveç.*
Kaynak:*https://drscdn.500px.org/photo/61902863/q%3D80_m%3D1500/c50cfff9f453578a804d56c105cd7862 (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[10]http://stavanger-web.com/Swords-in-Stone.php ftn7 (Erişim Tarihi: 01.05.2016)

İkinci Dünya Savaşı sonrası askeri anıtlar konusunda algı değişmeye başlamıştır. Yüzyıllardır, geleneksel anıtlaştırma söylemi içerisinde "zafer", "övgü" gibi kavramlarla eş tutulan anıtlar, bu süreçte "yas", "keder" gibi kavramların sembolü ve savaş karşıtı bir propagandanın aracı haline gelmişlerdir. Geleneksel anıtlaştırma söylemine tepki olarak gelişen bu düşünce genel olarak karşı-anıt (counter-monument) adını alır. Bu karşı duruşun temel sebebi olarak, toplu ölümlere sebep olan dünya savaşları, soykırımlar, Hiroşima, Nagazaki gibi insan doğasının barışmakta zorlandığı katastrofik olaylar gösterilmiştir. Geleneksel anıtlaştırma söyleminde yüceltilen zafer ve dolayısı ile savaş fikri, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte artık anlamlandırılması zor, kabul edilmesi ise çoğu zaman imkânsız bir gerçeklik haline gelmiştir.[11]

"İnsanlık tarihi, savaşlar tarihidir." denir ve bu deyişe uygun olarak dünyanın her yerinde sayısız askeri anıt bulunmaktadır. Londra'daki "The Cenotaph" anıtı, Hiroşima Barış Parkı anıtı; Türkiye'deki pek çok meydanda bulunan Atatürk heykelleri, Ankara Zafer Anıtı ve Güvenpark Anıtı, İstanbul'da 1914 yılında yıkılan Ayastefanos Anıtı, İzmir Gündoğdu Meydanı Anıtı bu kategoride değerlendirilebilecek türde anıtlardır.

1.3.1.1.4. Teknolojik, bilimsel ve ekonomik anıtlar

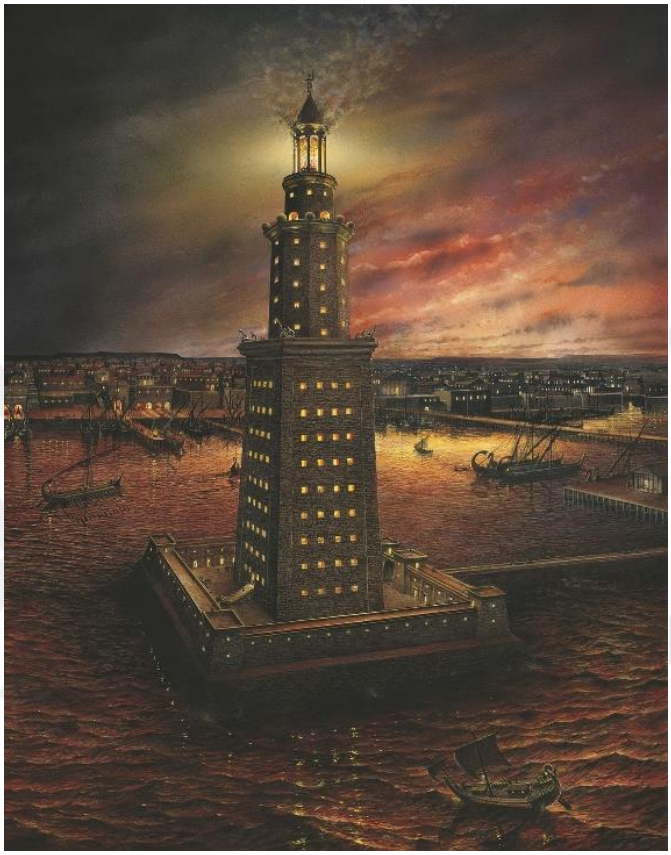
Bilim ve teknikteki gelişmeler insanların olağan yaşamlarını değiştirdiği gibi, tasarım olanaklarını da geliştirmiştir. Teknolojik olarak ilerleyen toplumlar da bunu çoğunlukla ekonomik avantaja çevirmişlerdir. Teknik ve ekonomik gelişim birbirine doğru orantılı bir şekilde yükselir. Bu gelişim bir toplumu diğer toplumlardan üstün kılan göstergelerden birisidir. Bu durumun otoriteler tarafından yönettiği toplumu motive etme aracı olarak kullanılması doğal olarak kaçınılmazdır. Bunun bir yolu da anıtlardır. Erk sahipleri hem kendi toplumlarına gurur kaynağı olması, hem de diğer toplumlara üstünlük gösterisi yapma olanağı sunması açısından tarih boyunca bu yöntemle birçok anıt diktirtmiştir.

İskenderiye Feneri **(Görsel 1.17.)** Antik Dünya'nın 7 Harikası arasında tek işlevsel yapıt olması ile diğerlerinden ayrılır. Hala İskenderiye Feneri'nden büyük bir deniz feneri inşa edilmemiş olması ile teknolojik anıtlar arasında özel bir yere sahiptir. AnaBritanica ansiklopedisinde İskenderiye Feneri'nden şöyle bahsedilir:

"İskenderiye Feneri, Dünya'nın Yedi Harikası'ndan biri ve Antik Çağın en ünlü deniz feneri. Daha sonra inşa edilen bütün fenerlere örnek olmuştur. İ.Ö. 280 dolaylarında İskenderiye limanındaki Pharos Adasında Knidoslu Sostratos tarafından II. Ptolemaios adına yapılmıştır. Üç katlı olduğu ve yüksekliğin 135

[11]http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=291&RecID=1725#_ftn7 (Erişim Tarihi: 30.04.2016)

metreyi aştığı anlatılır. Yukarı doğru incelen fenerin alt katı kare, orta katı sekizgen, üst katı ise silindir biçimindeydi. Tepesine geniş, sarmal bir merdivenle çıkılırdı. Burada geceleri ateş yakılırdı. Fenerin üstünde dev bir heykel yükseliyordu. Güneş Tanrısı Helios olarak yapılmış olan bu heykel ya Büyük İskender'i ya da I. Ptolemaios Soter'i simgeliyordu. …Ortaçağda Araplar fenerin tepesine ateş yakılan yere küçük bir cami yaptılar. 12. Yüzyılda fener hala ayaktaydı. Daha Sonra yıkıldı ve 1477'de Memlük sultanı Kayıtbay onun yıkıntılarından bir kale yaptırdı (*AnaBritannica*, 1986, s. 17)."

Görsel 1.17. *Knidoslu Sosratus, "İskenderiye Feneri", Yaklaşık M.Ö. 280, İskenderiye, Mısır.*
Kaynak: *http://res.cloudinary.com/dk-find-out/image/upload/q_80,w_1440/l_pharos_36d_kw500_c_rfcr1l.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Eyfel Kulesi **(Görsel 1.18.)**, Fransız Devrimi'nin 100. Yılını kutlamak için yapılan Exposition Universelle de 1889 fuarının sembolüdür. Mimarı Gustave Eiffel'in adıyla anılan 7.300 tonluk demir kule, 125 metre kenarlı bir karenin üzerinde 300 metre yüksekliğe çıkar. Yapımında 18 bin metal plaka 2,5 milyon perçin ile birbirine bağlanmıştır. Yapımına 28 Ocak 1887'de başlanmış, 31 Mart 1889'da bitirilmiştir. 2 yıl, 2 ay, 5 gün gibi rekor sürede biten bu yapı, tamamlandığında dünyanın en yüksek insan yapısı olmuş ve bu ünvanı New York Chrysler Binası'na kaptırana kadar 41 yıl taşımıştır. İlk başta Paris halkından pek çok tepki çekmesine rağmen, insanların gittikçe kanı ısınmış; 20 yıllığına aldığı izin bitmesine rağmen yıkılmamıştır. Fransa'nın ilk radyo ve

televizyon yayınları Eiffel Kulesi'nden yapılmış, şu an ulusal bir sembol halini almıştır.[12] Kule demirden yapıldığından aşınmalara oldukça açıktır ve bu yüzden düzenli aralıklarla boyanmaktadır. İlk açıldığında "Venedik Kırmızısı" olan yapı, 1968'den beri şu anki bronz görünümünde boyanmaktadır.[13]

Görsel 1.18. *Gustave Eiffel, "Eiffel Kulesi", 1889, Paris, Fransa.*
Kaynak: *http://cdn.history.com/sites/2/2015/04/hith-eiffel-tower-iStock_000016468972Large.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Japonya'daki Tokyo Skytree **(Görsel 1.19.)**, dünyanın en yüksek desteksiz yayın kulesidir. Tobu Demiryolları Şirketi tarafından Nikken Sekkei şirketine sipariş edilen kule ilk başta 600 metre olarak planlanmış ama dünyanın en yüksek kulesi olma iddiasıyla yola çıkıldığı için, yapılan eklemelerle 634 metre yükseklikte tamamlanmıştır. Yapımına Temmuz 2008'de başlanmış ve Aralık 2011'de tamamlanmıştır. Güçlendirilmiş beton çekirdek üstüne yapılan güçlendirilmiş çelikten kafes sayesinde, bina yüksek ölçekli depremlere ve şiddetli rüzgârlara dayanıklı tasarlanmıştır.[14] Çelik konstrüksiyonu Japon indigo mavisinin en açık tonu olarak tarif edilen beyaza çok yakın bir mavidir. Beyaz seladonlu porselen hissi verir. Geceleri dönüşümlü olarak "Iki" ve "Miyabi" ismini verdikleri tarzlarda ışıklandırma yapılmaktadır: Iki açık mavi, Miyabi ise mordur.[15]

[12]http://www.toureiffel.paris/en/everything-about-the-tower/themed-files/69.html (Erişim Tarihi: 24.06.2016)
[13]http://www.toureiffel.paris/en/everything-about-the-tower/themed-files/97.html (Erişim Tarihi: 24.06.2016)
[14]http://www.nikken.co.jp/ensk/skytree/towerdata/ (Erişim Tarihi: 24.06.2016)
[15]http://www.tokyo-skytree.jp/en/archive/design/ (Erişim Tarihi: 24.06.2016)

Görsel 1.19. *"Tokyo Skytree", 2011, Tokyo Japonya.*
Kaynak: *http://www.tokyo-skytree.jp/img/index_2015/bg/02_day.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Ayrıca Dünya'da Çin Seddi, İtalya'daki Pisa Kulesi, İngiltere'deki Big Ben olarak bilinen Elizabeth Kulesi, Brüksel'deki Atomium Binası, Dubai'deki Burç Halife; Türkiye'de ise Efes antik kentindeki Celsus Kütüphanesi; Artuklu Beyliği'nden kalma Malabadi Köprüsü teknolojik, bilimsel ve ekonomik anıtlar denildiğinde adı anılması gereken yapıtlardır.

1.3.1.1.5. Sivil anıtlar

İşlev yönünden diğer kategorilerde değerlendirilemeyen tüm anıtları sivil anıtlar kapsamında değerlendirmek mümkündür. Sivil anıtları diğerlerinden ayıran başlıca fark yücelttiği kavramın, olayın ya da kişinin askeri ya da bir bağlantısından ziyade insanlığın geneline hitap etmesidir. Bu eğer bir kişiye ithaf edilmiş bir eserse, bu kişi bir kanaat önderi, ruhani bir kişilik ya da askeri başarılara sahip birisi olsa dahi o kişinin tüm insanlığa sunduğu hizmetler öne çıkartılır. Bir örnek vermek gerekirse Mustafa Kemal Atatürk hem askeri kişiliğiyle, hem de politikacı kişiliğiyle Türkiye'ye mal olmuş bir kişidir. Askeri kıyafetleriyle, at üzerinde bir pozu heykelleştirilmiş ise askeri anıtlar kategorisinde değerlendirilebilirken; takım elbisesi ve anıtın kaidesinde "Yurtta sulh, cihanda sulh!" sözleriyle heykelleştirilmişse bu anıt sivil anıtlar altında değerlendirilir.

Niğde il sınırlarında bulunan Ak Medrese **(Görsel 1.20.)**, Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'in oğlu Ali Bey tarafından 1409 yılında yapılmış olup, Selçuklu mimarisinin iyi örneklerindendir. İsmini yapımında kullanılan yöreye özgü beyaz mermerden almıştır.

Yapının mimarı kesin olarak bilinememekle birlikte, ana eyvanın mihrabındaki kitabede "Ketebe Hacı Ahmed" yazmaktadır. İki katlı olan bina kompleksi yaklaşık 535 metrekare alana yayılmıştır. Medresenin plan şemasının simetrik olmasından dolayı Türk medrese mimarisinde tek örnektir (Özkarcı, 2001, s. 109).

Görsel 1.20. *"Ak Medrese", 1409, Niğde, Türkiye.*
Kaynak:*http://www.kulturportali.gov.tr/Common/GetFoto.aspx?f=MjcwMjIwMTVcMjQ5NzdiMTYtYTk5YS00OTc5LTliZTUtMTc0Njc3ZjFkMzQ0LmpwZw%3D%3D&t=Mg%3D%3D&s=bGFyZ2U%3D (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

1865 yılında Edouard de Laboulaye isimli Fransız bir hukukçu, Fransa ve Amerika'nın ortak yürütecekleri bir özgürlük anıtı fikriyle ortaya çıkmıştır. 1876 yılında heykeltıraş Frederic Auguste Bartholdi, Amerika'nın bağımsızlığının 100. Yılı için bir heykel tasarlamıştır. Okyanus'un iki tarafı arasında anıtın kaidesini Amerika'nın, kendisini Fransa'nın yapması konusunda fikir birliğine varılmıştır. Kaynaklar tamamen bağışlardan ve organizasyonlardan elde edilmiş, özellikle Amerika tarafında efsanevi gazeteci Joseph Pulitzer'in propagandaları Amerikalıları bağış yapmaya motive etmiştir.

Anıtın çelik iskeleti Gustave Eiffel tarafından yapılmış, bakır dış kaplaması Fransa'da modellenmiş ve 350 parçaya ayrılıp Amerika'ya taşınmıştır. New York Ellis Adası'ndaki granit kaidesinin üzerinde bir araya getirilen anıt, 28 Ekim 1886 yılında açılmıştır. "Özgürlük Anıtı" **(Görsel 1.21.)** o günden sonra Amerikalıları bir arada tutan değerlerin başında gelen özgürlük ve demokrasi temsil etmiştir ve Amerika Birleşik Devletleri'nin en önemli simgelerinden biri olmuştur.[16]

Görsel 1.21. *Frederic Auguste Bartholdi, "Özgürlük Anıtı", 1886, New York, ABD.*
Kaynak: *http://weneedfun.com/wp-content/uploads/2016/02/Statue-Of-Liberty-1.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Amerika Birleşik Devletleri'nin 16. Başkanı Abraham Lincoln için Washington'da dikilen anıt **(Görsel 1.22.)** başkentin en önemli anıtlarından biridir. Abraham Lincoln Amerika'nın başına gelmiş en büyük felaketlerden biri olan Kuzey-Güney İç Savaşı'ndan birlik içinde çıkmasını sağlayan isim olması dolayısıyla belki de Amerikalıların en saygı gösterdiği başkanlardan biridir. Birinci Dünya Savaşı'nın gölgesinde birbirlerine Amerikalıların kenetlenmeleri gerektiğini anlayan Kongre suikasta giden birleştirici başkanları için bir anıt siparişi vermiştir. Mimar Henry Bacon, hayatı boyunca demokrasiyi savunmuş bu kişinin anıtının, demokrasinin doğum yeri olan Atina'daki Partenon'dan esinlenilmesini doğru bulmuştur. Lincoln'ün bir araya getirdiği 36 eyaleti sembolize etmesi için, 36 adet dor nizamı sütun tasarlamıştır.[17] Anıt ortasında Lincoln'ü oturur tasvir eden 3 odalı bir bina şeklindedir. Binanın boyutları yaklaşık olarak 40 metre

[16]http://www.libertyellisfoundation.org/statue-of-liberty-history (Erişim Tarihi: 24.06.2016)
[17] https://www.nps.gov/linc/learn/historyculture/lincoln-memorial-design-and-symbolism.htm (Erişim Tarihi: 24.06.2016)

en, 60 metre boy ve 30 metre yükseklikliktir. İçindeki Georgia beyaz mermerinden heykel 5.8 metre yüksekliktedir[18] ve Daniel Chester French tarafından tasarlanmıştır. 1912'de yapımı başlayan anıt; 30 Mayıs 1922'de açılabilmiştir. Anıtın içindeki Lincoln heykeli oturur vaziyettedir ama sanki her an harekete geçecekmiş gibi bir ayağı öndedir. Bir elini yumruk yapması, Lincoln'ün kararlı kişiliğini; diğer elinin daha serbest olması da şefkatli tarafını ortaya çıkarmak içindir.[19] Lincoln'ün her türden ayrımcılık karşıtı ve barışçıl karakterinden dolayı, Martin Luther King'in ünlü "Bir düşüm var" konuşması gibi pek çok protesto ve toplantı burada gerçekleşmiştir.

Görsel 1.22. *Daniel Chester French, "Lincoln Anıtı", 1922, Washington, ABD.*
Kaynak: *http://traveldigg.com/wp-content/uploads/2016/05/Lincoln-Memorial-Front-Photo.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Tokyo'da Shibuya İstasyonu çıkışında duran Akito cinsi bir köpeğe ait Hachikō heykeli **(Görsel 1.23.)**, sadakat ve sabrın simgesi olarak oldukça anlamlı bir sivil anıttır. Tokyo İmparatorluk Üniversitesi'nde Ziraat Profesörü olan Hidesaburo Ueno'nun 1924'te sahiplendiği Hachikō, 1 yıl boyunca her sabah profesörü bu istasyona bırakmış, her akşam da istasyondan eve kadar sahibiyle yürümüştür. Ancak bir gün sahibi işte ani bir beyin kanaması sebebiyle hayatını kaybetmiş ve geri dönmemiştir. Buna rağmen Hachikō 10 yıl boyunca her gün ısrarla aynı noktaya gelip sahibini beklemiştir. 1932 yılında ulusal bir yayın sayesinde tüm Japonya'da ünlenen Hachikō'nun, heykeltıraş Teru Ando tarafından 1934 yılında bronz bir heykeli yapılır. Bir yıl kadar sonra Hachikō

[18]https://www.nps.gov/linc/learn/historyculture/lincoln-memorial-building-statistics.htm (Erişim Tarihi: 24.06.2016)
[19]https://www.nps.gov/linc/learn/historyculture/lincoln-memorial-design-and-symbolism.htm (Erişim Tarihi: 16.06.2016)

ölür. Heykel İkinci Dünya Savaşı'nda eritilip, silah yapılmak üzere el konulur. 1948 yılında Teru Ando'nun babası gibi heykeltıraş olan oğlu Takeshi Ando tarafından yenisi yapılır.[20] Hachikō ölümünden onlarca yıl sonra hala Japonlar tarafından sevgiyle anılan bir sadakat simgesidir ve Shibuya İstasyonu'nun Hachikō çıkışında yüzlerce insan hatıra fotoğrafı çekilmek için sırada bekler.

Görsel 1.23.*Teru Ando, "Hachikō", 1934, Tokyo, Japonya.*
Kaynak: *https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/01/6a/82/1e/hachiko.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Portekiz Lizbon'daki Keşifler Anıtı **(Görsel 1.24.)** da sivil anıtlar arasında değerlendirilebilir. Cotinelli Telmo ve Leopoldo de Almedia tarafından 1940 Portekiz Dünya Fuarı için geçici olarak tasarlanan anıt, Portekiz'in keşiflerinde büyük payı bulunan "Gemici" Henry'nin 500. Ölüm yıldönümü için 1960'da tekrar ama bu sefer pembe Leiria taşından yapılmıştır. Anıt stilize edilmiş bir gemi şeklindedir. Geminin pruvasında Gemici Henry bulunmaktadır. Anıtın sancak ve iskele taraflarında açılı rampalarda, keşifler çağına ait Vasco de Gama gibi ünlü denizcileri, kılavuzları, misyoner

[20]http://www.japantimes.co.jp/news/2009/06/25/national/hollywood-the-latest-to-fall-for-tale-of-hachiko/#.V1nWMvmLQdU (Erişim Tarihi: 16.06.2016)

ve savaşçıları, sanatçıları temsil eden 32 figür vardır. Anıt 56 metre boyunda, en ucunda duran Gemici Henry heykeli 9 metre boyundadır.[21]

Görsel 1.24. *Cotinelli Telmo ve Leopoldo de Almedia, "Keşifler Anıtı", 1940, Lizbon, Portekiz.*
Kaynak: *https://i.ytimg.com/vi/mUoRfEEYIKg/maxresdefault.jpg (Erişim Tarihi: 23.11.2016)*

Türkiye'deki sivil anıt örneklerinden "İnsanlık Anıtı" **(Görsel 1.25.)** bitirilemeden yıkılmıştır. 2004 yılında Mehmet Aksoy, Kars Belediyesi'nden aldığı sipariş üzerine 24.5 metre boyunda betonarme bir heykel tasarlamıştır. Ermenistan'daki soykırım heykeline ithafen yapılması planlanan heykel, savaşın yaralanmış iki milletini sembolize eden geometrik iki insan figürüdür. Figürler sanki birbirlerini tamamlayacak şekilde yarımdır. Figürlerden Türkiye tarafında olanı, Ermenistan tarafında olanına hafifçe elini uzatmıştır. Uzanan el, barışa ve insanlığa uzatılmıştır. Heykelin tamamlanamamış kısmında ise figürlerin alt tarafında gözyaşlarının aktığı göz şeklinde bir havuz planlanmıştır.[22] 2007 yılında başlayan yapım süreci, 2009 yılında Anadolu'nun ilk Türk tabyası olan Timur Paşa Tabyası'nın üzerinde kurulduğu iddiasıyla bir süre sekteye uğramış; kazanılan davadan sonra devam etmiştir.[23] Ancak dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 2011 yılında Kars ziyaretinde bir konuşmasında heykeli "ucube" diye nitelendirmiş ve yıkılacağını belirtmiştir. Bunu takip eden aylarda heykel yıkılmış ve arkasında sanat,

[21]http://www.padraodosdescobrimentos.pt/en/monument-to-the-discoveries/portugues-rosa-dos-ventos/ (Erişim Tarihi: 16.06.2016)
[22]http://www.mehmetaksoy.com/pPages/pArtist.aspx?paID=627&section=560&periodID=&pageNo=0&exhID=0 (Erişim Tarihi: 16.06.2016)
[23]http://www.hurriyet.com.tr/430-yillik-tabyanin-uzerine-insanlik-aniti-insaati-11208961 (Erişim Tarihi: 16.06.2016)

sansür ve politika konularında pek çok tartışma bırakmıştır. Anıttan geriye kalanlar ve Timur Paşa Tabyası çobanlar tarafından hayvan barınağı olarak kullanılmaktadır.[24]

Görsel 1.25. *Mehmet Aksoy, "İnsanlık Anıtı", Kars, Türkiye.*
Kaynak:*https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a5/Monument_to_Humanity_by_Mehmet_Aksoy_in_Kars,Turkey.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

18. yüzyılda Aydınlanma Çağı'yla beraber skolastik düşüncenin insanların hayatına müdahalesinin azalması ve yıllar içinde özellikle gelişmiş ülkelerde laik anlayışların toplumlar üzerinde giderek daha fazla hâkim olması dini anıtlara; İkinci Dünya Savaşı sonrası insanların savaşlara bakışındaki değişim ve Soğuk Savaş'ın bitimiyle iyice ortaya çıkan karşı-anıt söylemleri de askeri anıtlara olan ilgiyi azaltmıştır. Bu durum sivil anıtların popülaritesini arttırmıştır.

Yukarıda verilen örnekler haricinde pek çok sivil anıt ve heykel bulunmaktadır. İtalya'daki Kolezyum, Berlin'deki Brandenburg Kapısı, Kopenhag'daki Deniz Kızı Heykeli; İzmir Karşıyaka'daki İnsan Hakları heykeli, Ankara Tren Garı'nın önünde bulunan Miras heykeli, Ankara'daki ODTÜ Bilim Ağacı sivil anıtlara verilecek güzel örneklerdendirler.

1.3.1.2. Malzeme yönünden anıtlar

Bir anıt yapılmak istenildiğinde, "neden" yani ne için yapıldığı kadar, "neyden" yani ne malzemeden yapıldığı da önemlidir. Kalıcılık anıtları tanımlayan özelliklerin başında gelmektedir. Anıtların genellikle kamusal açık alanda sergilendiği düşünülerse; rüzgâr ve

[24]http://www.milliyet.com.tr/-insanlik-aniti-artik-yok/gundem/gundemdetay/14.06.2011/1402439/default.htm (Erişim Tarihi: 16.06.2016)

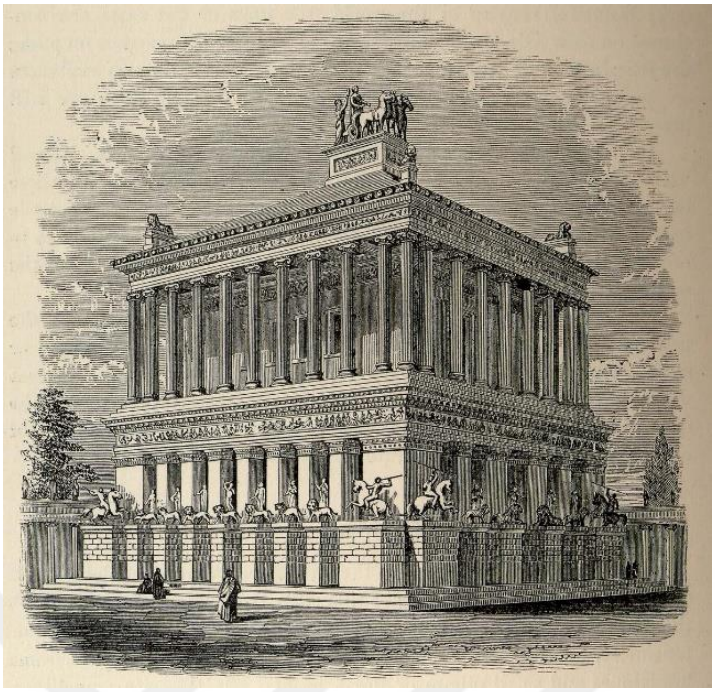
yağmur gibi hava olaylarının yarattığı aşınmadan ve deprem-sel gibi yıkıcı etkileri olan felaketlerden korunabilmesi gerekmektedir. Bu yüzdendir ki, dünyadaki anıt uygulamaları göz önüne alındığında, özellikle taş ve metal anıtların daha çok tercih edildiği gözlemlenmektedir. Daha seyrek olsa da, bunların dışında seramik ve ahşap malzeme de kullanılır. Teknolojinin ilerlemesiyle beraber, -özellikle son yıllarda- ucuz bir malzeme olması, görece dayanıklılığı ve üretim kolaylığı göze alınarak polyester, anıt malzemesi olarak popüler olmuştur. Bunların dışında cam, plastik, hatta balondan anıt örnekleri ile karşılaşmak mümkündür. Ancak daha az karşılaşılan bu tarz malzemeler bu araştırmada ”Diğer malzemelerle yapılan anıt uygulamaları” başlığı altında incelemek daha doğru olacaktır. Malzeme yönünden anıtlar sınıflandırıldığında ilk sırayı taş anıtlar, ikinci sırayı ahşap ve üçüncü sırayı da metal anıtlar almaktadır.

1.3.1.2.1. Taş anıtlar

İnsanoğlu taşa şekil verdiği andan itibaren doğaya hükmetmeye başlamıştır. Taşlara şekil vererek avlanma, giysi yapma, hayvan kesme ve kazma gibi işlerini kolaylaştırmıştır. Taşlara şekil vermede gittikçe ustalaşan insan, doğayla daha kolay başa çıkar olmuştur. Evrimsel olarak taşlara daha iyi şekil verenler hayatta kalabilmiş ve 2 milyon yıllık Paleolitik dönemin sonunda insanlar taştan eserler üretmeye başlamıştır. O dönemde bir eserin sonraki nesillere ulaşması için kullanabilecek en mantıklı malzeme taştır. Göbeklitepe, Stonhenge gibi çok eski tarihi yapıtların taştan yapılmış olma sebebi budur.

Antik Dünya’nın Yedi Harikası’ndan biri olan Halikarnas Mozolesi **(Görsel 1.26.)** için Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi’nde şöyle bahsedilmiştir:

> “Antik Çağ'da HALİKARNASSOS'ta KARİA satrabı Mausolos için karısı Artemisia tarafından yaptırılmış ANITMEZAR. MÖ 350'de inşa edilmiş olan "Halikarnassos Mausoleumu" (Maussolleion) Anadolu mimarlığının en önemli yapıtlarından biridir… Romalı mimar ve yazar VİTRUVİUS, yapıtın mimarının PYTHEOS olduğundan, ama mimar SATYROS'un da burada çalıştığından söz eder. Yapının Amazon savaşlarını (Amazonomakhia), Kentauros ve Lapith savaşlarını (Kentauromakhia), araba yarışlarını ve şölen sahnelerini betimleyen ünlü kabartmalarının ise SKOPAS, LEOKHARES, BRYAKSİS ve TİMOTHEOS tarafından yapıldığını bildirir. Plinius’un tanımına göre yapı 60x80 m boyutlarında, basamaklı bir podyum üstünde yer alan, çevresi İon üslubunda 36 sütunla çevrili bir mezar odasından ve 24 basamaklı piramidal bir çatıdan oluşmuştu. En tepesinde bir QUADRIGA bulunuyordu ve toplam yüksekliği ykş. 41 m. idi.(Yaraş, 2008, s. 1012)”

Görsel 1.26. *Phyteos, "Halikarnas Mozolesi", M.Ö. 350, British Museum, Londra, İngiltere.*
Kaynak: *http://amazingancient.com/wp-content/uploads/2014/10/i1.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Mozole bir depremde yıkılmış, bir kısım parçaları Bodrum Kalesi inşasında kullanılmıştır. 1800'lü yıllarda anıtın oldukça önemli bir bölümü İngiltere'ye götürülmüştür. Götürülen parçalar hala British Museum'da sergilenmektedir.

Moai **(Görsel 1.27.)**, Pasifik Okyanusu'nun ortasındaki Paskalya Adaları'nda 1000-1600 yılları arasında yapılan yaklaşık 900 adet monolitik heykeli tanımlamak için kullanılan bir terimdir. PBS kanalında yayınlanan NOVA belgeselinin bu heykelleri konu alan "Mystery of Easter Island" bölümünde (Awes, 2012, 7 Kasım); Rapa Nui halkının, Moai'leri neden yaptıkları hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, en iyi tahminlerinin Rapa Nui'lerin güçlü atalarının ruhlarını temsil etmesi için yapıldığı belirtilmiştir. Adanın çeşitli yerlerindeki volkanik kayaların oldukça ilkel taş aletlerle yontulmasıyla yapılan Moai'ler, "*Ahu*" denilen taştan kaidelerinin üzerine yerleştirilmişlerdir. Moai'lerin boylarının yaklaşık 10 metre uzunluğa, ağırlıklarının ise 82 tona kadar çıkabildiği düşünülürse; bu heykellerin nasıl yapıldığı kadar, ilkel Rapa Nui halkının bu heykelleri nasıl yerlerinden oynattığı da merak konusu olmuştur.

Görsel 1.27. *"Moai", 1000 – 1600 arası, Paskalya Adaları.*
Kaynak: *http://7wondersoftheworld.biz/wp-content/uploads/2014/12/moais2.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Tartışmasız dünyanın gelmiş geçmiş en iyi heykeltıraşlarından biri olan Michelangelo'nun başyapıtlarından biri Musa'dır. **(Görsel 1.28.)** Musa heykeli Papa II. Julius'un mezarı için yapılmış mermer heykellerin en ortasında durmaktadır. 2.35 metrelik mermer heykel, 1515'te tamamlanmış ve yapımı 2 yıl sürmüştür. İncil'den yapılan bir tercüme hatasından dolayı Musa, başında iki boynuzla tasvir edilmiştir (Ormiston, 2014, s. 123). Heykel Musa'yı otururken tasvir etmektedir ama sanki Musa her an kalkıp gidecek gibi bir ayağını öne atmıştır. Kaşları çatık, sağ eliyle sinirli bir şekilde sakalıyla oynuyor gibidir. Heykelin kafasının vücuduna göre büyük olması, kaslı kol ve bacakları ve sinirli hali heykeli korkutucu ve heybetli gösterir.

Görsel 1.28. *Michelangelo, "Musa'nın Hükmü", 1515, Roma, İtalya.*
Kaynak: *http://cdn.johnywheels.com/2015/11/24/michelangelomosessculpture-l-7f1b7cd243cc7e71.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk başkanı olan George Washington için ülkenin başkentine dikilen obelisk tarzı mermer anıt **(Görsel 1.29.)** ülkenin simgelerinden biridir. 169 metrelik boyuyla dünyanın en uzun obeliski ve en uzun taş yapısı olan yapı, Washington için bir anıt-mezar olarak düşünülmüş olsa da sonradan vazgeçilmiştir (Cunliffe, 1958, s. 13). Yapı mimar Robert Mills tarafından tasarlanmış, yapımına 1848 yılında başlanmıştır. İç savaş gibi sebeplerle uzun süreler duraklayan yapım 1879'da devam etmiş, 1884 yılında tamamlanmıştır. Tamamlandığında dünyanın en yüksek yapısı olan bu anıt, bu ünvanı sadece 5 yıl elinde tutabilmiş; ünvanını 1889 yılında Eiffel Kulesi'ne kaptırmıştır.[25]

Görsel 1.29. *Robert Mills, "Washington Anıtı", 1884, Washington, ABD.*
Kaynak: *http://media.ruebarue.com/photos/places/5720758194012160/1-washington-monument-1.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Taş anıtlar arasında; Orta Amerika'da bulunan dev Olmec kafaları, Yunanistan'ın Milos Adası'nda bulunan Venüs de Milo, Vatikan'daki Sistina Şapeli, Babür İmparatoru Şah-ı Cihan'ın eşi Mümtaz Mahal için yaptırdığı Tac Mahal ve Türkiye'de Karamanoğulları Beyliği'nden kalma Niğde'deki Ak Medrese öne çıkan örneklerdendir.

[25]https://www.nps.gov/wamo/learn/historyculture/index.htm (Erişim Tarihi: 16.06.2016)

1.3.1.2.2. Ahşap anıtlar

Taşa şekil veren insanoğlu bu taşlarla boynuz, ahşap gibi daha yumuşak malzemeleri de şekillendirmiştir. Ahşap tüm dünyada kolaylıkla bulunabilen bir heykel malzemesidir. Ancak ateşe ve rutubete dayanıklı olmayan ve böceklenmeye müsait olan bu malzemelerle yapılan eserler, birkaç istisnai durum dışında günümüze kadar dayanmayı başaramamıştır (Penny, 1993, s. 123). Alet yapmada ustalaştıkça daha kaliteli ve daha büyük boyutta işler yapmak kolaylaşmıştır.

Shigir İdolü **(Görsel 1.30.)** ise ahşap malzemenin dayanıksız olduğu savını yalanlarcasına eski ama dünyada eşi benzeri olmayan bir tarihi buluntudur. Dünya'nın en eski ahşap yapıtı olan bu eser, 11.000 yaşındadır. 1890 yılında Sibirya – Kirovgrad'da şans eseri bulunan eser en az 157 yaşında bir karaçamdan yapılmıştır. Kazıdan çıkarılan parçaları Profesör D.I. Lobanov tarafından birleştirildiğinde boyu 2.8 metre olan bu ahşap anıtın, orijinalinde 5.3 metre uzunluğunda olduğu düşünülmektedir. Üzerindeki kazımaların anlamları kesin olarak bilinmese de Rus Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsü'nden kazı başkanı Profesör Mikhail Zhilin'e göre bu anıtı yapan insanların "çevreleriyle uyum içinde yaşayan, entelektüel anlamda gelişmiş ve karmaşık bir ruhani dünyaları" olduğu kesindir. Yontunun üzerine -en tepedeki dâhil- 7 adet surat işlenmiş olması ve sadece en tepedekinin 3 boyutlu şekillendirilmesi; bu suratların sahipleri arasında olası bir hiyerarşik düzeni işaret edebileceği belirtilmiştir.[26]

Görsel 1.30. *"Shigir İdol", Yaklaşık M.Ö. 9000, Kirovgrad, Sibirya, Rusya.*
Kaynak: *http://referentiel.nouvelobs.com/file/14341379.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Japonya'nın eski başkenti Kyoto'daki Otowa Dağı'nda tamamen ahşaptan yapılmış Kiyomizu-dera Tapınağı **(Görsel 1.31.)** oldukça dik bir yamaca inşa edilmiştir. Tapınağın iç kısmı düz bir alandadır ama verandası 18 adet dev sütun üstünde ve 13 metre yükseklikte durur. Verandanın altındaki sütunlarda uygulanan özel bir iç içe geçme

[26]http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-3212829/World-s-oldest-wooden-statue-TWICE-old-pyramids-New-analysis-reveals-Shigir-Idol-ancient-thought.html (Erişim Tarihi: 20.06.2016)

yöntemi sayesinde, Japonya gibi şiddetli depremlerin olağan olduğu bir yerde bile bu tapınak uzun yıllar ayakta kalmıştır. Tapınak bin kollu merhamet Boddhistavası Kannon'a adanmıştır. 778 yılında kurulan tapınak, son haline 1633 yılına ulaşmıştır. Çatısı servi ağacının kabuğundan, İç tapınak ve veranda ise zelkova ağacından yapılmıştır. Tapınağın tamamında tek bir çivi bile kullanılmamış olması oldukça ilgi çekicidir.[27]

Görsel 1.31. *"Kiyomizu-dera",778, Kyoto, Japonya.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/Kiyomizu-dera_in_Kyoto-r.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Burning Man Festivali, 1986 yılından beri yapılan bir müzik festivalidir. Festivalin her sene bir teması vardır ve temaya uygun dev ahşap heykeller yapılmaktadır. Ancak festival başladığından beri hiç değişmeyen şey ise, dev ahşap bir insan figürün **(Görsel 1.32.)** festival sonunda yakılmasıdır. Festival ilk yapıldığında aslında festivalden çok 20 arkadaşın bir araya gelip eğlenmesi ve arkadaşlardan birinin yaptığı heykeli yine eğlence için yakmalarıdır. Yıllar içinde katılımcıların ve heykellerin sayıları gittikçe artmış ve 2015 yılında neredeyse 70.000 kişinin katıldığı, dünyanın en bilinen ve en sıra dışı festivallerinden biri olmuştur. İlk başta San Francisco sahilinde yapılan festival, otoritelerin yangın tehlikesi yüzünden festivali yasaklaması sebebiyle, 1990 yılında Nevada'da Black Rock Çölü'ne taşınmıştır. Festivale adını veren 'Yanan Adam', ilk festivalde sadece 2,5 metrelik ve etrafta bulunan dallardan yapılmış bir figür olmasına

[27]http://www.kiyomizudera.or.jp/en/learn/ (Erişim Tarihi: 20.06.2016)

karşın; 2014 yılına gelindiğinde yapılan ahşap heykelin boyu 32 metreyi geçmektedir.[28] "Burning Man" anıtı olarak adlandırabilecek olan heykelin her sene tekrar yapılıp, her sene yakılması; maddi olanın değil de ruhani olanın önemini, insan hayatının geçiciliğini ve doğanın durmadan tekrar eden yeniden doğuş döngüsünü kutlar.

Görsel 1.32. *"Burning Man", 2013, 26 m, Nevada, ABD.*
Kaynak: *http://images.faena.com/wp-content/uploads/sites/4/2016/03/main_1200.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Ahşap malzemenin geniş bir kullanım alanı olmasına rağmen Mısır Müzesi'ndeki Tutankhamun heykeli, Nelson Atkins Müzesi'ndeki Jin Hanedanı'ndan kalma Guanyin heykeli, Çanakkale'deki İlyada Destanı'ndaki Truva Atı'nı temsil eden ahşap heykel gibi sayılı anıt örneği vardır.

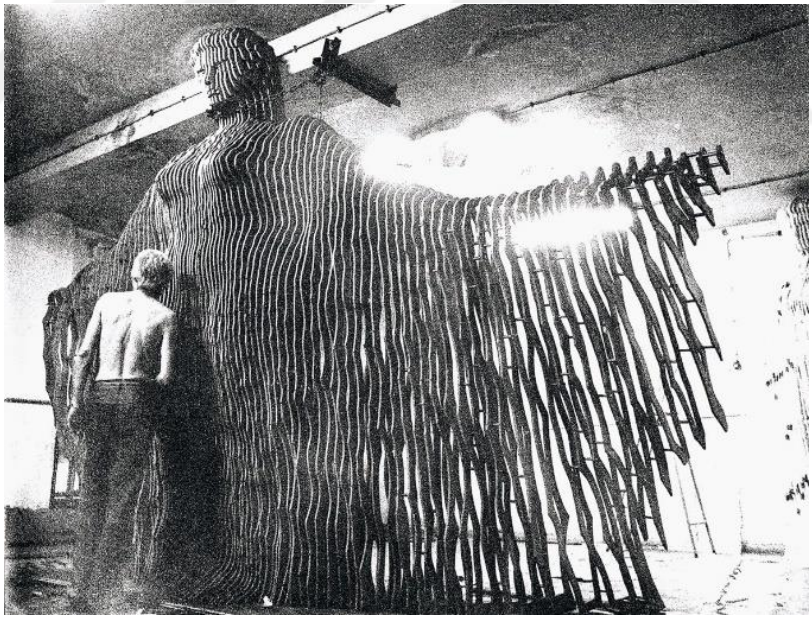
1.3.1.2.3. Metal anıtlar

Taş ve ahşap ile on binlerce yıl kısıtlı bir gelişim gösteren insanoğlu, önce seramik ve daha sonra metale şekil vermeyi keşfetmesiyle bir nevi kuantum sıçraması yaşamıştır. Çok daha hızlı ve çok daha ince işçiliğe izin veren aletler tasarlaması her alanda gelişimin önünü açmış ve bu gelişim doğal olarak anıtlarda da gözlemlenmiştir. Küçük boyutlu heykelciklerin tarihi M.Ö. 2500'lere kadar geri gitse de[29]; bilinen en eski birebir boyutlarda insan figürü, M.Ö. 4. yüzyıla ait 2 metrelik bronz bir Antik Yunan savaşçısı heykeldir. (Penny, 1993, s. 226) Metalin nispeten daha zor bulunur olması, eritilip başka

[28]http://burningman.org/timeline/ (Erişim Tarihi: 20.06.2016)
[29]http://www.nationalmuseumindia.gov.in/prodCollections.asp?pid=44&id=1&lk=dp1 (Erişim Tarihi: 21.06.2016)

amaçlar için tekrar kullanılabilmesi ve oksidasyon sonucu yıpranabilmesi gibi sebeplerden dolayı, tarihi örneklerine daha zor rastlanmaktadır.

Türk heykelinin duayenlerinden biri olan İlhan Koman'ın Akdeniz heykeli, **(Görsel 1.33.)** İstanbul Levent'te Yapı Kredi Binası'nın önünde gözden uzak bir şekilde durmaktadır. Halk Sigorta tarafından sipariş edilen heykel, aslında İsveç'teki bir yarışmaya yollanmak üzere tasarlanmış olsa da uzun uğraşlar sonucu İlhan Koman ikna edilmiştir. Bütünüyle metal konstrüksiyon olarak tasalanan heykel 1980 yılında teslim edilmiştir. Kaan Özgirgin'in ifadesiyle : "Tahta malzeme esnekliğinin bütün olanaklarını kullanırken, sanat kariyerinde "demir çağı" olarak adlandırdığı daha erken dönem yapıtlarında metali de neredeyse bu esnek boyutlara getirir. Ama bunu yaparken demirin sertliğini yüceltip güzelliğini yansıtmaya çalışmaktan da geri durmaz (Özsezgin, 2005, s. 23)." 12 milimetre kalınlığında 112 metal levhadan oluşan 3 metre yüksekliğinde ve dört ton ağırlığındaki heykel düzenli aralıklarla dizildiği için olduğundan çok daha hafifmiş gibi gözükmektedir.[30] 2014 yılında İsrail'in Gazze'yi işgali için yapılan bir protestoda sağ kolu kırılmış, birkaç hafta içinde restore edilmiştir.

Görsel 1.33. *İlhan Koman, "Akdeniz", 1980, İstanbul, Türkiye.*
Kaynak: *http://1.bp.blogspot.com/-ulbyqlNz5xA/UsC3sorDVWI/AAAAAAAAIrY/J7BzIYbqtx4/s1600/IlhanKoman2.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[30]http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-nin-en-guzel-10-heykeli-10600376 (Erişim Tarihi: 24.06.2016)

İngiliz sanatçı Anish Kapoor'un Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk açık alan eseri olan ve 2006 yılında tamamlanan "Cloud Gate" (Bulut Kapısı) **(Görsel 1.34.)**, 10 yıl gibi kısa bir sürede Chicago'nun sembollerinden biri olmuştur. Hatta Chicago sakinleri bir isim bile takmışlardır: "Fasulye". Parlatılmış paslanmaz çelik plakaların birleştirilmesiyle oluşturulmuş 110 tonluk eliptik heykel, AT&T firması tarafından AT&T Plaza'nın avlusu için sipariş edilmiştir. Boyu 20 metre, yüksekliği ise 10 metre olan heykelin altında yaklaşık 3,5 metrelik bir geçit vardır.[31] Ziyaretçiler bu geçitten geçerek binaya girebilirler. Uzaktan bakıldığında anıtın önündeki Millenium Park ve bulutlu olmasıyla ünlü Chicago havasının yansıması görülebilir.

Görsel 1.34. *Anish Kapoor, "Cloud Gate", 2006, Chicago, ABD.*
Kaynak: *https://farm7.staticflickr.com/6182/6144649661_8d4359f4e7_o_d.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Al Yazma Anıtı **(Görsel 1.35.)**, Prof. Meriç Hızal'ın Türkiye'nin güncel sorunlarından biri olan kadın cinayetlerini vurgulamak için yapmış olduğu oldukça anlamlı bir metal anıttır. Anıt 100 metrekare alana yayılmış 6 metre yüksekliğinde dev bir yazma şeklindedir. Piramidal yapının metal levha yüzeyinde, töre ve namus cinayetlerine kurban giden 476 kadının isimleri oyma olarak yazılmıştır. 2010'da kabul edilen eser 8 Mart 2012 Kadınlar Günü'nde törenle açılmıştır. Anıtın dışı kan kırmızıdır. Bu renk hem kadınlığı, hem kanı simgeler. Anıtın içi boştur ve içine girilebilir. Gündüz girildiğinde

[31]http://www.cityofchicago.org/city/en/depts/dca/supp_info/millennium_park_-artarchitecture.html (Erişim Tarihi: 21.06.2016)

oyulmuş isimlerin içinden geçen güneş ışığı dışında içerisi karanlıktır.[32] İsimler izleyicinin üzerine ve yerlere yansır. Bu sanatçının insanlara bir nevi "bu suç hepimizindir." mesajıdır. Gece ise isimler içeriden aydınlatılan eserden ışık huzmeleri şeklinde soluklaşarak süzülür.

Görsel 1.35. *Meriç Hızal, "Al Yazma Anıt", 2012, Antalya Türkiye.*
Kaynak: *http://static.panoramio.com/photos/large/83521704.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Metal anıtlar arasında çok bilinmese de oldukça ilgi çekici olan "Kelpies Anıtı" **(Görsel 1.36.)** İskoçya'da Carron Nehri'nin kenarındadır. Kelpie, İskoç mitolojisinde at şekline girebilen şekil değiştirici su ruhlarına verilen isimdir. Ayrıca, İskoçya'da yetiştirilen Clydesdale türü atlar da özellikle Falkirk yöresinde önemli bir semboldür. Heykeltıraş Andy Scott, İskoç ruhunu en iyi yansıtacağını düşündüğü iki anıtsal Clydesdale atı başı heykelini bu sebeplerle tasarlamıştır.[33] 30 metrelik heykellerin her biri 300 ton ağırlığındadır. 27 Kasım 2013'te açılışı yapılan heykeller 90 gün gibi oldukça kısa bir sürede inşa edilmiştir.[34] Özellikle geceleri ışıklandırmaları açıldığında yaratıcısı Andy Scott'ın hedeflediği gibi görkemli ve mistik bir etki yaratmaktadır.

[32]http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/325150/Katledilen_Kadinlar_Aniti__Al_Yazma__Antalya_da_aciliyor.html (Erişim Tarihi: 22.06.2016)
[33]http://www.thehelix.co.uk/things-to-do/the-kelpies/history/#.V2nBiriLQdW (Erişim Tarihi: 22.06.2016)
[34]http://www.thehelix.co.uk/things-to-do/the-kelpies/construction/#.V2nBjriLQdV (Erişim Tarihi: 22.06.2016)

Görsel 1.36. *Andy Scott, "Kelpies", 2013, Falkirk, İskoçya.*
Kaynak: *http://api.ning.com/files/ohmiyP-qzCsqpB3rgb83UTyVH2H*dCesIQhaJaYZQ8aWHa4ublrLZWgwE1N*EwmrePLzn1Q3amSiL2JKlVTczMTZrs1puQiB/andyscott10.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Eyfel Kulesi gibi eski ve iyi bilinen emsalleri dışında; Auguste Rodin'in Paris'teki müzesinin önündeki Düşünen Adam'ı, Taksim Meydanı'ndaki Şadi Çalık'ın tasarladığı 50. Yıl Anıtı, Batum'daki Kurban Said'in Azeri oğlan ve Gürcü kız arasında geçen aşkı anlatan eserindeki karakterlerin anısına dikilen Ali ve Nino kinetik anıtı, Londra'daki Kraliyet Sanat Akademisi'nin bahçesinde Vladimir Tatlin'in tasarımına ithafen yapılan Tatlin Kulesi yeni ve dikkate değer örneklerdendir.

1.3.1.2.4. Diğer malzemelerle yapılan anıtlar

Anıtsal yapılarda başlıca kullanılan taş, ahşap ve metal malzemelerin dışında, her türlü malzemeden anıt yapmak mümkündür. Bu malzemelerden seramik ayrı bir bölüm başlığı olarak incelenmiştir. Diğer anıt yapımında kullanılan malzemelerden, polyester ve benzeri polimerler, ucuz ve kolay şekil verilebilir olması sebebiyle çok tercih edilmektedir. Anıtsal boyutlarda çalışması ustalık isteyen cam malzeme, kırılgan olduğu için çok tercih edilmez ama yeni cam üretme teknolojileri sayesinde mimari ve anıtsal heykel alanlarında kullanım olanakları artmıştır.

Ayrıca beton da oldukça tercih edilen bir malzemedir. Değişik taş türleri doğru oranlarda karıştırılarak çimento elde edilmektedir. Çimento, çakıl-kum gibi maddeleri birbirine bağlayarak beton yapılar oluşturmaya olanak sağlamıştır. Beton çoğunlukla

mimari anıtlarda karşımıza çıkmaktadır ancak anıt-heykel malzemesi olarak da kullanılmaktadır.

Anıtlarda kalıcılık ve sağlamlık önemli olduğu kadar boyutlar da belirleyici olabildiği için, her sene Çin'in Harbin şehrinde düzenlenen "Buz ve Kar Festivali"nde yapılan devasa buz heykeller de diğer malzemelerle yapılan anıt uygulamaları başlığı altında incelenebilir. Oldukça seyrek olmasına rağmen Polonya Wawel Katedrali'nin kapısındaki "ejderha" kemiğinden yapılmış -hatta Çek Cumhuriyeti'ndeki Sedlec Kilisesi'ndeki gibi insan kemiğinden yapılmış- anıtlara bile rastlamak mümkündür.

Heykeltraş Costas Varotsos 1988 yılında Atina Belediyesi'nden aldığı sipariş üzerine, Omonia Meydanı'na cam bir heykel yapar. "Koşucu" isimli bu 8 metrelik anıt **(Görsel 1.37.)**, iş merkezlerinin yoğunlukta olduğu meydanın sürekli bir koşuşturma içindeki insanlarına ithafen tasarlanmış ve şehir sakinleri tarafından sevgiyle benimsenmiştir.[35] Ancak alt yapı çalışmaları sebebiyle kaldırılmak zorunda kalmıştır. 1994 yılında Atina Hilton Oteli'nin önüne 12 metrelik bir versiyonu dikilmiştir.[36]

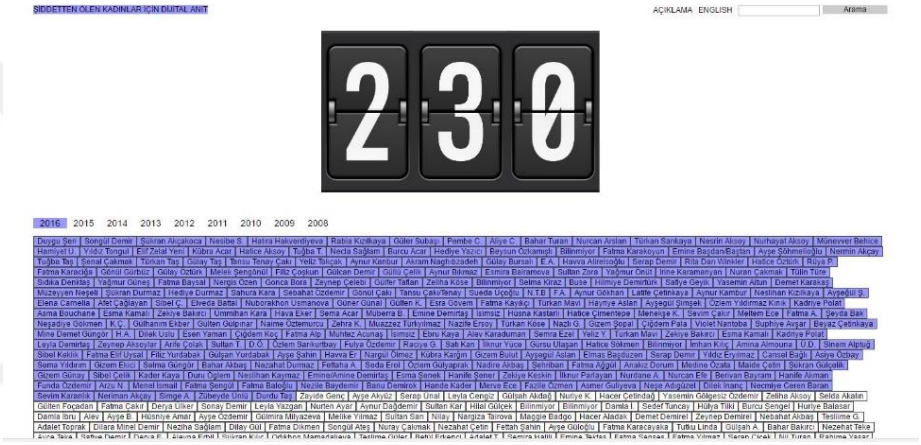
Görsel 1.37. *Costas Varotsos, "Koşucu", 1988, Atina, Yunanistan.*
Kaynak: *https://betweentheshadowsandthesoul.files.wordpress.com/2014/03/100_9514.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Diğer malzemelerle yapılan anıt uygulamaları başlığı altında incelenebilecek en ilginç ve en anlamlı anıt belki de "Anıt Sayaç" **(Görsel 1.38.)** olacaktır. "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu" tarafından kurulan sitenin "Ana Sayfa" bağlantısında site hakkında şöyle bir açıklama yapılmıştır:

[35]http://www.costasvarotsos.gr/inst37-en.html (Erişim Tarihi: 22.06.2016)
[36]http://www.costasvarotsos.gr/inst05-en.html (Erişim Tarihi: 22.06.2016)

‘Anıt Sayaç’ın ana sayfası anıtın kendisidir. 2013 yılında kadına yönelik şiddetten öldürülen kadınları gösteren sayaç ve öldürülen kadınların isimlerinden oluşan bir sayfa içeriği düzenlenmiştir. 2008-2015 yılları arasında öldürülen kadınların isimleriyle adeta bir duvar ören bu sayfa her gün güncellenecektir. …Sayfada yer alan her bir kadın ismi aynı zamanda üzerine tıklandığında yeni bir sayfaya açılmaktadır.[37]

Açılan sayfada “Ölen her bir kadın için ayrı bir sayfanın açılması ile birlikte kadının neden, kim tarafından öldürüldüğü, nasıl öldürüldüğü, devletten koruma talebinde bulunup bulunmadığı gibi bilgilerin yanı sıra, cinayet hakkında medyada çıkan haberlere de ulaşılabilmektedir.”.[38] Anıta sadece aile içi şiddet dolayısıyla öldürülen kadınlar kaydolmaktadır. 2012 yılında açılan dijital anıt 2008 yılından beri işlenen 1572 cinayeti gözler önüne sermektedir ve ne yazık ki bu sayı gün geçtikçe artmaktadır.

Görsel 1.38. *“Anıt Sayaç”, 2008, Türkiye.*
Kaynak: *http://www.anitsayac.com/ (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2009 yılında yapılan Doppleganger heykeli **(Görsel 1.39.)**, polimer malzeme üzerine emaye boya kullanılarak yapılmıştır. Cass Heykel Vakfı’nın heykel parkında bulunan eserin boyutları yaklaşık olarak 2x2x1 metredir. Eserlerinde insanların kimlik bunalımlarını ve çağdaş dünyanın üretilmiş bilgilerini/oynanmış algılarını işleyen sanatçı Michael Joo bu eserinde de Don Quixote’un zayıf ve yaşlı Rosinante’sini bir küheylan gibi görmesini konu almıştır. Eser aslında “Stubbs” isimli başka bir eserinin kalıbının, sakız pembesine boyanmasıyla elde edilmiştir. “Stubbs” eseri de, ressam Geogre Stubbs’ın şaşırmış gözüken bir zebrayı İngiliz doğasında çizdiği “Zebra” (1763) isimli bir eserine ithafen yapılmıştır.[39] Yani aslında Pembe Rosinante kimlik bunalımıyla ilgili bir

[37]http://www.anitsayac.com/ (Erişim Tarihi: 23.06.2016)
[38] http://www.anitsayac.com/ (Erişim Tarihi: 23.06.2016)
[39]http://www.sculpture.org.uk/artwork/doppelganger (Erişim Tarihi: 23.06.2016)

tabloya ithafen yapılan eserin kalıbının boyanmasıyla yapılmış, bu sayede çağdaş dünyanın suni imge üretimleri eleştirilmiştir.

Görsel 1.39. *Michael Joo, "Doppleganger", 2009, Batı Sussex, İngiltere.*
Kaynak:*http://www.sculpture.org.uk/storage%2Fapp%2Fresized%2FPrevious%20Artists%2FJoo_Michael%2FDoppelganger%20_Pink%20Rocinante_%2F2014_10_02_Joo_Doppleganger_int_001-lg.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Cai Fei'nin, İngiltere West Sussex'teki, Cass Heykel Vakfı'nın heykel parkında bulunan "Hazineler Evi" **(Görsel 1.40.)** isimli şişme domuz heykeli, alışılmış anıt malzemeleri yerine bir nevi balondan yapılmış olması oldukça sıra dışıdır. Boyutları 15x5x7 metre olan anıtın karın kısmındaki boşluktan içeri girilebilir. Ziyaretçiler heykelin içinde bulunan, yine aynı malzemeden yapılmış domuz sosisine benzeyen yastıkların üstüne oturabilir. Domuz Güney Çin'de sıkça tüketilen bir besin olmasının yanı sıra, Çinliler için talih ve bereket simgesidir. Sanatçı Cai Fei eserlerinde genellikle dijitalleştirilmiş modern dünyanın negatif yanlarını ve kültürel yozlaşmayı eleştirir. Bu eserinde de Çin'in global dünyaya hızlı entegrasyonun ve kolay yoldan zengin olma hayalleriyle uyutulan Çin gençliğinin getirdiği kültürel yıkımı gözler önüne sermiştir. Bu açıdan bakıldığında Çin kültürünün yozlaşmış yanlarının anıtıdır.[40] Şişirilebilir malzeme seçimi de bu yozlaşmışlığın içinin ne kadar boş olduğunun altını çizmek ister gibidir.

[40]http://www.sculpture.org.uk/artwork/house-of-treasures (Erişim Tarihi: 22.06.2016)

Görsel 1.40. *Cai Fei, "Hazineler Evi",2013, Batı Sussex, İngiltere.*
Kaynak: *http://cellophaneland.com/wp-content/uploads/2014/06/photo-2-copy-4.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Modernizm'in heykel malzemelerine bakış açısını değiştirmesiyle beraber; atık parçalar ve geri dönüşüm ürünleri, endüstriyel ürünler ve hatta yiyecek – içecek maddeleri bile bugün heykel için kabul edilebilir malzemelerdir. Anıtlar da bu değişimden payını almış ve sanatçılar, anıt malzemelerinde yaratıcılıkları çerçevesinde akla gelebilecek her türden malzemeyi kullanmaktadır.

1.3.1.3. Teknik yönden anıtlar

Anıtların yapımında öncelikli olarak "ne için" ve "hangi malzeme ile" sorularından sonra sorulabilecek bir diğer soru da "nasıl" ya da "hangi yöntemle" yapıldığı yönünde olabilir. Şekillendirme yöntemleri kendi içlerinde pek çok alt kola ayrılsa da, ana hatlarıyla üç kategoriye bölünebilir. Bu bölümde bahsedilen bazı eserlerde, şekillendirme tekniklerinden ikisi ya da üçü kullanılmış olsa da, teknikler arasında anıt için belirleyici olan teknik öne çıkarılmıştır.

Kronolojik olarak bakıldığında, ilk kullanılan yöntem inşa-yapılandırma-birleştirme tekniğidir. Daha sonra sırasıyla yontma-oyma tekniği, modelleme-biçimleme tekniği ve döküm tekniği ortaya çıkmıştır.

1.3.1.3.1. İnşa - yapılandırma - birleştirme anıtlar

İnşa-yapılandırma-birleştirme tekniği kronolojik olarak ilk sırayı alır. Adından da anlaşılacağı üzere bu teknikte eserler her türden malzemenin bir araya getirilerek, birleştirilerek oluşturulur.

Tarih öncesinden kalan en eski anıtsal özelliklere sahip yapıtlar başlıca menhir, dolmen ve kromlek gibi megalitik yapılar bu teknikle yapılmıştır. Menhirler tarih öncesinden kalan dikilitaşlar olup, çoğunlukla dikilmeden önce yontulmuştur. Ayrıca "Taş Masa" da denilen dolmenler ise birkaç taşın üstüne yatay bir taş yerleştirilerek inşa edilmiştir. Bu yapıtlar anıtsal mimarinin ilk örneklerini oluştururlar.

Heykel sanatı açısından incelendiğinde ise bu teknik 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan yapımcılık akımıyla başlamıştır. Yapımcılık, konstrüktivizm adıyla da bilinir. Akımın temel ilkelerinden biri olarak sanatı "yapmak", "inşa etmek" (Rusça *konstruir*, İngilizce *to construct*) gösterilmiştir. Yapımcı sanatçılar makineye, teknolojiye, işlevselciliğe, plastik, çelik ve cam gibi çağdaş sanayi ürünlerine duydukları hayranlıktan dolayı "sanatçı - mühendis" olarak da bilinirler (*AnaBritannica*, 1993, s. 293).

Stonehenge **(Görsel 1.41.)**, İngiltere Salisbury Düzlükleri'nde bulunan M.Ö. 3100 yıllarına ait megalitik bir kromlektir.[41] Anıtta kullanılan taşların boyları 6 metre yüksekliğe ve 45 tona kadar çıkabilmektedir. Göztaşı denilen bir tür sert granit olan bu taşların büyük çoğunluğunun 250 kilometre uzaklıktaki Galler bölgesinden çıkarıldığına inanılmaktadır. Çember şeklindeki dış yapının içinde, at nalı şeklinde dizilmiş 5 büyük tiriliton daha vardır. Bu at nalı şeklinin baktığı yön, yaz gündönümünde güneşin doğduğu yerdir. Yapılma sebebi hakkında kesin bir bilgi olmasa da uzmanlar çoğunlukla iki sebep üzerinde dursalar da; henüz dini ritüeller gerçekleştirme amacıyla yapılmış olması veya bir çeşit güneş takvimi olması arasında kesin bir fikir birliğine varılmamıştır (Sienkewicz, 2001, s. 548). Neolitik çağ ve sonrasında geçilen tarım toplumunda takvim bilgileri hayati değer taşıdığı için ve bu tarz bilgilerin kutsallaştırılma ihtimali göz önüne alındığında, bu iki amaç için de kullanılması olası gözükmektedir.

[41]**Kromlek:** Tarih öncesi çağlarda, insanların, iri taşları ortadaki başka bir taşın çevresine bir çember şeklinde dikerek meydana getirdikleri megalitik anıtlar.

Görsel 1.41. *"Stonehenge", M.Ö. 3100, Salisbury, İngiltere.*
Kaynak: *http://www.bilgicim.net/wp-content/uploads/2015/07/stonehenge.png (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

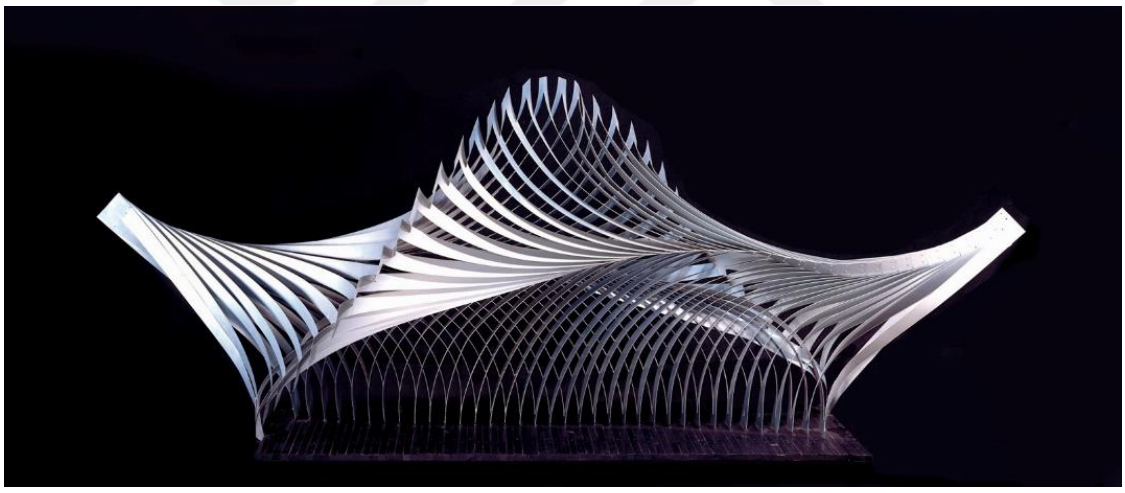
Amerika Birleşik Devletleri'nin en uzun anıt olan Gateway Arch **(Görsel 1.42)**, Missouri eyaletinde St. Louis şehrindedir. Amerikalıların batıya doğru genişlemesi adına yapılmıştır. 1947-1948 yılları arasında yapılan ulusal tasarım yarışmasında Finlandiya kökenli mimar Eero Saarinen tarafından yapılan anıt seçilmiştir. Temel atma töreni 1959'da, inşası 2 Şubat 1963'te, açılışı 28 Ekim 1965'de gerçekleşmiştir. Boyu ve iki ayağı arasındaki mesafe 192 metre, ağırlığı yaklaşık 19.604 tondur. Dış yüzeyde toplam 142 paslanmaz çelik plakanın, beton kafesin üzerinde birleştirilmesiyle inşa edilmiştir. Ayaklarının birinin kuzey, diğerinin güney yönüne bakması; St. Louis'in batıya giden öncüler için bir geçit görevi gördüğünü sembolize eder. Ziyaretçiler bir tür tramvay sistemiyle anıtın en tepesine çıkıp, doğu ve batı yönlerine bakan ufak pencerelerden çevreyi gözleyebilirler.

Görsel 1.42*. Eero Saarinen, "Gateway Arch",1963, St. Louis, ABD.*
Kaynak: *http://cdn.history.com/sites/2/2013/11/MO-st-louis-gateway-arch.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Estetik konusunda olduğu kadar matematik ve mühendisliği de eserlerine konu eden Türk heykelinin dahi sanatçılarından İlhan Koman 1986 yılında gözlerini yumsa da,

ölümünden on yıllar sonra bile tasarımları hayata geçirilmektedir. Ölümünden bir süre önce,1986'da, anıtsal olmasını planladığı "Sonsuzluğa" **(Görsel 1.43.)** adlı eseri için yaptığı model alüminyum malzemeden ve yaklaşık 3 metre uzunluktadır. Bu model dışında irili ufaklı pek çok kere bu tasarımı için model üretmiştir. 2007 yılında 10. İstanbul Bienali etkinlikleri kapsamında, Santralistanbul İlhan Koman'ın 17 eserinin olduğu "Modern ve Ötesi" sergisi açmıştır. Koman Vakfı ile yapılan görüşmeler sonucunda Koman'ın bu eserini anıtsal boyutlarda yapma kararı alınmıştır. Projeyi Koman'ın eski asistanı İtalyan-İsveçli heykeltıraş Marco Veschetti yürütmüş ve 2006'da başlanılan proje formun mekanik ve matematik çözümlemelerinin zorluğu sebebiyle 1 yıl sürmüştür. Anıt 6 metre uzunluğunda ve titanyum malzemeden üretilmiştir. Anıt uzun ince titanyum plakaların birbirlerine imkânsız gibi gözüken şekillerde perçinlenmesiyle yaratılmıştır. Orijinal modeldeki gibi alüminyum kullanmak yerine çok daha güçlü ve çok daha esnek bir metal olan titanyum kullanılmıştır. Eser su götürmez bir şekilde "Koman Estetiği"ni yansıtmaktadır ve bu açıdan düşünüldüğünde anıt İlhan Koman tarafından tasarlanmış, bir "İlhan Koman Anıtı"dır.

Görsel 1.43. *İlhan Koman, "Sonsuzluğa", 2007, İstanbul, Türkiye.*
Kaynak: *http://1.bp.blogspot.com/-LahgRuMtAWk/U_dKE6yQ0zI/AAAAAAAACFE/QQfc25KjqZE/s1600/to%2Binfinity%2Bmodel%2B(y).jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

114 metre yüksekliğindeki ArcelorMittal Orbit **(Görsel 1.44.)** ise İngiltere'nin en büyük açık hava sanat objesidir. 2012 yılında Londra'da gerçekleştirilen Yaz Olimpiyatları anısına bir anıt yaptırmak isteyen dönemin Londra Belediye Başkanı Boris Johnson ile dünyanın en büyük çelik üreticisi şirketi ArcelorMittal sahibi Lakshmi Mittal arasında geçen bir sohbette karar verilmiştir. Anıt için gereken tüm çelik ArcelorMittal şirketi tarafından sağlanır ve bunun %60'ı geri dönüşüm çeliğidir. Tasarımı heykeltıraş

Anish Kapoor ve mühendis Cecil Balmond tarafından yapılan eserin; parçalarını 100 kişilik bir ekip üretmiş, sadece 4 kişi ve bir vinç yardımıyla da bir araya getirilmiştir. Anıtın en tepesinden aşağı kadar uzanan 178 metrelik kaydırak da dünyanın en uzun kaydırağıdır.

Görsel 1.44. *Anish Kapoor, "ArcelorMittal Orbit", 2012, Londra, İngiltere.*
Kaynak: *http://www.eastlondonlines.co.uk/ell_wp/wp-content/uploads/2014/07/JM-Orbit-event-I.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Verilen örnekler dışında tüm anıtsal mimari eserler bu kategoride değerlendirilmektedir. Ayrıca dünyanın en büyük heykeli olan Spring Temple Buddha heykeli, Çin'deki 150 metrelik bir halka şeklindeki "Hayat Çemberi" anıtı, Konstrüktivizm akımının en bilinen eseri olan Alexander Tatlin'in Tatlin Kulesi eseri, 1666 Büyük Londra Yangını anıtı ve Roma'daki Kolezyum gibi yapıtlar inşa – yapılandırma – birleştirme tekniğiyle şekillendirilmiş anıt heykel örneklerindendir.

1.3.1.3.2. Yontma-oyma anıtlar

Taş ve ahşap gibi sert malzemelere, kesici ve delici aletler yardımıyla istenilen şeklin verilmesi yöntemidir. İlk önce taşı taşa veya taşı ahşaba vurarak verilen şekiller, metalin keşfiyle beraber daha ince işçiliklere olanak sağlamıştır. Şekillendirme yöntemleri arasında en sık kullanılan teknik olduğu için "heykel sanatı", "yontu sanatı" olarak da anılmaktadır.

Yontma ya da oyma tekniği, heykel sanatının tarihsel gelişim süreci içerisinde en eski ve en yaygın olan tekniktir. Kütle önce ana biçim elde edilmek üzere yontulur. İstenen form elde edildikten sonra büyükten küçüğe doğru aşamalı olarak ayrıntılar işlenir ve yüzey üstünde gereken son düzenlemeler yapılır. Yontma tekniğinin uygulandığı tüm gereçlerde bu yol izlenir (Uludağ, 2011, s. 139).

Eskişehir'e 80 kilometre uzaklıktaki Frig antik şehri Yazılıkaya'da bulunan Midas Anıtı'nın **(Görsel 1.45.)**, M.Ö. 550 civarı yapıldığı tahmin edilmektedir. Anıtın üzerindeki ufak nişin içinde bir zamanlar Kybele'nin heykeli bulunmasından dolayı anıtın Kybele için yapıldığı anlaşılmaktadır. 17 metre boyundaki anıtın batıya bakan yüzeyine geometrik desenler yontulmuştur. Aynı antik şehrin içinde Midas Anıtı'na benzeyen Bitmeyen Anıt, Arezastis Anıtı gibi irili ufaklı taş yontu anıtlar vardır (Tokgöz ve İşcan, 1982, s. 25).

Görsel 1.45. *"Midas Anıtı", Yaklaşık M.Ö. 550, Eskişehir, Türkiye.*
Kaynak: *http://www.gezilmesigerekenyerler.com/wp-content/uploads/2015/02/Midas-Aniti-Yazilikaya-Eskisehir-01.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Michelangelo'nun en bilinen eserlerinden biri olan Davut heykeli **(Görsel 1.46.)** de yontarak şekillendirilmiştir. Heykel, Yün Tüccarları Locası tarafından Santa Maria del Fiore Katedrali'nin payandaları için sipariş edilmiş olsa da; bittiğinde bir payanda için fazla iyi olduğunu düşünüp çok daha prestijli olan Vecchio Sarayı'nın avlusuna yerleştirilmiştir (Ormiston, 2014, s. 35). Eser 1504 yılında tamamlanmış, yapımı 3 yıl sürmüştür. 5.17 metrelik yüksekliği, üzerindeki inanılmaz işçilik ve dönemin şartları düşünüldüğünde bu süre oldukça kısadır. Michelangelo, Davut'u zırhlar içinde geleneksel betimlemenin aksine; vücudu tamamen çıplak ve bir elinde sapan, diğerinde Goliath'ı öldürecek olan taş ile tasvir etmeyi tercih etmiştir (Ormiston, 2014, s. 113). İncil'deki Davut, Filistîler ve İsrailoğulları arasındaki savaşta İsrailoğulları adına dev Goliath ile dövüşmeyi kabul eden bir çobandır. Dış mekânda zarar görme tehlikesinden dolayı anıt bugün Galleria dell'Accademia Müzesi'nde durmaktadır.

Görsel 1.46. *Michalengelo, "Davud", 1504, Firenze, İtalya.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/24/'David'_by_Michelangelo_JBU0001.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Amerika Birleşik Devletleri'nin Dakota Eyaleti'nde 1745 metre rakımlı Rushmore Dağı'nın yüzeyine yontulmuş, her biri 20 metrelik dört Amerikan başkanının büstü Rushmore Dağ Anıtı **(Görsel 1.47.)** olarak anılmaktadır. 1923'te Doane Robinson adında bir eyalet tarihçisi turist cazibe merkezi olması için Rushmore Dağı'na bir anıt yapılması fikrini ortaya atmış ve bu anıtı şekillendirmek için Gutzon Borglum adında bir heykeltıraşı önermiştir. Borglum'un aklında ulusal bir anıt yapmak ve her biri farklı sebeple seçtiği dört büyük başkanı ölümsüzleştirmek vardır. Anıtta bulunan başkanlar sağdan sola sırasıyla şu şekildedir: İlk başkan George Washington, Bağımsızlık Bildirgesi'ni yazan başkan Thomas Jefferson, Amerikan ekonomisinin temellerini atan Theodore Roosevelt ve Amerikan İç Savaşı'ndan sonra topluma birlik ve beraberliği geri getiren başkan Abraham Lincoln. Senatonun onayını alan anıtın yapımına 4 Ekim1927'de başlanmıştır. 14 yıl boyunca, 400 kişinin üzerinde çalıştığı eserin %90'ı dinamit yardımıyla yontulmuştur. Anıt 31 Ekim 1941'de bitmiş; 6 Mart 1941'de ölen Gutzon Borglum eserinin açılışını görememiştir. Son rötuşları oğlu Lincoln'ün önderliğinde yapılmıştır.

Görsel 1.47. *Gutzon Borglum, "Rushmore Anıtı", 1941, Dakota, ABD.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f3/Dean_Franklin_-_06.04.03_Mount_Rushmore_Monument_(by-sa)-3_new.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Ayrıca Helenistik dönemin en bilinen örneklerinden "Semadirekli Nike", Gian Lorenzo Bernini'nin "Properine'ya Tecavüz" adlı eseri, Amerikan yerlilerinin dini ritüellerinde önemli bir yeri olan totem direkleri, Realist ahşap heykelleriyle ünlü Bruno Walpoth'un eserleri bu teknikle üretilmiş eserlerdir.

1.3.1.3.3. Modelleme-biçimleme anıtlar

Plastik özellik gösteren kil (polimer, yağ bazlı veya seramik), alçı, balmumu, papier mâché ve şeker hamuru gibi malzemelerin şekillendirilmesi tekniğine modelleme-biçimleme tekniği denmektedir. Biçimlendirme çoğunlukla elle yapılsa da, malzemenin doğasına göre metal, ahşap veya plastik araçlar da şekillendirirken yardımcı olur.

Modelleme biçimleme tekniği doğası gereği yumuşak malzemeyle yapıldığı için anıt yapımına uygun değildir. Yumuşak malzemenin şekillendirildikten sonra sertleşmesi gerekmektedir. Anıtsal boyutlarda bu tarz şekil verme oldukça zahmetli olacağından, anıtsal heykellerde tercih edilen bir yöntem değildir. Bu tarz şekillendirmeye en uygun malzeme seramiktir. Seramik malzemeyle yapılan anıtlar daha sonraki bölümlerde incelenecektir. Modelleme-biçimleme tekniği ayrıca ikinci bir amaç için de kullanılmaktadır:

> "İkinci amaca hizmet edecek kullanımı ise biçimlendirilmiş formun daha dayanıklı malzemeye dönüştürülmesi ya da çoğaltılabilmesine imkân vermesi için model olarak kullanılarak kalıplanmasıdır. Bu nedenle biçimlendirme tekniğine, kalıba geçirmek için model olarak kullanılabilecek şekilde oluşturulma yöntemine, modelleme denmektedir (Uludağ, 2011, s. 140)."

1.3.1.3.4. Döküm-kalıp anıtlar

Döküm tekniği önceden modellenmiş formun değişik yöntemlerle kalıbının alınması ve akışkan haldeki malzemenin kalıp içine dökülerek şekillendirilmesine dayanmaktadır. Özellikle endüstriyel anlamda üretimler için kullanılan bu yöntem, metal çağından beri uygulanmaktadır. Şekil almadan önce akışkan olan epoksi, beton, plastik, seramik, cam ve metal gibi malzemeler bu yolla şekillendirilebilir. Bir kalıp şeklin ne kadar karmaşık olduğuna bağlı olarak pek çok parçadan oluşabilir. Sanatsal anlamda kullanımı daha çok metal gibi kalıp yöntemi dışında şekillendirme olanakları çok fazla olmayan malzemelerde görülmektedir. Ayrıca, seramik ve cam gibi farklı şekillendirme tekniklerine uygun olan malzemelerin, birim tekrarı yapılmasında da gerekli bir yöntemdir. Bu yöntemle üretilmiş Rodin'in "Düşünen Adam" heykeli, Almanya Burgplatz Meydanı'ndaki "Burnswick Aslanı" anıtı, Cellini'nin ünlü "Medusa'nın Başını Tutan Perseus Heykeli" bu yöntemle şekillendirilmiş eserlerdendir.

İstanbul'da, Türkiye'nin en kalabalık caddelerinden biri olan İstiklal Caddesi'nin girişinde bulunan "Taksim Cumhuriyet Anıtı" **(Görsel 1.48.)**, İtalya Güzel Sanatlar Akademisi Başkanı Pietro Canonica tarafından yapılmıştır. Anıt için kurulan komisyonun bir yarışmaya gerek duymadan yabancı bir sanatçıya bu işi vermesi o dönemde Türk sanatçılar tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Çelebi, M., 2006, s. 33). Yapımına 1925'te

başlanmış, 8 Ağustos 1928'te açılışı yapılmıştır. Anıtın yüksekliği kaidesiyle beraber 11 metredir. Giulio Mongeri tarafından tasarlanan kaidesi pembe ve yeşil mermerden, heykeller ise bronz dökümdür. Kaidenin arka yüzünde Kurtuluş Mücadelesi, ön yüzünde Cumhuriyet dönemi resmedilmiş; iki yanda da ellerinde Türk bayrağı ile Mehmetçik görülmektedir (Çelebi, M., 2006, s. 54).

Görsel 1.48. *Pietro Canonica, "Taksim Cumhuriyet Anıtı", 1928, İstanbul, Türkiye.*
Kaynak:*http://66.media.tumblr.com/ff372e9decf87b66994010157a6f056e/tumblr_nfjwgsCN6z1tmm2yno1_1280.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Louise Bourgeois sanat hayatının başından beri ailevi travmalardan ve bu travmaların getirdiği öfke, nefret ve hüzünden beslenmiştir. Tate Modern Müzesi'nin siparişiyle 1999 yılında tamamladığı dev bir dişi örümcek heykeli "Maman" (**Görsel 1.49.)**; kendi annesi aracılığıyla bütün anneler için bir anıt gibidir. Tate Modern için yaptığı ilk çelik dökümden başka 6 adet bronz kopyası vardır. Heykelin boyutları 9.2 x 8.9 x 10.2 metredir. Örümceğin karın bölgesinde 17 adet beyaz ve gri mermerden yumurtanın gözüktüğü bir kesesi vardır.[42] Annesinin duvar halısı tamir etmesini, örümceğin ağ örmesi ile bağdaştıran Bourgeois; hayatı boyunca hüzün duyduğu annesinin kırılganlığını da, örümceğin kırılganlığına benzetmiştir.

[42]http://www.tate.org.uk/art/artworks/bourgeois-maman-t12625/text-summary (Erişim Tarihi: 01.07.2016)

Görsel 1.49. *Louise Bourgeois, "Maman", 1999, Londra, İngiltere.*
Kaynak: *https://4.bp.blogspot.com/_O_lhQWg8YFs/TTQz_DpZ_xI/AAAAAAAAC9g/th1_i-2918c/s1600/0801130157.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Koreli heykeltıraş Do Ho Suh'un "Karma" adlı eseri **(Görsel 1.50.)** de döküm-kalıp yöntemine güzel bir örnek teşkil eder. 7 metrelik eser, 98 figürün birbirinin sırtına tüneyerek ve gittikçe küçülerek gökyüzüne bir insan merdiveni gibi yükselip, perspektif etkisiyle sanki gökyüzünde yok olmuş gibidir. 2010 yılında, New York Albright Knox Müzesi'nde şekillendirilen ve bronz dökümü yapılan eserin; değişik metaller ile denenmesinden sonra paslanmaz çelik döküm yapılan bir eşi de New Orleans Sanat Müzesi'ne ait Walda Bestoff Heykel Bahçesi için üretilmiştir. "Karma" kalıplanmadan önce, CNC makinelerinin ve direk lazer metal pekiştirme denilen modelleme yönteminin de kullanıldığı bir dizi işlemden geçmiştir.[43] Anıt; bizi biz yapan geçmiş tecrübelerimizin ve hatalarımızın, yargımızı nasıl gölgelediğini ve insanın onlardan özerk bir şekilde karar alma mekanizmasının var olmayacağını anlatmaktadır.

[43]http://www.polichtallix.com/2012/03/05/karma-move-to-noma/ (Erişim Tarihi: 02.07.2016)

Görsel 1.50. *Do Ho Suh, "Karma", 2010, New York, ABD.*
Kaynak: *http://static.feber.se/article_images/27/75/67/277567_1280.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

İngiltere'nin önemli heykel parklarından biri olan Marble Arch'taki "Cengiz Han" heykeli **(Görsel 1.51.)**, 2011 yılında Rus heykeltraş Dashi Namdakov tarafından yapılmıştır. Bronz döküm olan heykelin boyutları 4.7 x 4.6 x 5.8 metredir. Halycon Sanat Galerisi tarafından sipariş edilen eserin açılışı 14 Nisan 2012 tarihinde yapılmıştır.[44] Asya kültüründe yer yer tanrılaştırılan efsanevi bir Moğol kahraman olan Cengiz Han; gözleri kapalı, elleri iki yanına hafifçe kalkmış, suratında derin düşüncelere dalmış bir ifadesi; bineğinin yeleleri havalanmış durumdadır ve sanki ikisinin maddi dünyaya geliş anı tasvir edilmiştir.

[44]http://www.dashi-art.com/en/gallery (Erişim Tarihi: 02.07.2016)

Görsel 1.51. *Dashi Namdakov, "Cengiz Kağan", 2012, Londra, İngiltere.*
Kaynak: *http://www.halcyongallery.com/assets/img/uploads/_fullscreen-resize_large/Dashi_Namdakov_Genghis_Khan_Marble_Arch.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Ayrıca Berlin'deki Brandenburg Kapısı'nın üstündeki Quadriga heykeli, Tokyo'daki Toho Binası önündeki Godzilla heykeli, İstanbul Beşiktaş sahilindeki Barbaros Hayrettin Paşa heykeli ve Madrid'deki Cervantes anıtının önündeki Don Quijote ve Sancho Panza'nın bronz heykelleri döküm tekniğiyle üretilmiş sayısız eserden birkaçıdır.

2. ANITSAL SERAMİKLER

Bir kişinin, olayın veya kavramın anısına adanmış olsun ya da olmasın, folklorik sanatlar dışında kalan; arkeolojik, tarihi, estetik veya etnoğrafik önemi olan ve boyutları alışılmışın dışında büyük olan her tür seramik yazıt, sütun, heykel ya da mimari yapıtlara, anıtsal seramikler denir.

Seramik malzeme konusunda yeni üretim teknikleri bulundukça, ortaya koyulan eserler doğal olarak daha şaşaalı, daha renkli ve daha büyük olmaya başlamıştır. Antik çağlarda bir toplumun teknik gelişimi seramik konusundaki başarısı üzerinden değerlendirilmiş; daha ileri olan toplumlar ürettikleri seramiklerle, diğer toplumlara bir yandan kültürel zenginliklerini anlatırken; diğer yandan teknik olarak ne kadar ilerde olduklarını da göstermişlerdir. Bu anıtsal eserler içinden çıktıkları toplulukların o dönemde dünyanın diğer yerlerindeki insanlara nazaran hem kültürel, hem de teknik açıdan daha gelişmiş olduklarını işaret etmektedirler.

Sancai seramik figürler (Görsel 2.1.), Tang Hanedanı döneminde aristokratların ve zengin tüccarların mezar koruyucuları olan ilk anıtsal seramiklerdir. Mezarları koruması için savaşçılar ve göstericiler gibi insan figürlerinin dışında; at, deve gibi hayvan ve bazen iblis figürleri de kullanılmıştır. Bu figürlerin pek çoğu anıtsal denilebilecek kadar büyük olmasa da, mezar sahibinin prestij ve gücüne bağlı olarak bu figürlerin boyutları da artabilmektedir. M.Ö. 800 ile 600 yılları arasında yapılmış olan bu heykellerden, günümüze ulaşabilmiş sadece birkaç çift hörgüçlü deve ve at figürünün boyları 1 metreyi aşmaktadır.[45] Figürler Tang Hanedanı döneminde ortaya çıkmış "Sancai" (üç renk) tekniğinde kurşunlu sırlarla renklendirilmiştir. Bu teknikte sırın renkleri genellikle yeşil, amber rengi ve saman beyazıdır (Wood, 1999, s. 199). Dinsel anıtlar kategorisindeki bu figürlerin çoğunlukla mezarlarda bulunmasının nedeni değişkendir. İblisler ve savaşçılar merhumu ölümden sonra korumak için orada bulunurken, deve ve at gibi İpek Yolu'nun zenginlik simgesi olan hayvanlar ise merhumun öte hayatta varlıklı olması için yerleştirilmiştir.

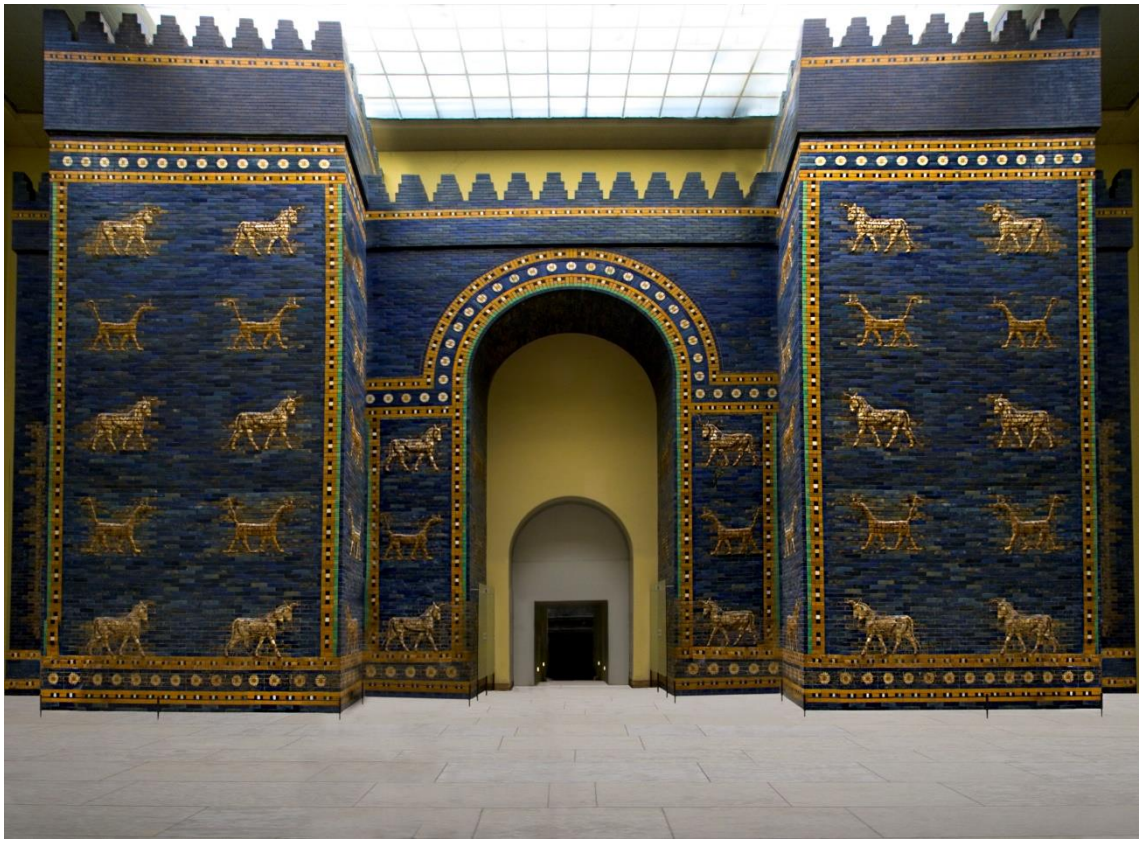
[45] https://www.philamuseum.org/booklets/3_18_29_0.html (Erişim Tarihi: 08.07.2016)

Görsel 2.1. *"Sancai Deve", Yaklaşık M.Ö. 800, Shaanxi, Çin.*
Kaynak: *http://www.britishmuseum.org/collectionimages/AN00020/AN00020961_001_l.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

İştar Kapısı (Görsel 2.2.), Kral II. Nebukadnezar tarafından, M.Ö. 575 yılları civarında yaptırılan bu devasa kapı; günümüzde Irak sınırları içinde kalan Babil şehrinin doğu girişinden başlayan ve "Tören Yolu" denilen iki tarafı büyük duvarlarla örülü geniş ana caddenin en sonunda bulunan 14 metre yüksekliğinde ve 30 metre genişliğinde bir kapıdır. 800 metrelik Tören Yolu'nun iki tarafı 120 adet aslan figürü ile İştar Kapısı ise Marduk ve Adad'ın sembolleri olan, ejderha ve boğa figürlerinden 13 sıra halinde 575 adet kabartma ile kaplanmıştır. Hem Tören Yolu, hem de İştar Kapısı lacivert sırlı tuğla üzerine altın sarısı lüsterle ve beyaz sır üstü boyalarla dekorlanmıştır (Oates, 1979, s. 152). Yapı; bereket, aşk ve savaş tanrıçası İştar adına yapıldığından dolayı öncelikle dini

bir anıt olarak göz önünde bulundurulsa da, dönemin en büyük ve en zengin şehri olan Babil'in gücünü ve zenginliğini göstermesinden dolayı ayrıca teknolojik, bilimsel ve ekonomik anıtlar kapsamında da değerlendirilebilir. Çünkü o dönemde toplumlar teknolojik açıdan ne kadar ileride olduğunu, seramik konusundaki başarısı ile göstermiştir. Şehrin ana girişi üzerinde böyle bir güç gösterisi, Babil'e ilk defa gelen bir ziyaretçiyi büyülememesi imkânsız gibidir.

Görsel 2.2. *"İştar Kapısı", M.Ö. 575, Babil.*
Kaynak: *http://blogscat.com/mjuve/wp-content/uploads/sites/2421/2014/11/porta-ishtar.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

"Eşlerin Lahiti" (Görsel 2.3.), İtalya Cerveteri'de bulunmuş M.Ö. 520 yıllarından kalma dinsel seramik anıttır. Anıt bölgedeki Etrüsk höyüklerinde bulunmuş; Napolyon tarafından satın alınıp, Louvre Müzesi'ne getirilmiştir. Aynı bölgede aynı döneme ait bir eşi daha bulunmuştur ve Villa Giulia Ulusal Etrüsk Müzesi'nde sergilenmektedir. Anıtın boyutları 110x194x60 santimetredir. Kırmızı topraktan yapılan anıtın, dönemin âdeti olduğu üzere rengârenk boyandığı ancak yüzyıllar içinde bu boyanın yok olduğu sanılmaktadır. Literatüre lahit olarak geçmesine rağmen, bulunan diğer eşinin içinde insan külleri bulunmasından dolayı aslında bir kül kabı olduğu düşünülmektedir. Lahit üzerinde ziyafette bir çift insan figürü vardır. İki figür de ayaklarını uzatarak yan

oturmuşlar ve bir şeyler yiyip, içiyor gibi durmaktadırlar. Arkeologlar anıtın bulunduğu yer göz önüne alındığında, bu duruşun ölümden sonraki yaşamlarında katılacakları ziyafeti tasvir ettiğini tahmin etmektedir.[46]

Görsel 2.3. *"Eşlerin Lahiti", Yaklaşık M.Ö. 520, Cerveteri, İtalya.*
Kaynak: *https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/f6/e3/eb/f6e3eb918eb77e1d1ab328be7341c1e3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

"Toprak Askerler" (Görsel 2.4.), Qin Hanedanlığının kurucusu ve ilk Çin İmparatoru Qin Shi Huang için yapılmıştır. Seramik anıtlar denildiğinde belki de ilk akla gelecek olan eserlerden biri Toprak Askerler olacaktır. 2011 yılında PBS kanalında yayınlanan Secrets of Dead belgeselinin "China's Terracotta Warriors" bölümünde (Slot, 2011, 4 Mayıs) bu heykellerin tarihçesi ve yapımı hakkında çok ilgi çekici bilgiler vardır. Toprak Askerler; 1974 yılında, Xian yakınlarında, köylüler su kuyusu açmaya çalışırken şans eseri bulunmuştur. Hala tamamlanamamış kazılarda, şimdiye kadar 8000 adet birebir boyutunda insan figürü ortaya çıkmıştır. Büyük bir kısmı askerler olmak üzere bu orduda; rütbeliler, bürokratlar, memurlar, işçiler, müzisyenler, akrobatlar ve birçok egzotik hayvan figürü vardır. Figürler savaş düzeninde ve silahlarıyla beraber durmaktadır. Her figür 2 metreye yakın yükseliğe ve 300 kiloya kadar çıkan ağırlığa sahiptir. Terracotta Ordu, M.Ö. 246 yılında tahta geçen 7 krallığı birleştirip, ilk Çin imparatoru olan Qin Shi Huangdi'ye öte dünyada eşlik etmesi için yapılmış bir dinsel anıttır. Yapımına M.Ö. 221 yılında başlamış, 11 yılda tamamlanmıştır. Yapım aşamasında 720.000 kişinin çalıştığı tahmin edilmektedir. Teknik açıdan incelendiğinde;

[46]http://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/sarcophagus-spouses (Erişim Tarihi: 08.07.2016)

ilk zamanlar arkeologlar bu eserlerin, döküm - kalıp yöntemiyle şekillendirildiklerini düşünmüştür. Ancak her figürün vücut tipi değişiktir. Ayrıca kırılmış olan figürler, içerden incelendiğinde sucuk tekniğiyle şekillendirildikleri açığa çıkmıştır. Yüzleri için bir kalıp kullanılıp kullanılmadığını görmek için, kriminal yüz tanıma programları kullanılmış ama birbirinin aynısı tek bir yüz bile tespit edilememiştir. Sırsız pişirim yapılan askerlerin üzeri lake denilen bir cila ile karıştırılmış pigmentlerle kaplanmıştır. Bu kaplama malzemesi oldukça parlak ve renklidir ama toprak altından çıkartılıp, oksijenle temas ettiğinde pul gibi dökülüp yok olmuşlardır. Bu yüzden de şu anki "terracotta" rengindedirler.

Görsel 2.4. *"Terracota Ordu", M.Ö. 210, Xian, Çin.*
Kaynak: *http://famouswonders.com/wp-content/uploads/2009/03/terracotta-warriors.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Haniwa figürleri, Japonya'da Kofun dönemine (yaklaşık 3. ve 7. yüzyıl) aittir ve cenaze ritüellerinde kullanıldığı düşünülmektedir. Erken dönem örnekleri silindir çanak şeklinde olan Haniwalar, gittikçe daha spesifik şekiller almışlardır. Evler, şemsiyeler, zırhlar, kalkanlar ve tekneler gibi objeler olabildiği gibi; tavuklar, su kuşları, yaban domuzları, maymunlar ve atlar **(Görsel 2.5.)** gibi hayvan formları da kullanılmıştır. Son dönemlere doğru değişik meslekteki insan figürlerine **(Görsel 2.6.)** rastlanmaktadır. Boyları 30 santimetreden 1.5 metreye kadar değişmektedir. Bu objeler döneme de ismini veren "kofun" denilen höyüklerin üzerine yerleştirilmiştir. Gömülen insanların sosyal statüsüne göre değişen boyutlarda ve özelliklerde figürler kullanılmıştır. Ölen insanların ruhlarının bu seramik anıtların içinde hayat bulacağına dair bir teori bulunmaktadır. Bu teoriye göre; müteveffa kendini öte hayattaki kötü ruhlardan ve belalardan koruması için

zırhlı ve silahlı bir savaşçı ya da bir hayvan şeklindeki figürün içinde koruyabilmesi için höyüklerin en tepesine yerleştirilmiştir.[47] Japonya Budizm etkisi altına girdikten sonra cenaze ritüelleri değişmiş; ölülerini yakmaya başlamışlardır. Bu yüzden Budizm sonrası Japonya'da haniwa figürlerine rastlanmamaktadır.

Görsel 2.5. *"Haniwa Atı", 121 cmx116 cmx41 cm, 6. yy., Japonya.*
Kaynak: *http://collections.lacma.org/sites/default/files/remote_images/piction/ma-33035-WEB.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.6. *"Haniwa Savaşçısı", 75 cm yükseklik, 6. yy., Japonya.*
Kaynak: *http://terimakasih.cc/img/gallery/haniwa/haniwa4.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[47]http://www.tnm.jp/modules/r_free_page/index.php?id=1687&lang=en (Erişim Tarihi: 08.07.2016)

“Park Güell” (Görsel 2.7.), dahi Katalan mimar Antoni Gaudi’nin, Eusebi Güell tarafından verilen sipariş neticesinde tasarladığı bir yapılar kompleksidir. Barcelona’da Carmel Hill’deki parkın, aslında varlıklı aileler için şehirden uzak bir lüks sitenin parçası olması planlanmıştır ve 1900 yılında yapımına başlanmıştır. Ancak planlandığı gibi gitmeyen ve hiç ilgi çekmeyen inşaat sonucu iki büyük ev ve parkın kendisi kalmıştır. 1914 yılında park tamamlandığında evlerin birinde Güell ailesi, diğerinde ise Anthony Gaudi oturmaktadır. Eusebi Güell’in 1918’de ölümünden sonra, mirasçıları parkı belediyeye satmış; park 1926 yılında halka açık bir belediye parkına dönmüştür. Art Nouveau tarzında inşa edilen parkın içinde; Giriş ve Kapıcı Köşkü, Ejderha Merdiveni, Hipostil Odası, Doğa Meydanı, Avusturya Bahçeleri gibi pek çok değişik bölüm vardır. Her bölümde mozaik kaplama tekniğiyle yapılmış; heykeller, duvarlar, oturma yerleri, kuleler ve nişler bulunmaktadır. Kullanılan mozaik tekniğine “Trencadís” denmektedir. Trencadís, Katalan modernizminin ürünü olan bir mozaik tekniğidir. Normal mozaik tekniğinden ayrılan özelliği; kullanılmayan, işe yaramayan seramik parçaların kırılıp mozaik kaplamada kullanılmasıdır.[48]

Görsel 2.7. *Anthomy Gaudi, "Park Güell", 1914, Barcelona, İspanya.*
Kaynak: *http://barcelona-home.com/events-and-guide/wp-content/uploads/2016/03/park-guell-view-barcelona.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Sydney Opera Evi (Görsel 2.8.), Avustralya’nın sembollerinden biridir. İlk bakışta seramik anıt olarak düşünülmese de; dış yüzeyinin tamamen beyaz seramik plakalarla kaplı olması dolayısıyla, bu yapı seramik sivil anıtlar kategorisinde değerlendirilebilir. Yapı ödüllü mimar Jørn Oberg Utzon tarafından 1957’de tasarlanmış, ertesi yıl inşaatına

[48]http://www.parkguell.cat/en/park-gueell/visit-of-the-monumental-precinct/ (Erişim Tarihi: 04.07.2016)

başlanmıştır. Yapımı 16 yıl sürmüş, açılışı 20 Ekim 1973 yılında yapılmıştır. Yapının en yüksek noktası 75.2 metre olup, tabanı 183x120 metrelik bir alana yayılmıştır. Deniz seviyesinden 25 metre aşağılara kadar uzanan, 588 adet beton paye tarafından desteklenmektedir. Gemilerin yelkenlerinden esinlenen yapı o kadar karmaşıktır ki, nasıl inşa edileceğine karar vermek 4 yıl sürmüştür. Prefabrik çelik iskeletin üzerindeki seramik fayanslar, dünyanın en iyi seramik fabrikalarından biri olan İsveç'teki Höganäs'ta üretilmiştir. Döküm – kalıp tekniğiyle üretilen fayanslar, yapının küresel şekline uygun olması için özel olarak hafifçe içbükey şekillendirilmiştir. Fayansların dikey olarak birleşme yerleri yine aynı sebeple "V" şeklindedir. Bir milyonun üzerinde döküm yapılan bu fayanslar iki kere fırınlanmıştır. İlk pişirim kalıptan çıkan ürünler astarlandıktan sonra; ikinci pişirim ise beyaz lüsterli sır uygulandıktan sonra yapılmıştır.[49] [50]

Görsel 2.8. *Jørn Oberg Utzon, "Sydney Opera Evi", 1973, Sydney, Avustralya.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/40/Sydney_Opera_House_Sails.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

"Bilim Ağacı" (Görsel 2.9.), akademisyen ve sanatçı Hamiye Çolakoğlu'nun Bilkent Üniversitesi bahçesinde bulunan yapıtıdır. 1997 yılında tamamlanan eser, yaklaşık 4 metrelik metal kaidenin üzerinde duran porselen bir ağacın dallarını anımsatır. Aynı yıl Çanakkale Seramik Fabrikası'nın bahçesi için tasarladığı "Yaşam Ağacı" isimli eseriyle benzer noktaları olsa da, iki eser birbirinden oldukça farklıdır. Sıtkı M. Erinç,

[49]http://www.australia.gov.au/about-australia/australian-story/sydney-opera-house (Erişim Tarihi: 03.07.2016)
[50]http://www.sydneycloseup.com/sydney-opera-house-construction/ (Erişim Tarihi: 03.07.2016)

Hamiye Çolakoğlu'nun biyografisi olan "Toprağın Erki" isimli kitabında eserden şu şekilde bahsetmektedir:

> "…bırakın bu ikisi arasındaki farklı, her bir heykelin gündüz ışığındaki görünümü ile gece ışıklandırıldığındaki görünümü bile birbirinden ayrıdır ve görünümler, yapıta ayrı anlamlar yüklenmesine neden olur. Bunun yanı sıra, ikisinde de ortak olan; porselenin böylesine büyük bir çalışmada bu denli başarıyla uygulanabilmesi ve porselenden heykel, hatta anıt yaratılabilmesidir (Erinç, 1998, s. 87)."

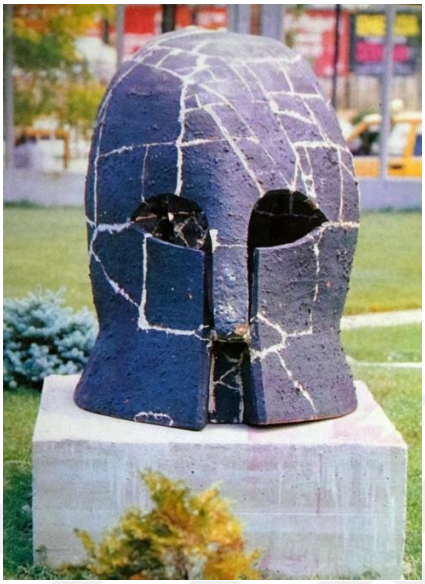
Öncelikle dünya insanı bir sanatçı ancak bir o kadar Türk seramik dünyası için önemli bir akademisyen olan Hamiye Çolakoğlu'nun sanatsal yetisi dışında teknik becerisi de bu eserde anlaşılmaktadır.

Görsel 2.9 *Hamiye Çolakoğlu, "Bilim Ağacı", 1997, Ankara, Türkiye.*
Kaynak: *http://www.kemaluludag.com/yayinlarresim/3.jpg (Erişim Tarihi: 06.01.2017)*

Pişmiş Toprak Sempozyumu, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'nin 2001 yılından beri eski Kurt Kiremit Fabrikası'nın bahçesinde yapılmaktadır (Eskişehir Tepebaşı Belediyesi, 2003, s. 2). Güngör Güner, Hamiye Çolakoğlu, Bilgehan Uzuner, Beril Anılanmert, Hanefi Yeter **(Görsel 2.12.)**, Hüsnü Dokak, Mutlu Başkaya, Mehmet Tüzüm Kızılcan, Sadettin Aygün, Oya Uzuner ve Kemal Uludağ gibi yerli ve Charles Pilkey **(Görsel 2.11.)**, Ulla Viotti, Rolandas Smitas **(Görsel 2.10.)**, Massimo Pistone, Christos Tsimbourlas, Kim Yong-Moon, Peter Randall-Page gibi yabancı sanatçıların bu sempozyum çerçevesinde ürettikleri anıtsal eserleri, şehrin pek çok yerine dağılmış olan heykel parklarda sergilenmektedir. Bu kamusal alanlardan biri olan Heykel Park, Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü girişine oldukça yakındır ve 18 sanatçının eserlerini barındırmaktadır. Ayrıca 5. Pişmiş Toprak Sempozyumu'nda üretilen eserlerin

bazıları Toprak Dede Hayrettin Karaca Parkı'nda sergilenmektedir.[51] 2016 senesinde 10.'su yapılan etkinlik sayesinde, Eskişehir'in kamusal alanları Türkiye'de başka hiçbir şehirde olmadığı kadar çok anıtsal seramik eserlerle doldurulmuştur.

Görsel 2.10. *Rolandas Smitas, "Savaşçı Miğferi", 2001, Eskişehir, Türkiye.*
Kaynak: *Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Kitapçığı,(2003), Eskişehir: Elma Teknik Basım.*

Görsel 2.11. *Charles Pilkey, "Babil Kulesi", 2001, Eskişehir, Türkiye.*
Kaynak: *Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Kitapçığı,(2003), Eskişehir: Elma Teknik Basım.*

[51]http://www.eskisehirkulturenvanteri.gov.tr/halkkulturudetay.aspx?ID=32 (Erişim Tarihi: 08.07.2016)

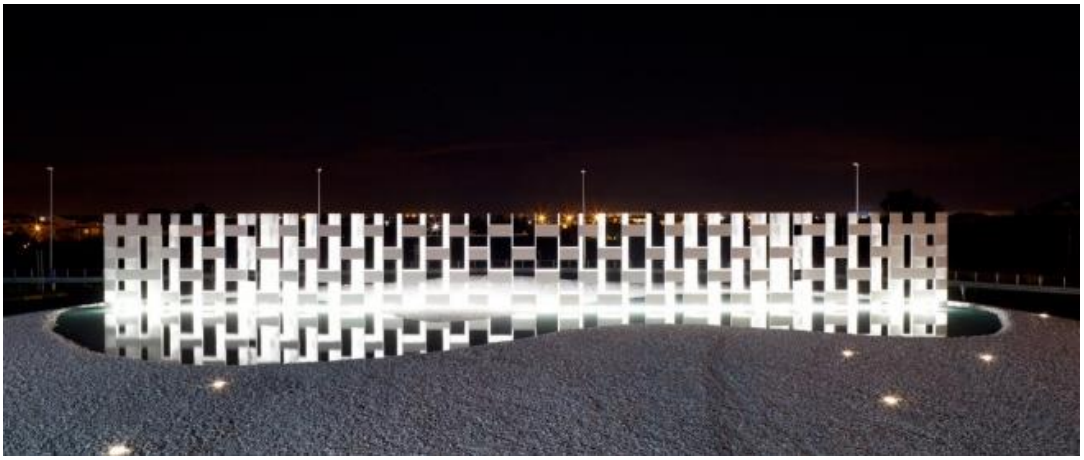
Görsel 2.12. *Hanefi Yeter, "Kitap Gibi", 2002, Eskişehir, Türkiye.*
Kaynak: *Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Kitapçığı,(2003), Eskişehir: Elma Teknik Basım.*

2006 yılında Espark Alışveriş Merkezi'nin yapımı başladığında projenin yapılacağı yerin, Eskişehir'in endüstriyel gelişiminin çok önemli bir parçası olan eski Kılıçoğlu tuğla ve kiremit fabrikasının olması dolayısıyla o dönemdeki sanayileşmenin simgesi olarak fabrikanın bacalarının aynı şekliyle korunması kararlaştırılmıştır. Bacalar **(Görsel 2.13.)** aslen Türkiye'nin ilk kiremit fabrikası olan **Kurt Kiremit Fabrikası**'na aittir ve 1923 yılında yapılmıştır. 1927 yılında Kılıçoğlu ailesi tarafından satın alınan fabrika, uzun yıllar Eskişehir'in tuğla ve kiremit sanayinde başı çekmesinde büyük rol oynamıştır (Kılıçoğlu, 2007, s. 25). Anıt, inşaat sırasında tuğla tuğla sökülmüş, numaralandırılmış ve güçlendirilerek tekrardan aslında uygun şekilde örülmüştür. Bacaların uzun olanı yaklaşık 30 metre, diğeri ise 15 metredir. Halen Espark'ın önünde, Eskişehir'in endüstriyel gelişiminde seramik malzemenin önemini hatırlatan bir ekonomik anıt olarak durmaktadır ve Eskişehir'in önemli uluslararası etkinliklerinden olan Pişmiş Toprak Sempozyumu uzun yıllar boyunca bu bacaların yakınındaki eski fabrikada yapılmıştır. Bulunduğu alan açısından incelendiğinde; bu anıtın olduğu yerden başlayıp, çevre yoluna kadar olan bölgenin eski "Fabrikalar Bölgesi" olarak anılması ve bu bölgenin şehrin geçmişindeki ekonomik gelişimin kalbi olması dolayısıyla bulunduğu bölgeye bir saygı duruşu gibidir. Bu yönüyle de sadece Kurt Kiremit Fabrikası, Kılıçoğlu Fabrikası ya da Eskişehir'deki kiremit sektörünü değil; ayrıca bu bölgede faaliyet göstermiş ve Eskişehir'i ekonomik olarak güçlü kılmış tüm işletmeleri temsil eden bir anıttır.

Görsel 2.13. *"Eski Kurt Kiremit Fabrikası Bacaları", 2006, Eskişehir, Türkiye.*
Kaynak: *http://static.panoramio.com/photos/original/61530991.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

CCCloud (Görsel 2.14.) isimli sivil seramik anıt, seramik üreticisi Casalgrande Padana tarafından, ünlü mimar Kengo Kuma'ya verilen sipariş ile 2010 yılında yapılmıştır. Şirket merkezi önündeki döner kavşak üzerine yapılan anıt, 5.9 metre yükseklik ve 45 metre uzunluktadır. Mimar Kengo Kuma, normalde yüzey kaplama elemanı olarak kullanılan karoları, başlı başına bir mimari öğe olarak kullanmıştır. Her biri 160x120 santimetre ölçülerinde olan beyaz porselen karolar, çelik konstrüksiyon üzerine vidalar yardımıyla tutturulmuştur. Döküm yöntemiyle şekillendirilen karolar, yüksek ısıda pişirilmiştir.[52]

Görsel 2.14. *Kengo Kuma, "CCCloud", 2010, Casalgrande, İtalya.*
Kaynak: *https://cdn.stylepark.com/manufacturers/c/casalgrande-padana/produkte/cccloud/_1410xAUTO_fit_center-center_90/cccloud-3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[52]http://www.archdaily.com/85221/cccloud-kengo-kuma (Erişim Tarihi: 04.07.2016)

Terracotta Daughters (Görsel 2.15.), genç Fransız sanatçı Prune Nourry'nin 2012 yılında başlattığı bir projedir. Proje, Çin'in 80'lerden beri tek çocuk politikası dolayısıyla Çinlilerin kız çocuk istememeleri ve bununla beraber Çinli kızların hayatlarında yaşadıkları zorlukları ele almaktadır. Terk edilen kız çocuklarının yetimhaneleri doldurması, kimsesiz çocukların fahişeliğe zorlanması, hatta bebek cinayetlerine kadar varan sonuçları olan bu uygulamaya dikkat çekmek isteyen Nourry; ilk Çin İmaparator'u Qin Shi Huang'ın Terracotta Ordusu'na gönderme yapan "Terracotta Daughters" isimli projeyi başlatır. Proje kapsamında 8 kimsesiz Çinli kız model alınır ve orijinal terracotta ordunun yapım teknikleri ve malzemeleriyle, bu modellerden 108 birbirinden farklı kız çocuğu figürü yapılır. "Terracotta Daughters" sergi serisi Fransa, İsviçre, Amerika Birleşik Devletleri gibi pek çok ülkeyi dolaşıp, 2015 yılında Çin'in Xian eyaletine geri getirilmiştir. 17 Ekim 2015 günü bir seremoni eşliğinde, yine aynı Qin Shi Huang'ın ordusu gibi "Terracota Daughters" 2030 yılında geri çıkartılmak üzere gömülmüştür. 2030 yılı uzmanların kadın – erkek eşitsizliğinin zirve yılı olacağı düşünüldüğü için seçilmiştir. Şans eseri sadece 3 gün sonra, 20 Ekim 2015 günü, Çin hükümeti tek çocuk politikasını bitirdiğini duyurmuştur.[53] Bulunduğu mekân açısından ele alındığında oldukça farklı bir konumda duran bu seramik anıt; anıtların işlevlerini yerine getirmesi için göz önünde durmalarının gerekmediğini gösteren ilginç bir örnektir.

Görsel 2.15. *Prune Nourry, "Terracotta Daughters", 2012, Xian, Çin.*
Kaynak: *http://www.hobivesanatdunyasi.com/wp-content/uploads/2016/03/terracotta-daughters.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[53]http://www.prunenourry.com/en/projects/terracotta-daughters (Erişim Tarihi: 07.07.2016)

“Blood Swept Lands and Seas of Red” (Kan ile Yıkanmış Topraklar ve Kırmızı Deniz) (Görsel 2.16.) isimli, 2014 yılında, Birinci Dünya Savaşı’nın 100. Yılını anma programları çerçevesinde yapılan ve Londra Kulesi’nin 6.5 hektarlık hendeğini tamamen dolduran enstalasyon çalışma, işlev bakımından askeri anıtlardandır. Paul Cummins tarafından tasarlanan eser, İngilizlerin ve İngiliz kolonilerinden gelenlerin askeri kayıplarını sembolize eden 888,246 adet seramik gelincik çiçeğinden oluşmuştur. Gelincik çiçekleri, Birinci Dünya Savaşı’nda ölen isimsiz bir askerin yazdığı şiirden bir parçadır. 17 Temmuz 2014 tarihinde törenle açılan anıt, 11 Kasım 2014 “Ateşkes Günü” etkinliklerinde yine törenle kaldırılmıştır. 2018 yılına kadar İngiltere’nin pek çok yerinde kurulup, sergilenmesi planlanmaktadır. Tüm çiçeklerin modelleme-biçimlendirme tekniğiyle şekillendirilmiş olması eserin arkasındaki inanılmaz iş gücünü işaret eder. Plaka olarak açılmış renklendirilmiş çamurlara çiçek şekli verilmiş ve yüksek sıcaklıkta tek pişirimde fırınlanmıştır. Çiçeklerin sap kısımları metalden yapılmıştır.[54]

Görsel 2.16. *Paul Cummins, "Blood Swept Lands and Seas of Red", 2014, Londra, İngiltere.*
Kaynak: *http://ww1.canada.com/wp-content/uploads/2014/07/452848522_33431477.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*
https://c2.staticflickr.com/4/3936/15432277612_686c6c4e72_b.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)

“Seramik Park” (Görsel 2.17.) (ya da uzun adıyla Eskişehir Çağdaş Seramik Açık Hava Müzesi) Eskişehir’in Yenikent bölgesinde 18.000 m2’lik bir alana yayılmış; Eskişehir ve çevre illerde oldukça büyük bir öneme sahip olan seramik sektörünün üretim sonrası atıklarının değerlendirilmesiyle 2014 yılında gerçekleştirilmiş bir parktır. Projeyi yürüten Prof. S. Sibel Sevim’in dünyanın pek çok yerinde görüp etkilendiği seramik

[54]http://www.hrp.org.uk/tower-of-london/history-and-stories/tower-of-london-remembers/about-the-installation/#gs.SRaMe8M (Erişim Tarihi: 03.07.2016)

parklar ve o dönemde doktora tezini beraber yürüttükleri öğrencisi Elif Aydoğdu Ağatekin'in "Seramik Sanatında Alternatif Bir İfade Aracı Olarak Atık Seramik Kullanımı" isimli sanatta yeterlilik tezi böyle bir fikrin doğmasına ön ayak olmuş ve mozaik tekniğinin ustaca kullanıldığı bu park tasarlanmıştır. Park içerisinde bir amfi tiyatro, bir müze, bir galeri, bir atölye, yürüyüş yolları ve S. Sibel Sevim, Cemalettin Sevim, Mustafa Ağatekin, Elif Aydoğdu Ağatekin ve Duygu Kahraman'ın birer seramik heykeli vardır ve hepsinde aynı Park Güell'de olduğu gibi "Trencadís" mozaik tekniği kullanılmıştır.

"Eskişehir çevresinde bulunan çeşitli seramik fabrikalarının atıklarının toplanmasıyla başlayan süreç, ürünlerin renk ve çeşit ayrımıyla devam etmiştir. Parkın her bir bölümü için ayrı ayrı tasarımlara uygun olarak şekillendirilerek file üzerine yapıştırılan atık seramik karolar, parkın tamamında görsel bir bütünlük oluşturmaktadır. Estetik açıdan değerlendirildiğinde akademisyen sanatçı Prof. S. Sibel Sevim'in imzasını taşıyan geleneksel motiflerin çağdaş yorumları göze çarpmaktadır. Sanatçı, lale, çintemani, haliç işi, çin bulutu, geçme yıldız motifleri gibi kültürümüzün parçası olan geleneksel çini sanatının öğelerini çağdaş bir şekilde yorumlayarak gelecek kuşaklara miras olarak bırakmıştır." (Yıldırım, 2015, s. 89).

Görsel 2.17. *Sıdıka Sibel Sevim, "Seramik Park", 2014, Eskişehir, Türkiye.*
Kaynak: *http://izlekler.com/wp-content/uploads/2015/01/6.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

"Ceramic Crown" (Görsel 2.18.), Casalgrande Padana fabrikasının doğu çıkışındaki döner kavşak için mimar Daniel Libeskind'in tasarladığı bir sivil anıttır. 2015 yılında tamamlanan eserin yüksekliği 25 metredir. Spiral şekilde yükselen çelik konstrüksiyon üzerine, yine Libeskind'in tasarımı olan "Fractile" serisi karolar kaplanmıştır. Karalama bir kraliyet tacına benzetilmiş anıt, fabrikanın bölge için oldukça önemli bir tarihi olan Emilia seramik bölgesine bakan tarafındadır.[55] Formu ve

[55]http://www.casalgrandepadana.com/media/news/casalgrande-ceramic-crown (Erişim Tarihi: 08.07.2016)

yerleştirildiği mekân açısından düşünüldüğünde, anıtın Casalgrande Padana'yı diğer seramik üreticilerine meydan okurcasına yücelttiği anlaşılmaktadır.

Görsel 2.18. *Daniel Libeskind, "Ceramic Crown", 2015, Casalgrande, İtalya.*
Kaynak: *http://libeskind.com/wp-content/uploads/img_0839_.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.1. Teknik Açıdan Seramik Anıtlar

Seramik eserlerin teknik yönden incelenmesi gerektiğinde; eserin biçimlendirme tekniğini ve pişirim tekniğini göz önünde bulundurmak doğru olacaktır. Seramik sanatçısı, bir tasarıyı gerçekleştirmek istediğinde, öncelikle tasarıyı nasıl biçimlendireceğine karar vermek zorundadır. Seramik malzeme, doğası gereği tasarımcı için oldukça kısıtlayıcı olabilmektedir. Ancak sanatçının bilgi ve tecrübe birikimi, yaratıcılığı ile birleştiğinde, sanatçı bu kısıtlamaların üstesinden gelebilmektedir. Seramik biçimlendirmede elle şekillendirme, torna ile şekillendirme, döküm kalıp yöntemiyle şekillendirme gibi pek çok şekillendirme yöntemi kullanılmaktadır. Çoğu sanatçı bu tekniklerin beraber kullanıldığı, kendilerine has karma biçimlendirme teknikleri geliştirmiştir. Bunların dışında mozaik, fırça dekoru, serigrafi gibi yüzeysel biçimlendirme yöntemleri de kullanılmaktadır.

Seramik anıtlar da diğer malzemelerle yapılan anıtlar gibi inşa - yapılandırma - birleştirme tekniği, modelleme - biçimleme tekniği ve döküm tekniği gibi heykel teknikleri kullanılarak yapılabilir.

Şekillendirme yöntemlerinden döküm-kalıp ile şekillendirme konusunda Kemal Uludağ'ın Totem **(Görsel 2.19.)** adlı eseri örnek verilebilir. Sanatçının 2010 yılında yaptığı ve 70. Devlet Resim ve Heykel Sergisi kapsamında yapılan Seramik

Yarışması'nda başarı ödülü kazandığı eseri "Totem", sanatçının eserlerinde sıklıkla kullandığı insan figürü soyutlaması formlarının, erkek cinsel organını andıracak şekilde birleşmesiyle oluşmuştur. Bu fallik simgenin arasındaki boşluk, bir hapishanenin parmaklıkları gibidir ve erkek egemen toplumun kadın üzerindeki baskısını ve kontrolünü sembolize eder. Araştırmacının da yapım aşamasında bizzat bulunduğu 200x95x125 cm boyutlarındaki eser, silindir gövde kısmı ve silindirin üstüne oturan kubbe kısmı olmak üzere iki ana parça olarak şekillendirilmiştir. Silindir kısım alçı tornadan yapılan modelin kalıplanması ve döküm yapılması ile 34 kat üst üste dizilerek ve sabitlenerek oluşturulmuştur. Kubbe kısmı ise alçı tornadan tek parça şekillendirilmiş ve dökümü yapılmıştır.

Görsel 2.19. *Kemal Uludağ, "Totem", 2010, Eskişehir, Türkiye.*
Kaynak: *https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/1e/f8/0c/1ef80c4011574863470a566a15d44f54.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Seramik malzeme, şekil aldıktan sonra üzerinde düşünülmesi gereken diğer bir konu da, pişirim tekniğidir. Pişirim teknikleri kullanılan fırın tipine (gazlı ve elektrikli fırın, anagama fırını, çukur pişirimi vb.), fırın atmosferine (redüksiyon ya da oksidasyon gibi)

ve pişirim sıcaklığına göre değişmektedir. Seramik hammaddeleri; değişik oranlarda, değişik fırın ve fırın atmosferlerinde ve ısılarda, sonsuz farklı renk ve doku verebilmektedir. Seramik malzeme bu yüzden üzerinde uzmanlaşması oldukça zor ve meşakkatlidir. Ancak istenilen sonuç elde edildiğinde hissedilen tatmin duygusu da aynı sebeple yoğundur.

2.2. Bulunduğu Mekân Açısından Seramik Anıtlar

Seramik anıtlar incelenirken nasıl yapıldığı ve kim tarafından yapıldığı kadar, nerede sergilendiği de önemli bir ayrıntıdır. Anıtların, tanımı gereği insanların gözü önünde bir yerde sergilenmesi gerektiği düşünülebilir; çoğu anıt için de bu geçerli bir varsayımdır. Ancak, "Terracotta Ordu" örneğindeki gibi bazı anıtlar, bu varsayımı yanlışlamaktadır. Ordu tamamlandığında, bir daha gün yüzü görmeyecekleri şekilde İmparator Qin Shi Huang ile beraber gömülmüşlerdir. Aynı şekilde Stonehenge örneğine de bakıldığında, yapıldığı dönemde kilometrelerce etrafında bir yerleşim olmadığı görülmektedir. Özellikle dini amaçlarla yapılmış birçok anıtsal eser bu şekilde gözlerden uzak yerlerde değerlendirilmişlerdir.

Ayrıca, insanların gözü önünde bir mekânda sergilendiğinde bu mekânın kamusal alan olma ve ya özel mülk olma seçenekleri karşımıza çıkmaktadır. Özel koleksiyoncular sadece belli sayıda insana hitap edecek şekilde kendi arazilerine özel anıtsal seramik eserler sipariş etmektedirler. Dünya'da tüzel ve özel kişilere ait heykel parklarında da pek çok anıtsal seramik eser bulunmaktadır.

Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Seramik Bölümü mezunu sanatçı Filiz Özgüven Galatalı'nın 1988 yılında yaptığı "Form" **(Görsel 2.20.)** isimli eseri özel mülk içinde yapılmış açık alan anıtları için iyi bir örnektir. Galatalı, soyut tarzdaki seramik çalışmalarını biçimlendirirken genellikle döküm-kalıp yöntemini tercih etmiştir.

> "…En önemli eseri İstanbul Levent'te bulunan Çanakkale Seramik Genel Müdürlüğü bahçesine yaptığı 350x280x90 santimetre boyutlarındaki anıtsal seramik eserdir. Bu eserinde ortaya konan, çok uzun silindir bir ayak üzerinde yan olarak duran ve yüze yakın ağız tarafları açık olan basık kürenin bir araya gelmesiyle oluşan mısır koçanını hatırlatan büyük bir kütlenin sergilenmesidir. Bir anlamda iki ucu sivri bir çekici anımsatan bu anıt heykel, eserleri arasındadır ve bu çalışma onu İstanbul'da anıtsal boyutta bir seramik heykel yapan ilk hanım sanatçı yapmaktadır (Bakla, 2010, s. 86)".

Sanatçı değişik boyutlardaki küresel formların kalıbını almış ve porselen çamuruyla döküm yapmıştır. Aynı şekilde formun üzerinde durduğu silindir de döküm yöntemiyle şekillendirilmiştir.

Görsel 2.20. *Filiz Özgüven Galatalı, "Form", 1988, İstanbul, Türkiye.*
Kaynak: *https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/14/a5/e5/14a5e57f729708865bf72616bd23d49e.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Anıtsal seramikler örneklerde de görülebileceği gibi bazı durumlarda kent estetiğine ve kent belleğine katkı sağlamak için kamusal alanlarda, insanların yoğunlukla yaşadığı yerlerde sergilendiği gibi; bazı durumlarda da insan etkileşiminden uzak ve daha kutsallık addedilen mekânlarda sergilenmişlerdir. Bunun sebebi yapılan anıtın işlevine göre olabileceği gibi, basitçe anıtı yaptıran kişinin seçimine bağlı da olabilmektedir.

2.3. Sanatçılar Açısından Seramik Anıtlar

Seramik çamurunu şekillendirmek belli boyutlar aşıldığında gittikçe zorlaşmaktadır. Şekillendirilen işlerin fırınlanması da boyutlar büyüdükçe güçleşmektedir. Ayrıca seramik üzerinde "kırılgan" olmasından dolayı –özellikle heykel malzemesi olarak düşünüldüğünde- negatif bir intiba vardır. Bronz ve mermer gibi pahalı heykel malzemelerine göre de "ucuz" bir malzeme olması, pek çok insana değersiz olduğunu düşündürür. Bu gibi zorluklardan dolayı pek çok seramikçi anıtsal işlere yönelmemiştir.

Ancak bazı sanatçılar vardır ki; bu zorluklarla başa çıkabilmiş ve anıtsal boyutlardaki birçok seramik eserleriyle sanat ortamında kendilerine yer bulabilmişlerdir. Bu bölümde bu sanatçılar, bu sanatçıların eserleri ve üretim teknikleri mercek altına alınacaktır.

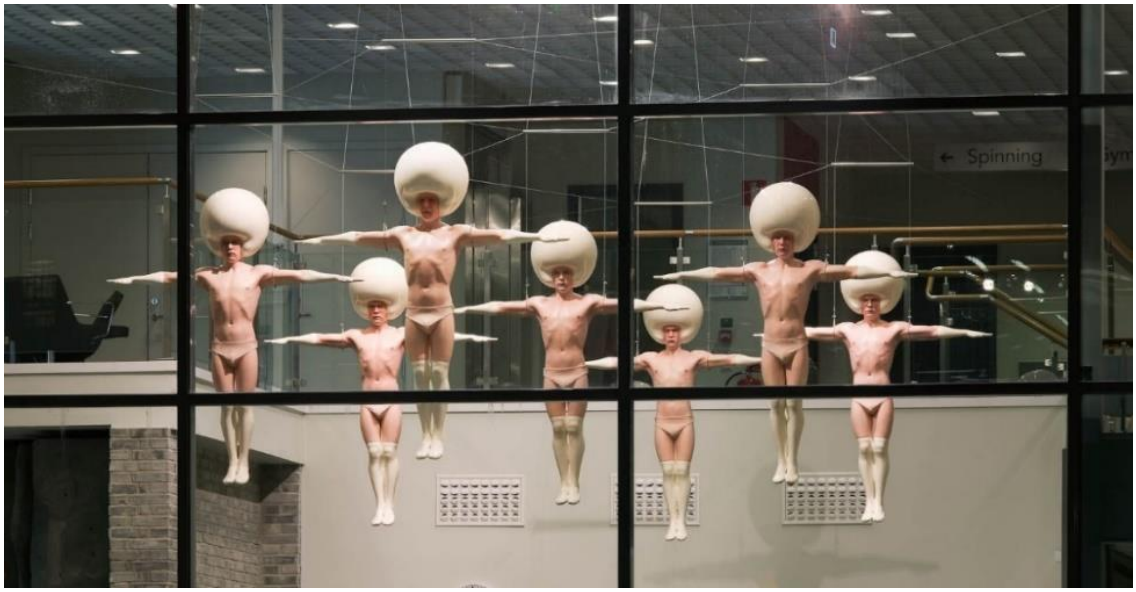
2.3.1. Christian-Pontus ANDERSSON

İsveçli seramikçi Christian-Pontus Andersson 1977 yılında doğmuştur. Konstfack Güzel Sanatlar ve Tasarım Üniversitesi, Seramik-Cam Bölümü mezunu olan sanatçı ilk sergisini Stockholm Ulusal Müzesi'nde açmış, Tokyo, Münih ve Milan'da da karma sergilere katılmıştır.[56] Henüz çok işin başında olmasına rağmen bu kısa sürede popülaritesi oldukça artmıştır. Porselen heykeller yapan sanatçı, eserlerinde Viktoryan bir tarzda figürler kullanmaktadır. 2010 kışında Uppsala Üniversitesi'nde yaptığı ilk kamusal alan heykeli olan "A Joyful Troop Of Perfection, With Crying Sensitive Hearts" **(Görsel 2.22.)**, 7 atlet görünüşlü erkek figürünü betimler.[57] Figürler klasik dönem tarzı duruşları ve vücut tipleriyle geçmişe; bilimkurgu filminden çıkmış gibi duran kasklarıyla geleceğe nükteli bir selam duruşu gibidir.

[56]http://www.christianlarsen.se/christian-pontus-andersson/ (Erişim Tarihi: 06.07.2016)
[57]http://www.statenskonstrad.se/en/konst/a-joyful-troop-of-perfection-with-crying-sensitive-hearts#!prettyPhoto (Erişim Tarihi: 06.07.2016)

Görsel 2.21. *Christian Pontus Andersson, Off Hunting (for Sorrows), 2007, İsveç.*
Kaynak: *http://2.bp.blogspot.com/_UuI3A1TJ-2s/SPHNETupIVI/AAAAAAAACsI/MjDK-D56whs/s400/DSC05773.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.22. *Christian Pontus Andersson, Her biri yaklaşık 180 cm yükseklik, A Joyful Troop of Perfection with Crying Sensitive Hearts, 2009,Uppsala, İsveç.*
Kaynak:*http://www.statenskonstrad.se/wp-content/uploads/2010/01/mp_cpandersson_03.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.2. Felicity AYLIEFF

Londra Kraliyet Sanat Akademisi'nde seramik eğitmenliği yapmakta olan Felicity Aylieff, anıtsal seramikler konusunda öne çıkan isimlerden biridir. 2000'lerin başından beri Jingdezhenli ustalarla ortaklaşa yürüttüğü anıtsal projelerinde, klasik formların üzerine klasik dekor tekniklerini çağdaş bir tarzda yorumlamaktadır. Vazo, saksı gibi klasik seramik formları ve bu formların dekorlarında stilize edilmiş zarif bitkiler ve kelebeler, bulutlar gibi doğal temalar kullanmaktadır. Victoria ve Albert Müzesi de dâhil olmak üzere pek çok özel ve kamusal koleksiyonda eserleri bulunmaktadır. 2013 yılında Katar'ın başkenti Doha'da bir özel koleksiyoncu için yaptığı en uzunu 4.65 metre olan 3 anıt **(Görsel 2.24.)** özellikle dikkate değerdir.[58]

Görsel 2.23. *Felicity Ayclieff, "Fencai Yaprakları II", 200 cmx60 cmx60 cm, 2009, İngiltere.*
Kaynak: *http://www.aylieff.com/UpLoadFile/Product/1(16).jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[58]http://www.aylieff.com/about.asp (Erişim Tarihi: 08.07.2016)

Görsel 2.24. *Felicity Ayclieff, "Üç Anıtsal Seramik Heykel Komisyonu", 2013, Doha, Katar.*
Kaynak: *https://www.rca.ac.uk/media/images/Qatar__installation_Tornado_Tower_.focus-none.width-1000.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.3. Arcadio BLASCO

İspanyol çağdaş sanatı üzerine büyük etkileri olan 1929 doğumlu sanatçı, 1947'de Madrid'e resim eğitimi almak için taşınmıştır. Eğitiminin sonunda İtalya'dan burs kazanan Blasco, orada başarılı bir ressam olmuştur. İspanya'ya geri döndüğünde seramik malzemeye gönül vermiş ve üç boyutlu olanaklarını sanatsal ifadesinde kullanabileceğini düşünmüştür. Çatlaklı yüzeylerden keyif almış, 70'li yıllarda pek çok seramik eser üretmiştir. 1984'ten sonra kamusal alanlarda anıtsal boyutlarda eserler üretmeye

başlamıştır. 1989'da tamamlanan "Balıkçıya Anıt" **(Görsel 2.25.) (Görsel 2.26.)** isimli eseri en bilinen anıtsal seramiklerinden biridir. Sanatçının doğduğu yer olan Alicante'de dikilen anıt iki parçadan oluşmaktadır; bir parçası denizin içinde, diğeri ise karada bir süs havuzunun içindedir. Sanatçı 2013 yılında ölmüştür (Mansfield, 2005, s. 139).

Görsel 2.25. *Arcadio Blasco, "Balıkçıya Anıt", Yükseklik 12 m, 1989, Alicante, İspanya.*
Kaynak: *https://alicantevivotest.files.wordpress.com/2009/02/pescador2.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

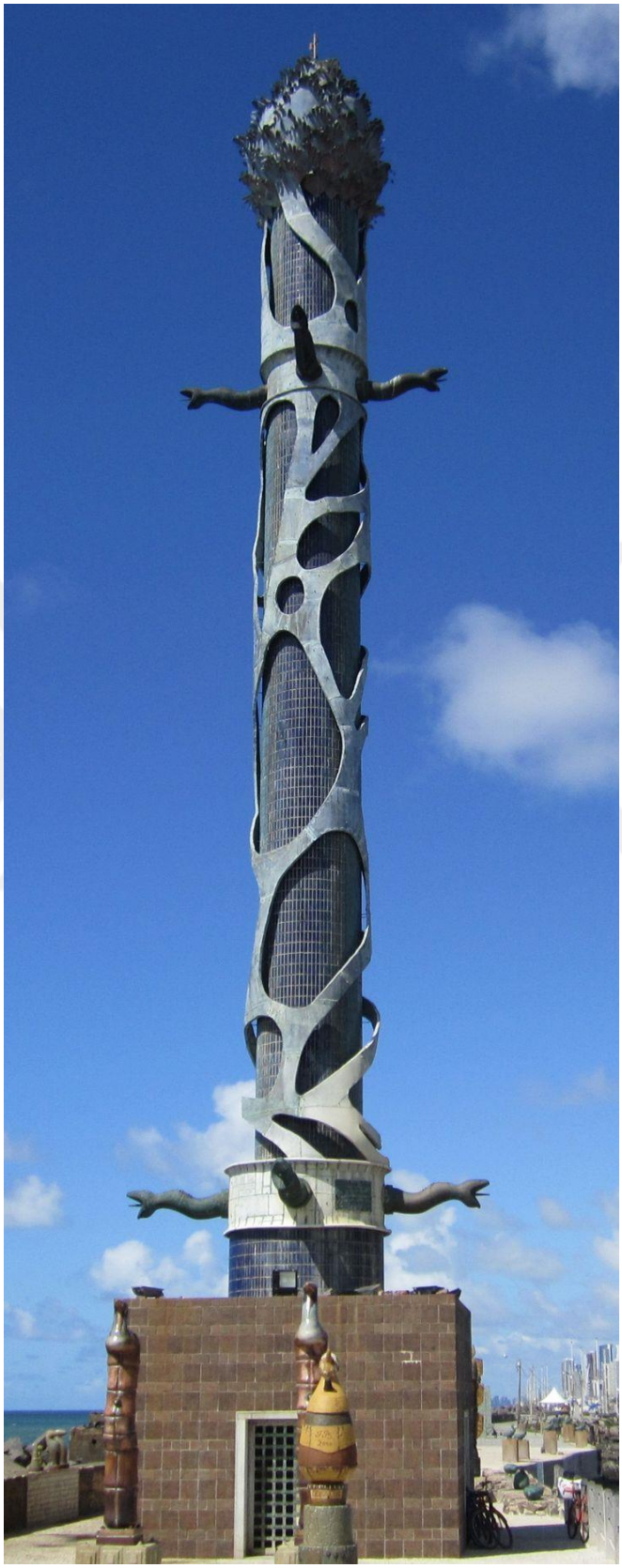
Görsel 2.26*. Arcadio Blasco, "Balıkçıya Anıt", 8x4x0.3 m, 1989, Alicante, İspanya.*
Kaynak:*http://elcampelloturismo.com/campelloNew/uploaded/monumentos/Plaza_Monumento_Pescador_ElCampello_CostaBlanca_CValenciana.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.4. Francisco BRENNARD

1927 yılında Brezilya'da doğan sanatçı, babasının seramik fabrikasına kalıp model ve çizimler için davet edilen heykeltıraş Abelardo de Hora'yı izleyerek sanata meyletmiş, 1947'de akademik sanat eğitimi almak üzere Paris'e taşınmıştır. Leger, Gaudi, Picasso, Miro gibi dönemin en büyük sanatçılarının atölyelerini sık sık ziyaret etmiş ve bu sanatçılardan oldukça etkilenmiştir. 1953'te, doğduğu Recife şehrine dönmüştür. 1945'te kapanmış olan 30 hektarlık fabrika alanını 1971'de yeniden açmış; hem endüstriyel üretime devam ederken hem de sanatsal çalışmalarını burada gerçekleştirmiştir. Üretimin devam ettiği alanın dışında kalan yerleri 2000'den fazla eserini sergilediği bir seramik heykel parkına **(Görsel 2.27.)** çevirmiştir. Eserlerinde totemler, canavarlar, yaratıklar, tukan, akbaba, doğan gagaları, fallik gövdeler, kadın bedenleri gibi formlar öne çıkmaktadır. Formları 1200°C-1360°C arası yüksek ısılarda defalarca pişirim yapılmıştır. Bunun sonucunda akmış, dinamik ve deneysel etkiler elde edilmiştir. Heykel parkındaki binlerce eser arasında en dikkat çekicilerden biri 30 metrelik dev bir anıt olan "Kristal Kule"dir **(Görsel 2.28.)** (Sevim, Martinez ve Sevim, 2015, s. 104).

Görsel 2.27. *Francisco Brennard, "Oficina Brennard Heykel Parkı Alanı", Recipe, Brezilya.*
Kaynak:*https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/06/Oficina_de_Cer%C3%A2mica_Francisco_Brennand_-_Recife,_Pernambuco,_Brasil.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.28. *Francisco Brennard, "Kristal Kule", Recipe, Brezilya.*

Kaynak: https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/e2/10/5a/e2105ab4da0244ab43e9ad174eb9f054.jpg

(Erişim Tarihi: 08.12.2016)

2.3.5. Jørgen HANSEN

1965 yılından 1972 yılına kadar Avrupa ve Kanada'da, Bernard Leach de dâhil olmak üzere, pek çok değişik ustanın yanında öğrendiği seramiği kendi atölyesinde yapan sanatçı, ilk anıtsal boyutta eserlerini 1994'de yapmaya başlamıştır. Tekniği Nina Hole'a benzemekle beraber, biçimsel olarak daha yuvarlak formlar kullanmaktadır. Her bir eserin yapımı 1-3 hafta arası sürmüştür. Eserler yalıtıldıktan sonra, ateşlenir. Isı 1000°C - 1200°C arasına kadar çıkar. Eserlerinin birkaç yıldan uzun süre dayanmaması Jørgen Hansen'i rahatsız etmemektedir. Çünkü heykellerinin dayanıklı olmasından çok, fırınlama sırasında ortaya çıkan görüntü **(Görsel 2.30.)** onu heyecanlandırmaktadır.[59]

Ateş-heykelleri arasında en büyük olanı İzlanda'da Nordic House için 2007'de yaptığı 9 ton çamur ile inşa edilen "Hlydrun" **(Görsel 2.29.)** isimli eseridir. Sanatçı bu eserinde İzlanda'nın tabiatından ve dünyanın içinden yeni materyalleri dışarı püskürtmesinin devamlılığından esinlenmiştir.[60]

Görsel 2.29. *Jørgen Hansen, "Hlydrun", 2007, 6 m yükseklik, Reykjavik, İzlanda.*
Kaynak: *http://firingsculpture.com/wp/wp-content/uploads/2015/11/Jorgen-Hansen_firingsculpture-br%C3%A6ndingsskulptur-hlydrun-12.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[59]http://firingsculpture.com/about/ (Erişim Tarihi: 29.11.2016)
[60]http://firingsculpture.com/portfolio_page/hlydrun/(Erişim Tarihi: 29.11.2016)

Görsel 2.30. *Jørgen Hansen, "Açıl Susam", 2008, Århus, Danimarka.*
Kaynak: http://www.jorgenhansen.com/files/gimgs/1_3-sesam-luk-dig-op-.jpg *(Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.6. Gwen HEENEY

Gwen Heeney İngiltereli tuğla-heykel sanatçısı, "Brickworks" isimli kitabın yazarı ve Wolverhampton Üniversitesi'nde yarı zamanlı okutmanlık yapmaktadır. 1970'lerin başından beri seramik sanatıyla ilgili olan sanatçı, 1987 yılında Royal College of Art'a mimari seramikler üzerine yüksek lisans yapmıştır. Tuğla tutkusu bu yıllardan sonra ortaya çıkmıştır. Eserlerini "bulunduğu ortama özgü" tasarlamaktadır.[61] Bu araştırmada bahsedilen diğer tuğla sanatçılarından farklı olarak endüstriyel tuğlalar kullanmak yerine; öncelikle formu şekillendirip, tuğla şeklinde parçalara ayırıp, numaralandırır. Yüksek

[61]http://pers-www.wlv.ac.uk/~in5127/40AD/peoplestaffheeneygwen.html (Erişim Tarihi: 01.12.2016)

ısılarda pişirimi yapılan parçalar, duvar örülür gibi tekrar birleştirilir. Dünyada pek çok yerde eser vermiş olan sanatçı, 2010 yılında 4. Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu'nda da Türkiye'ye bir eser bırakmıştır. Eserleri arasında en bilineni Llanfyllin Lisesi'nin oyun alanına yaptığı "Bid Ben Bid Bont" **(Görsel 2.31.)**, yapımına okulda okuyan gençlerin de yardım ettiği hem anıtsal bir seramik heykel, hem de şehir mobilyasıdır. Kelt mitolojisindeki ikiyüzlü tanrı Janus'un heykelidir (Mansfield, 2005, s. 202).

Görsel 2.31. *Gwen Heeney, "Bid Ben Bid Bont", 175 x 1320 cm, 1999, Galler, İngiltere.*
Kaynak: *http://www.pmsa.org.uk/assets/db_images/AH_18830_11795.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.32. *Gwen Heeney, "Rhiannon Seating", 1999, Cardiff Koyu, Güney Galler.*
Kaynak: *https://1.bp.blogspot.com/-vCNhaKV5fzQ/WBuqp8JtZFI/AAAAAAABbhk/aojpVlm4MmMuyUomZjr278PcRr8Tmd9zQCLcB/s1600/IMG_5707.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.7. Nina HOLE

Nina Hole seramik eğitimini Amerika'da almış Danimarkalı bir sanatçıdır. Ateş heykelleri adını verdiği devasa boyutlardaki fırın-heykelleriyle tanınmaktadır. Bu heykeller seramik ve performans sanatlarının birleşmesinden oluşmuştur. Ateş heykellerini kendisi şöyle anlatmıştır: "Tüm unsurları içeren büyük dış mekân heykelleri inşa etmek için yeni bir konsept geliştirdim: Fırınlama, yapısal yüzey, biçim, ateşi kontrol etme ve değişim."[62] Yapıtlarını olağanüstü boyutlarda içleri boş mimari yapılara benzeyen fırınlar olarak tasarlamıştır. Heykellerini bitirdikten sonra, içerden pişirmiş ve gece bunu görkemli bir şova dönüştürmüştür. Ancak çok yüksek ısılara çıkamayan bu anıtsal seramikler çok uzun ömürlü olmamaktadır.

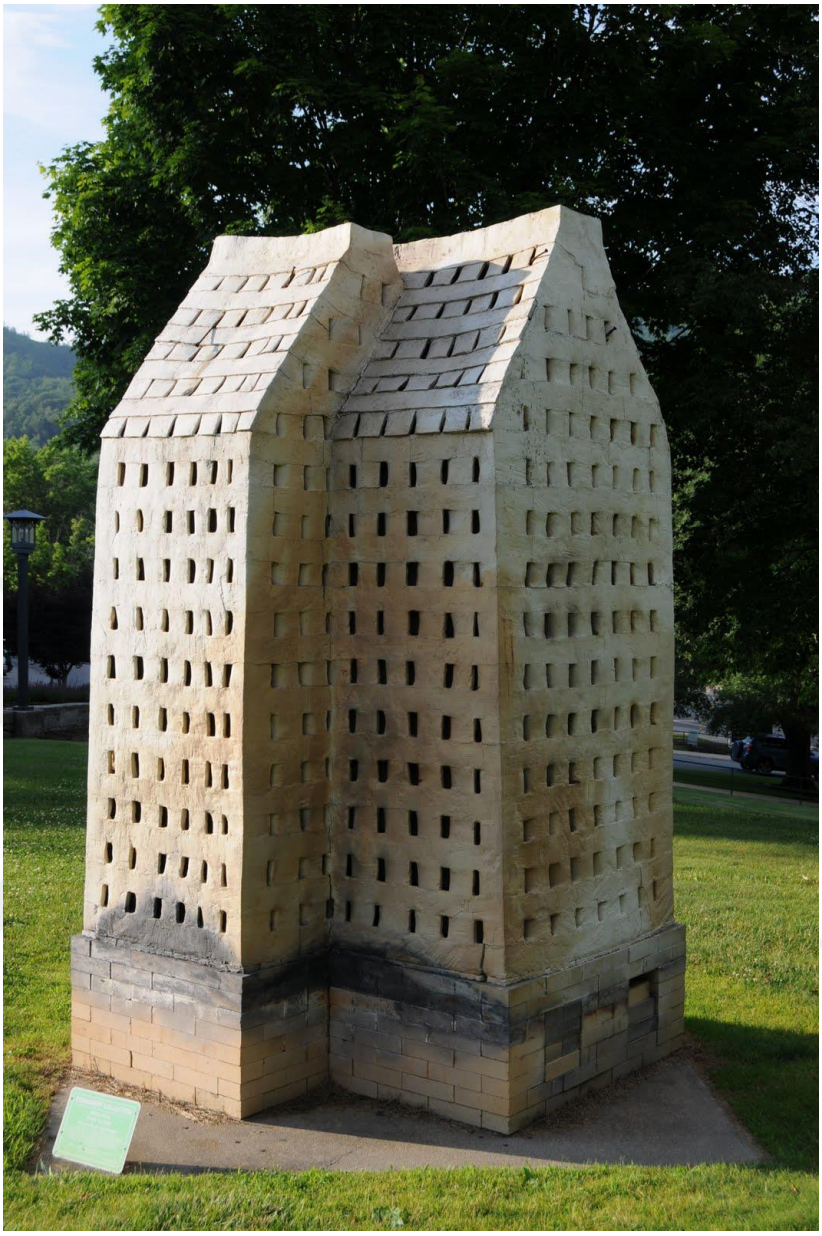
"Ama kim demiş ki heykeller sonsuza kadar dayanmalı? Neden biri yıkılırken, diğeri yapılmasın? Nina Hole her zaman içinde bitmemiş bir şeyler bıraktığı heykellerinin, doğanın kendine has yolları tarafından bitirildiğini düşündüğü için onları kavramlar olarak adlandırmaktadır."[63]

Nina Hole dünyanın pek çok ülkesinde bu anıtlardan onlarca yapmıştır. Türkiye'de 2011 yılında 4. Egeart Sanat Günleri'ne katılmış ve bir ateş heykeli yapmıştır. Ancak eser daha pişirim tamamlanmadan çökmüştür. Sanatçı 2016 yılında Danimarka'da hayata gözlerini yummuştur. Ölümünden sonra Purdue Üniversitesi için tasarımını yaptığı ama inşasına ömrü yetmediği son eseri **(Görsel 2.33.)**, asistanları tarafından yapılmış ve Nina Hole'un anısına bir törenle yakılmıştır.

Görsel 2.33. *Nina Hole, "Purdue's Fire Sculpture", Yaklaşık 4 m, 2016, Indiana, ABD.*
Kaynak:*http://bloximages.newyork1.vip.townnews.com/purdueexponent.org/content/tncms/assets/v3/editorial/f/9e/f9eb198e-0454-11e6-8ab1-c7089dfc71dd/57131129ce01d.image.jpg?resize=1200%2C801*
(Erişim Tarihi: 08.12.2016)

[62]http://www.ninahole.com/publications/Retrospektiv.pdf (Erişim Tarihi: 29.11.2016)
[63]http://www.ninahole.com/publications/Retrospektiv.pdf (Erişim Tarihi: 29.11.2016)

Görsel 2.34. *Nina Hole, "Two Tarns", Yaklaşık 6 m, 2006, Boone, ABD.*
Kaynak: *http://4.bp.blogspot.com/_--j6XBzH7N0/TBb25pn57NI/AAAAAAAAAAM/XCZ7LJ4oabU/s1600/hole+web.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.8. Sadashi INUZUKA

Sadashi Inuzuka 1951 yılında Japonya'da doğmuştur. 1981'de Kanada'ya göç eden sanatçı, memleketinde başladığı akademik eğitimini burada tamamlamıştır. Kanada'dan lisansüstü eğitimi için Amerika Birleşik Devletleri'ne geçen sanatçı seramikte oldukça başarılı olmasına rağmen, insan ilişkileri konusunda başarısızdır. Bu Inuzuka'yı münzevi bir hayata itmiş, kendisini "itilmiş, istenmeyen" hissettirmiştir. Bu hislerine yoğunlaşan sanatçı; insan doğası ve doğanın kendi arasındaki ilişkiyi, türler

arası hiyerarşiyi, biyolojik çeşitliliği, su ekolojisini, istilacı türleri, gen değişimlerini, bakteriler ve virüsleri ve böcekleri kendine esin kaynağı bulmuştur. Anıtsal heykel eserler dışında enstalasyon çalışmaları da bulunan sanatçının, anıtsal seramikleri arasında "Hana" eseri oldukça etkileyicidir. 1991 yılında Ontario'da Missisauga Sanat galerisi için yaptığı anıt, sekiz adet dairesel sütundan oluşmaktadır. Sütunlar değişik çiçeklerden esinlenildiği için eserin ismi Japonca'da Çiçek anlamına gelen "Hana" **(Görsel 2.35.)** konulmuştur.

Görsel 2.35. *Sadashi Inuzuka, "Hana", 1991, Ontario, Kanada.*
Kaynak: *Mansfield, J. (2005). Ceramics in Environment. Londra: A&C Black Limited.*

2.3.9. Jun KANEKO

Anıtsal boyutta seramikler söz konusu olduğunda belki de akla ilk gelen isimlerden biri Jun Kaneko'dur. 1942 yılında Japonya'da doğan sanatçı, 1963 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne okumak için gitmiştir. Amerikan Çağdaş Seramik Hareketi olarak adlandırılabilecek bir dönemde California'da seramik yapmaya devam etmiştir. Daha sonra ülkenin önde gelen pek çok okulunda eğitim vermiştir. Yüzeysel çalışmalar da yapan sanatçı, asıl ününü devasa seramik heykeller yapmaktan kazanmıştır. Devamlı

üzerinde durduğu “Dango” serisi **(Görsel 2.36.)**, “Kafa” serisi **(Görsel 2.37.)** ve “Tanuki” serisi olarak 3 değişik formun çeşitlemelerini yapmaktadır. Bu formların, Kaneko’nun Japon köklerinden gelen hikâyeleri vardır. Kafa serisindekilerden bazılarının yüzleri vardır, ancak bazılarının yüzleri yoktur. Yüzleri olmayanlar Japon mitolojisindeki yüzsüz hayaletler olan Noppera-bō’ya yapılan bir göndermedir. Dango, bir tür Japon tatlısı; Tanuki ise Japon rakun köpeği denilen bir tür hayvandır. Kaneko, sırlama yaparken genellikle kâğıt bantlarla maskeleme yapar. Kafalar, Tanukiler ve Dangolar onun için bir üç boyutlu tuval gibi işlev görmektedir. Jun Kaneko hayatı boyunca 50’den fazla kamusal alan eseri üretmiştir. Güney Teksas Tarih Müzesi önündeki “Polka Dot Sidewalk” ve Honolulu’daki Waikiki Akvaryumu’ndaki “Tropic Sounds” eserleri bunlardan bazılarıdır.[64]

Görsel 2.36. *Jun Kaneko, "Fremont Dangos", 335 cm yükseklik, 2013, Kaliforniya, ABD.*
Kaynak: *http://thekaneko.org/wp-content/uploads/2013/08/freemont-at-Kaneko.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.37. *Jun Kaneko, "İsimsiz", 175 cmx124 cmx142 cm, 2014, Memphis, ABD.*
Kaynak: *http://www.junkaneko.com/images/uploads/14-08-04.A.300.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[64]http://www.junkaneko.com/jun-kaneko/biography/ (Erişim Tarihi: 06.07.2016)

2.3.10. Michel KUIPERS

1949 yılında Hollanda Gouda'da doğan sanatçı seramik eğitimini St. Joost Sanat ve Tasarım Akademisi'nde; lisansüstü eğitimini ise İngiltere Farnham'da tamamlamıştır. 2000'lerin başına kadar Hollanda'nın çeşitli akademilerinde seramik dersleri veren Kuipers; 2001'de akademideki işini bırakıp, bağımsız seramik sanatçısı olarak çalışmaya başlamıştır. Sanatçı anıtsal seramikler dışında ayaklı seramik vazolar ve seramik mezar taşları tasarlamaktadır.[65] 1989 yılında tasarladığı "Rocking Mountains" **(Görsel 2.38.)** isimli eseri ilk anıtsal boyutlu eseridir. 1994 yılında yaptığı Schijndel'de yaptığı "Natürmort" **(Görsel 2.39.)** eseri de dikkate değer bir örnektir. Meskûn mahal içinde ama doğal bir tasarım isteyen sanat komisyonu için yaptığı bu tasarım için Kuipers şöyle demiştir:

"Bahçe ve alanın geri kalanı için organik bir bağlantı yaratmaya çalışmadım ama bahçenin karakterini güçlendirmeyi seçtim. Amacım bu çiçek dolu mahallenin bahçesi için çiçeksiz vazolarla bir natürmort tasarlamaktı. Kendi kendine duran paslanmaz çelik bir çerçeve içine dört pişmiş toprak vazo yerleştirdim. Heykelsi unsurlar bahçenin ortasına yerleşti ve bir patika ile çevrelendi (Mansfield, 2005, s. 75)."

Görsel 2.38. *Michel Kuipers, "Rocking Mountains", 1989, Duerne, Hollanda.*
Kaynak: *http://www.michelkuipers.nl/vrijwerk/opdrachten/rockingmountains__3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[65]http://www.michelkuipers.nl/curriculum.html (Erişim Tarihi: 30.11.2016)

Görsel 2.39. *Michel Kuipers, "Natürmort", 1994, Schijndel, Hollanda.*
Kaynak: *http://www.michelkuipers.nl/vrijwerk/opdrachten/stilleven__3.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.11. Barbara NANNING

1957 doğumlu Hollandalı sanatçı 1974-1979 yılları arasında oldukça prestijli bir okul olan Gerrit Rietveld Academie'de seramik eğitimi görmüştür. Eğitimden sonra ilham almak için Meksika, Kapadokya ve Japonya'ya geziler yapmış, ilhamlarını bu yörelerden toplamıştır. Esinlendiği başlıca konular doğa, çiçekler **(Görsel 2.40.)**, galaksiler ve dalgalardır. 90'ların başından sonra pek çok anıtsal komisyona imza atmıştır. Özellikle parlak renkleri ve dairesel formlarıyla çiçek serisi **(Görsel 2.41.)** en bilinen eserlerindendir.[66] Tüm eserlerindeki dairesel hareketleri sonsuzluk kavramıyla beraber tanımlamaktadır. Tüm ilham noktalarının "devamlılık, sonu ve başı olmamak" ortak noktalarıdır. Galaksilerin sonsuz dönüş hareketlerinden, dalgaların durmaksızın sahile vurmaları ve doğanın durmadan kendini tekrar eden ölüm-doğum döngüsüne kadar tüm konularda "ebedilik" ön plandadır.

[66]http://www.barbarananning.nl/wp/wp-content/uploads/engels.pdf (Erişim Tarihi: 30.11.2016)

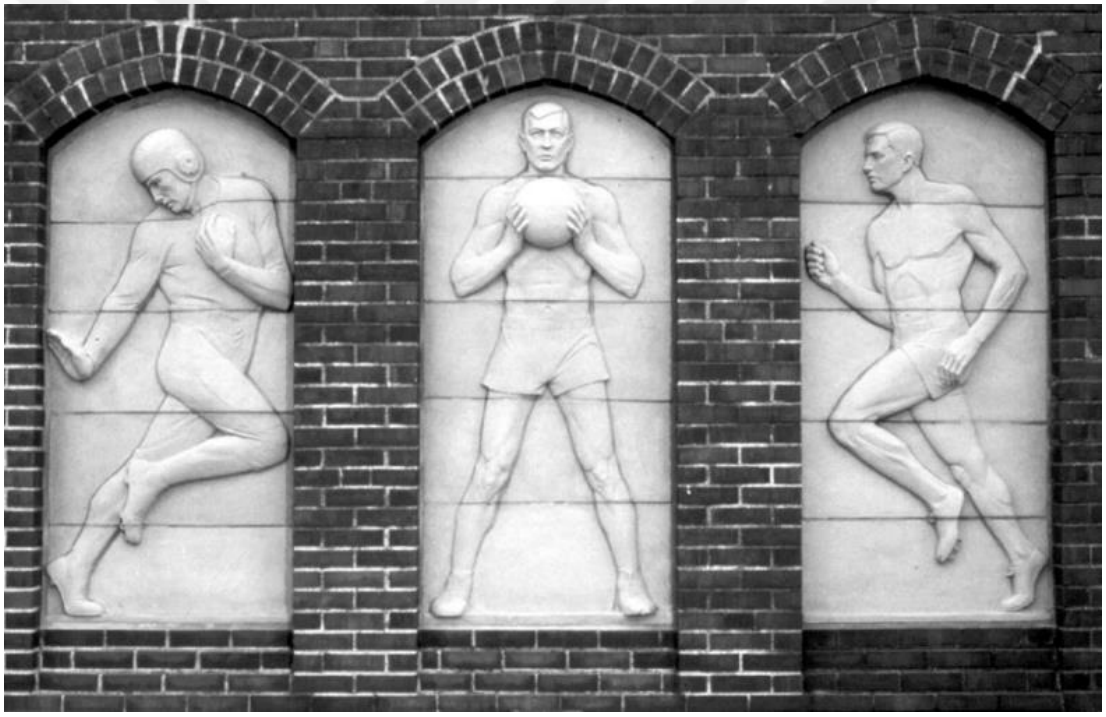
Görsel 2.40. *Barbara Nanning, "Botanica Serisi", 165 cm×160 cm×45 cm.*
Kaynak: *http://artaurea.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2014/11/barbara-nanning-Bloem-II.B_web.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.41. *Barbara Nanning, "Yatık Çiçek", 1997, Aalsmeer, Hollanda.*
Kaynak:*https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/94/Aalsmeer_kunstwerk_liggende_bloem.jpg/220px-Aalsmeer_kunstwerk_liggende_bloem.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.12. Christian PETERSEN

Danimarka asıllı Amerikalı heykeltıraş Christian Petersen, Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk kalıcı "Artist in Residence" sanatçısıdır. 1885 yılında Danimarka'da doğmuş, 1894 yılında ailesiyle Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiştir. Teknik okullarda okuyan Petersen, 1920'lerde Henry Hudson Kitson isimli anıtsal işler yapan bir heykeltıraşın yanında asistanlık yapmaya başlamıştır. Zamanla kendi siparişlerini almaya başlayan Petersen'a, 1933 yılında Iowa Üniversitesi'nden hayatını değiştirecek bir teklif gelmiştir. Ondan sonraki 21 yıl boyunca Iowa Üniversitesi için 5 tanesi seramik olmak üzere 12 adet kamusal anıt yapmıştır. Spor salonu için 1935 yılında yaptığı "Three Athletes" **(Görsel 2.42.)** ve Veterinerlik Fakültesi'nin duvarı için 1936 yılında yaptığı "History of Dairying" **(Görsel 2.43.)** ve duvar panoları bu seramik heykel eserlerdendir.[67]

Görsel 2.42. . *Christian Petersen, "Three Athletes", 1935, Iowa, ABD.*

Kaynak: *https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/2a/b8/a7/2ab8a78099f7e02bb2097a452396fad8.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[67]http://www.museums.iastate.edu/ChristianPetersen.html (Erişim Tarihi: 06.07.2016)

Görsel 2.43. *Christian Petersen, "History of Dairying", 1936, Iowa, ABD.*
Kaynak: *http://conserve-art.com/wp-content/uploads/2016/01/3.3.5-History-of-Dairying-Christain-Petersen-1936-Iowa-State-University-Ames.-Terra-cotta-Cow-Fountain-after-treatment..jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.13. Tanya PREMINGER

Rus asıllı heykeltıraş Tanya Preminger eğitimini Sovyetler Birliği'nde almış, daha sonra İsrail'e taşınmıştır. 1972'den beri eğitimcilik yapan Preminger daha çok "Land Art" çalışmalarıyla tanınsa da, taş, ahşap, seramik gibi pek çok değişik heykel malzemesiyle çalışmaları bulunmaktadır. Türkiye'de Mersin, İzmir, Salihli, Eğirdir, Alanya ve Antalya'da sempozyumlara katılmış; mermer anıtsal eserler üretmiştir. 2007 yılında Sırbistan'da Kikinda Terracotta Müzesi için yaptığı "Mama Terra" **(Görsel 2.44.)** ve 2015'de Almanya Römhild'de yaptığı 2.2 metre yüksekliğinde "Fontan" **(Görsel 2.45.)** seramik anıtsal eserlerine iyi örneklerdendir.[68]

[68]http://www.tanyapreminger.com/resume-c-v/ (Erişim Tarihi: 07.07.2016)

Görsel 2.44. *Tanya Preminger, "Mama Terra", 2007, Kikinda, Sırbistan.*
Kaynak: *http://www.tanyapreminger.com/wp-content/uploads/9a7b4b124d897d0b89f69dfb0918d7c5.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.45. *Tanya Preminger, "Fontan", 2015, Türingiya, Almanya.*
Kaynak: *http://www.tanyapreminger.com/wp-content/uploads/10450685_10207798548507488_8210965797803115144_n.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.14. Barbara SORENSEN

Barbara Sorensen anıtsal seramik eserleriyle tanınmış Amerikalı bir sanatçıdır. Üniversitede yöneldiği seramiğin, estetik arayışları için en uygun malzeme olduğunu düşünen Sorensen, uzun yıllar bu malzemeyle pek çok anıtsal eser çıkarmıştır. Eserlerinde doğal şekilleri ve jeolojik oluşumları **(Görsel 2.47.)** taklit eden sanatçının; özellikle kadın bedenlerini ele aldığı "Goddesses", bitkilerden yola çıktığı "Willows" serileri anıtsal eserlerine iyi örneklerdendir. 2002 yılından beri, Florida Shakespeare Tiyatrosu'nun bahçesinde sergilenen, her biri 2 metreyi aşan stilize kadın figürlerinden oluşan enstalasyonu "Sirens" **(Görsel 2.46.)**, sanatçının son seramik anıtsal işlerindendir.[69] Sorensen, yıllar içinde estetik ihtiyaçlarının değişmesinden dolayı; enerjisini metal, reçine gibi değişik malzemelere yönlendirmiştir.[70]

Görsel 2.46. *Barbara Sorensen, "Siren Installation", 2002, Florida, ABD.*
Kaynak: *http://www.barbarasorensen.com/images/galleries/goddesses/02-Siren-II---Maiden-IX-Installation.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

[69]http://www.barbarasorensen.com/portfolio/goddesses (Erişim Tarihi: 06.07.2016)
[70]http://www.barbarasorensen.com/biography (Erişim Tarihi: 06.07.2016)

Görsel 2.47. *Barbara Sorensen, "Foothills I Installation", 245 cmx180 cmx25 cm, 2001, ABD.*
Kaynak: *http://www.barbarasorensen.com/images/galleries/boats/12-Foothills-II.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.15. Ulla VIOTTI

İsveç'İn Eskilstuna şehrinde 1933 yılında doğan Ulla Viotti, İngiltere'de bşladığı sanat eğitimine İsveç'te devam etmiştir.[71] Tuğla heykel denilince ilk akla gelen sanatçılardan biri olan Viotti, alanında öncüdür. Çalışmaları doğanın kırılganlığı ve sanatçının gezegenimiz için hissettiği kaygıyı dışa vurmaktadır. 1983'ten beri tuğlalarla heykeller yapan sanatçının eserleri devasa boyuttadır; pek çoğu insanların içine girebileceği büyüklüktedir. Hayatı boyunca dünyanın pek çok ülkesine 70'in üzerinde anıtsal seramik eser bırakmıştır. Çalışmaları arasında "Cimbris" **(Görsel 2.48.)** hem anıtsal boyutları, hem de sanatsal sorgulamasıyla ilgi çeker. Danimarka Cimbrisham'da 1998 yılında tamamladığı eser, Viotti'nin fonksiyonel mimari ve heykel arasındaki paradoksal ilişkiye olan merakını yansıtmaktadır. Cimbris ancak bir çocuğun girebileceği bir girişi olan "bina olmayan" bir yapıdır. Bu dairesel yapının çapı 6 metre, yüksekliği 4 metredir. Cimbrisham tuğla endüstrisi anısına yapılmıştır (Heeney, 2003, s. 84).

[71]http://www.viotti.se/mitt-cv/ (Erişim Tarihi: 30.11.2016)

Görsel 2.48. *Ulla Viotti, "Cimbris", Yükseklik 4 m, 1998, Cimbrisham, Danimarka.*
Kaynak:*https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7d/Cimbris._tegelskulptur_av_Ulla_Viotti_i_Simrishamn.jpg/1280px-Cimbris._tegelskulptur_av_Ulla_Viotti_i_Simrishamn.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.49. *Ulla Viotti, "Kaptanen Gruva", 2008, Höganäs, İsveç.*
Kaynak: *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ab/Ulla_Viotti_Kaptenens_gruva.JPG (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

Görsel 2.50. *Ulla Viotti, "Föränderlig Profil", 2004, Trelleborgs, İsveç.*
Kaynak: *http://www.viotti.se/wp-content/uploads/2012/04/L2201.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

2.3.16. Hsu YUNG-HSU

1955 doğumlu Tayvanlı sanatçı, 22 yıl yapmış olduğu ilkokul öğretmenliğini 1998'de bırakana kadar seramik sanatıyla amatör olarak ilgilenmiştir. Daha sonraki yıllarda seramik eğitimini tamamlamıştır. 2002 yılından beri Tayvan'da değişik üniversitelerde eğitim vermektedir. Hsu Yung-Hsu, sadece seramik alanında eserler veren bir sanatçıdır. Erken dönem eserleri daha hacimli insan figürleri iken, son dönemlerindeki eserleri hem çok büyük, hem de çok incedir. Sanatçı sanatını biyolojik varlığının bir gereksinimi olarak algılamaktadır. Hatta geç dönem işlerindeki formların yuvalara ve doğal boşluklara **(Görsel 2.52.)** benzemesinin içgüdüsel sebepleri olduğunu düşünmektedir. Sanatçı "yaşamın ötesine yaşayarak geçmek, Sanatsal yaratımın ötesine sanatsal yaratımla geçmek ve nihayetinde yaşamın ötesine sanatsal yaratım yoluyla geçmek." felsefesini benimsemiştir.[72]

[72]http://yunghsu.net/en/about-2/ (Erişim Tarihi: 29.11.2016)

Görsel 2.51. *Hsu Yung-Hsu, "Sea Roar of Anping", 310 cm×180 cm×110 cm, 2009, Anping, Tayvan.*

Kaynak: *http://yunghsu.net/en/public-art-en/ (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

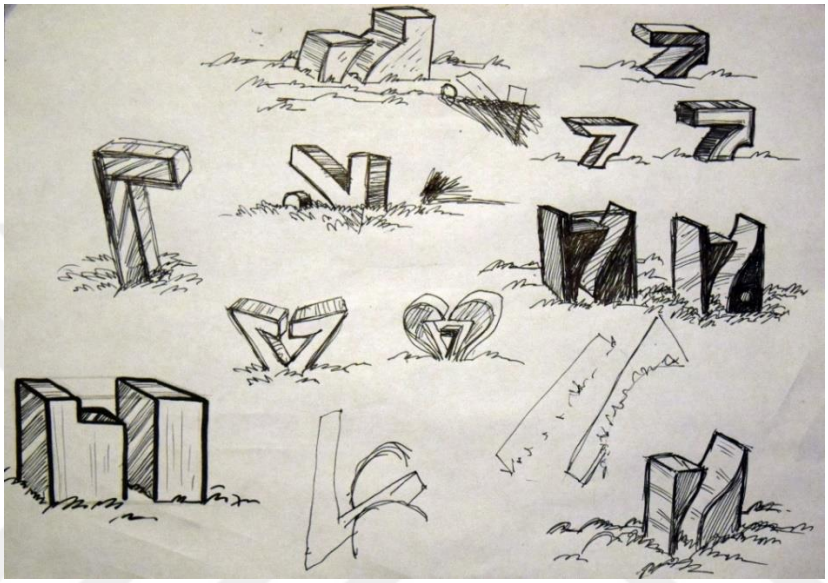
Görsel 2.52. *Hsu Yung-Hsu, "İsimsiz", 122x93x258 cm,2013.*

Kaynak: *http://farm3.static.flickr.com/2826/11185763884_d9e58b9d47_b.jpg (Erişim Tarihi: 08.12.2016)*

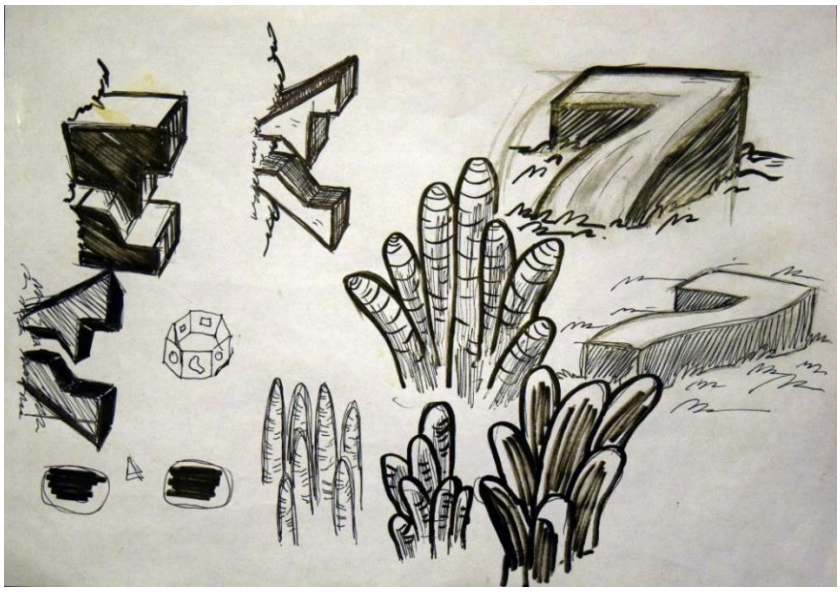
Verilen örnekler dışında yerli ve yabancı pek çok seramik sanatçısı anıtsal eserler vermişlerdir. Ayrıca devasa boyutlardaki vazoları ve küresel işleriyle Alexander Macdonald-Buchanan, dairesel formda ürettiği tuğlalarla dev insan ve hayvan figürleri yapan Klaus Schultze, yine tuğlalarla iç mekan arazi sanatı benzeri düzenlemeler yapan Jaques Kaufmann, hayvanlara kattığı fantastik yorumlarla Wang Ruilin, ve Helenistik sütunların modern seramik yorumları ile Nino Caruso dikkate değer isimlerdendirler.

3. ANITSAL SERAMİK UYGULAMA ÖRNEĞİ

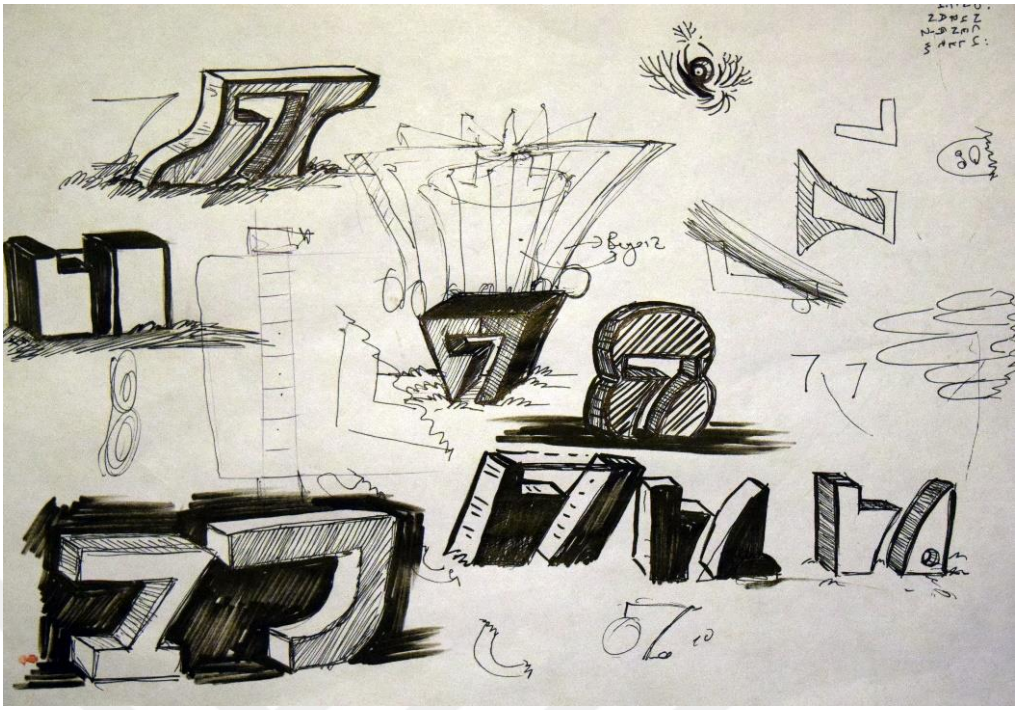
Araştırmacı anıt konusunu belirlerken kendi özel ilgi alanı olan sinema sanatını seçmiştir. Bu anıt için en uygun yer Yunus Emre Kampüsü İletişim Fakültesi'nin dış mekân alanı olarak kararlaştırılmıştır. Anıtsal boyutlarda bir uygulama için en uygun malzeme olarak seramik tuğla seçilmiş; Sinemanın 7. sanat olmasından çıkışlı fikir için çizilen eskizler, bu malzeme göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Görsel 3.1. *Eskizler*
Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

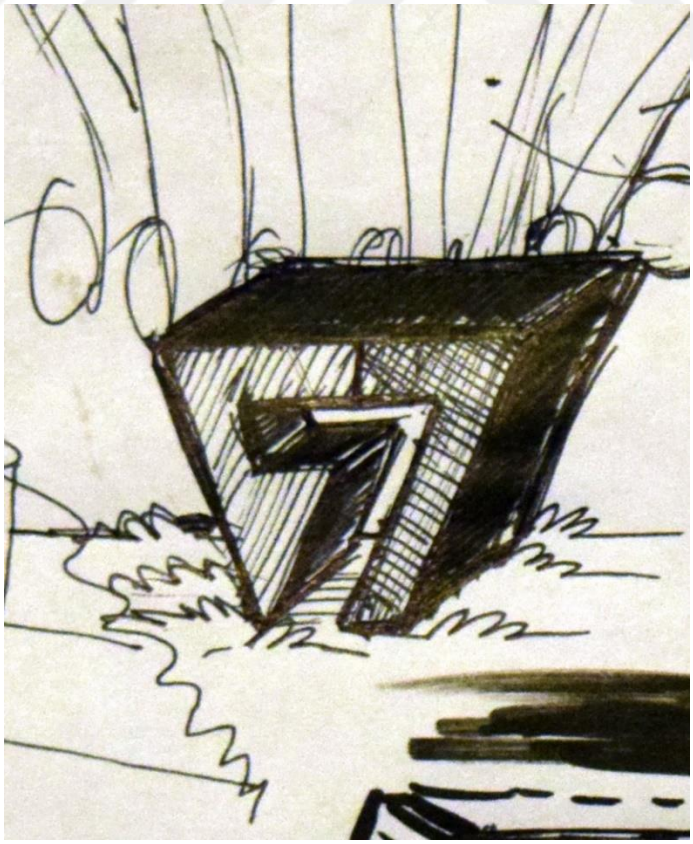

Görsel 3.2. *Eskizler*
Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

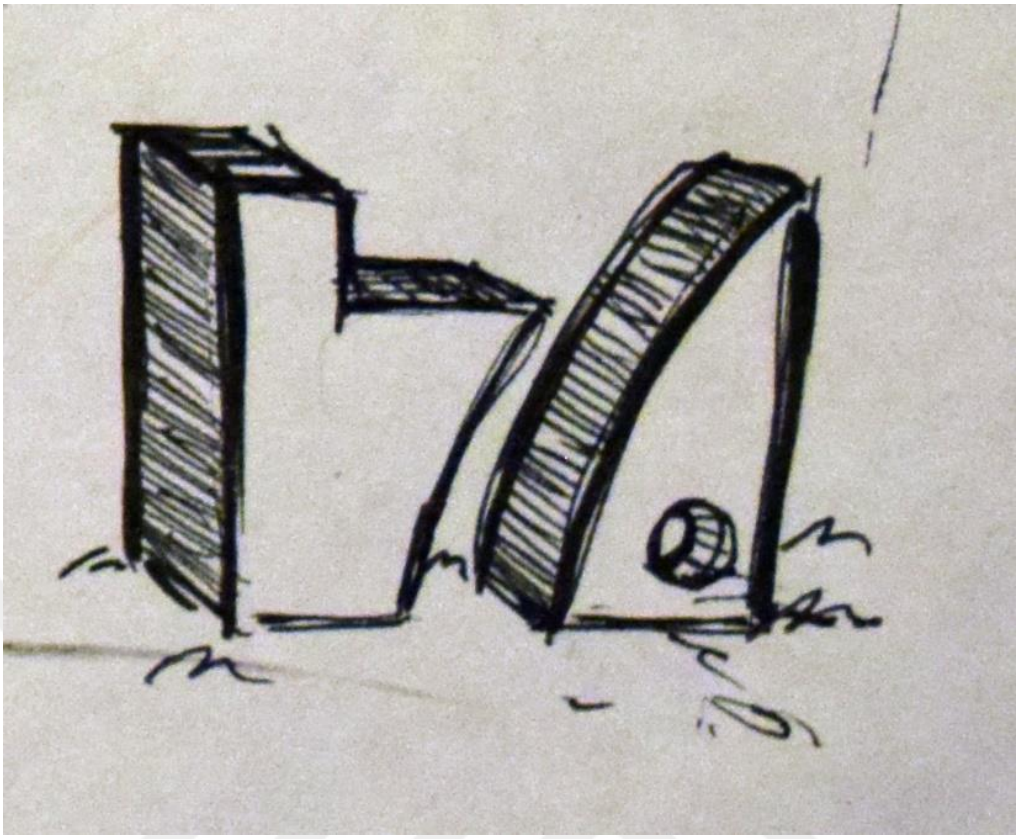
Görsel 3.3. *Eskizler*

Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

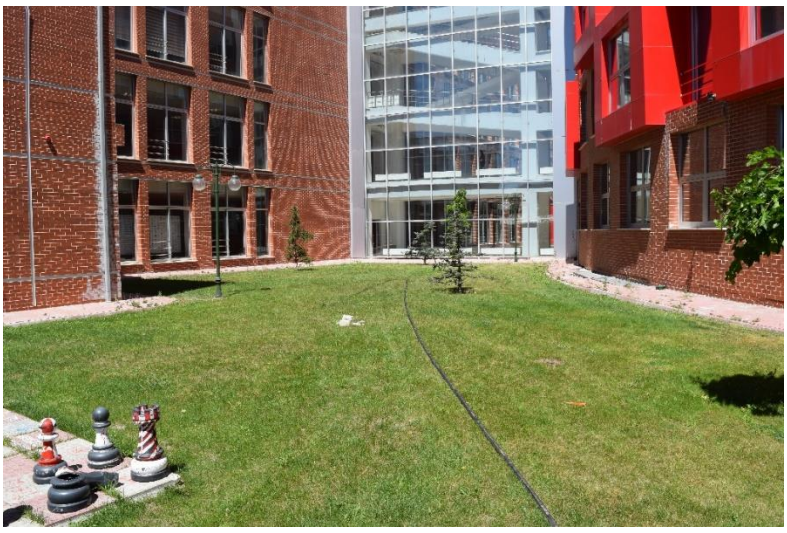
Görsel 3.4. *Ara eskiz*

Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

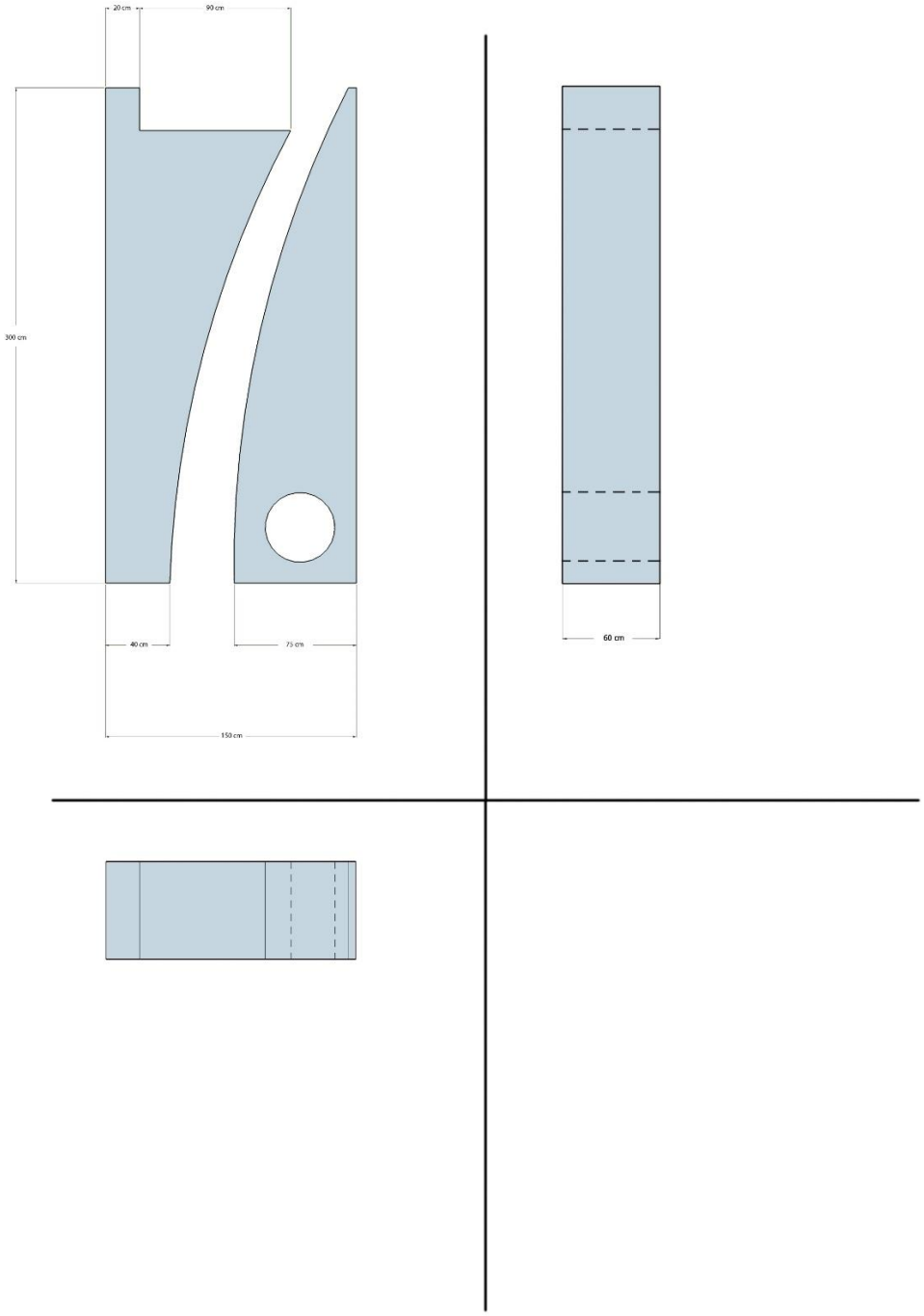

Görsel 3.5. *Son eskiz*
Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

Eskiz aşaması sırasında eş zamanlı olarak İletişim Fakültesi ziyaret edilmiş, anıt için uygun yer araştırılmıştır.

Görsel 3.6. *Mekân araştırması.*
Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

Görsel 3.7. *Teknik Resim.*

Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

Eskiz aşaması tamamlandıktan ve danışman onayından geçtikten sonra, tasarım bilgisayar ortamında görselleştirilmiş ve proje dosyasına eklenmiştir. Daha sonra İletişim Fakültesi dekanı ziyaret edilmiş, proje anlatılmış ve sözlü onay alınmıştır.

Görsel 3.8. *Projenin üç boyutlu modellemesi.*

Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

Gerekli sözlü onaylar alındıktan sonra tuğla seçimi için Eskişehir etrafındaki tuğla üreticileriyle irtibata geçilmiştir. Proje uygulaması için harman tuğla uygun görülmüş, 2000 adet pişmemiş tuğla alınmıştır.

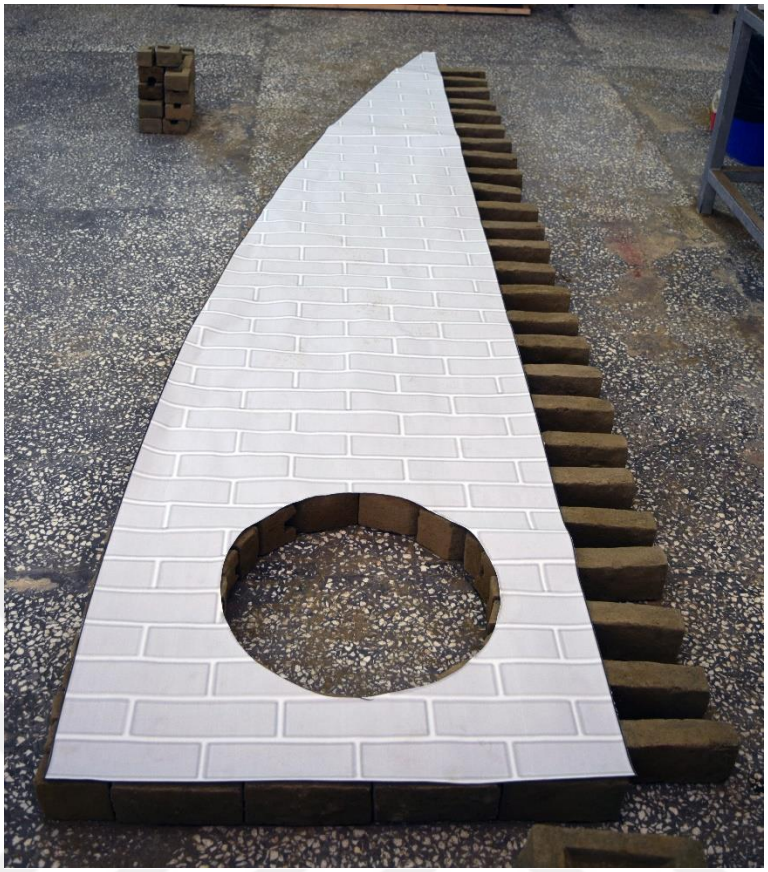

Görsel 3.9. *Harman tuğla üretim sahasından bir görünüş.*
Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

Pişmemiş tuğlalar şablona göre şekillendirilmiş ve bulunduğu yer numaralandırılarak pişirilmiştir.

Görsel 3.10. *Şablona göre şekillendirme işlemi.*
Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

Görsel 3.11. *Şablona göre şekillendirme işlemi.*

Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

Görsel 3.12. *Bisküvi pişirimine hazırlanmış hali.*

Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

İki parça olarak planlanan anıtın birbirlerine bakan yüzlerine ait tuğlalar mangan içerikli bir reçeteyle sırlanmıştır.

Görsel 3.13. *Sırlı tuğlalar.*
Kaynak: *Öncü Çelikoğlu*

SONUÇ

Bir kişinin, olayın veya kavramın anısına adanmış; arkeolojik, tarihi, estetik veya etnoğrafik önemi olan ve boyutları alışılmışın dışında büyük olan her tür heykel ya da mimari yapıt, anıt tanımına girmektedir. Anıtlar dinsel, yazılı, askeri, teknolojik - bilimsel - ekonomik ve sivil anıtlar olarak beş ayrı işlev için yapılırlarken; malzeme açısından bakıldığında ise taş, ahşap, metal ve diğer malzemeler olmak üzere dört ayrı başlık olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Teknik yönden ise inşa – yapılandırma – birleştirme, yontma – oyma, modelleme – biçimleme ve döküm - kalıp teknikleri olmak üzere dört ayrı şekillendirme tekniğine ayrılmaktadırlar.

Anıt tanımına giren eserler seramik malzemeyle ve seramik teknikleri kullanılarak yapıldığında “Anıtsal Seramikler” olarak tanımlanmaktadır. Seramik anıtlar, malzemenin getirdiği pişirim ve şekillendirme teknikleri açısından çok çeşitlilik gösterirler. Ayrıca bu anıtlar bulunduğu mekân açısından da çeşitlendirilebilirler. Anıtsal seramikler açık ya da kapalı mekânlarda, özel ya da kamusal alanlarda karşımıza çıkarlar. Tarih boyunca karşımıza anonim örnekleri çıkabildiği gibi, ağırlıklı olarak bu tarzda eserler veren pek çok sanatçı da mevcuttur.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bilgilerin ışığında, sivil anıt fikriyle yola çıkılmış; anıt uygulamasının teması belirlenirken sinema sanatı üzerine karar kılınmıştır. 7. sanat sinemanın diğer tüm sanat dallarını içinde barındırması da bu kararda etkili olmuştur. Teknik konusunda karar verilirken, araştırma sırasında tuğlayla yapılan anıtsal seramiklerin özellikle ilgi çekici bulunması ve tuğla anıtların maliyetinin daha az olması gibi sebeplerle, seramik tuğlalardan inşa-yapılandırma-birleştirme tekniğiyle yapılmasına karar vermiştir. ”Harman tuğla” tabir edilen nispeten daha ilkel tarzda ve elde kalıba basılarak üretilen tuğlalar tercih edilmiştir. Tuğlalar pişmemiş halde alınmasının sebebi, bu durumun tuğlalara müdahale şansı tanımasıdır.

İnsanlık tarihi açısından ele alındığında anıtlar; siyasi, askeri ve dini otoriteler tarafından güçlerini meşru kılmak ve güçlerinin devamlılığını sağlamak için kullanılmıştır. Özellikle iletişim kanalları günümüzdeki gibi geniş kitlelere ulaşamadığı dönemlerde; anıtlar, toplumların kişiler, olaylar ve kavramlar hakkında düşüncelerini yönlendirebilmek için ana araçlardan biri olagelmiştir. Ayrıca anıtların yazılı tarih oluşmadan önce, tarihi kayıt olarak kullanıldığı anlaşılmakta, yapıldığı dönemdeki olaylar ve kişiler hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu açıdan beşeri bilimler için de ciddi bir bilgi kaynağıdır.

Seramiğin yüksek teknoloji ürünü sayıldığı dönemlerde, seramik konusunda ileri olan topluluklar için, anıtsal seramikler büyük bir prestij göstergesi olmuştur. Yöneticiler kendilerinin, ordularının veya tanrılarının gücünü göstermenin bir yolu olarak görmüşlerdir. Seramiğin yüzyıllara meydan okuyan yapısı sayesinde bu anıtlar, içinden çıktıkları toplumlardan bile daha uzun süre varlıklarını sürdürebilmişlerdir.

Doğru pişirim teknikleri ve hammaddelerle yapılan, iyi bir seramik anıt uygulaması bakım gerektirmeksizin çok uzun yıllar boyunca işlevini yerine getirecektir. Seramik deniz dalgaları, yağmur ve rüzgâr gibi doğal aşındırıcılara ve ateşe dayanıklı yapısı bilinse de; darbelere diğer malzemelere nispeten daha az dayanıklı olması ve ustalaşması zor bir malzeme olması sebebiyle çok tercih edilen bir anıt malzemesi değildir. Özellikle son yüzyıldaki teknolojik ilerlemeler sayesinde seramiğin avantajları daha artmış; modernizmin getirdiği anlayışlarla seramik bir sanat olarak kabul görür olmuştur. Bu daha çok sanatçının seramik sanatına ve seramik malzemeye dönmesini sağlamış, anıtsal seramikleri yaygınlaştırmıştır.

Günümüzde yerel ve uluslararası pek çok sempozyum, konferans, çalıştay gibi etkinliklerle üretilen seramik anıtsal eserler, kamuoyunda seramiğin anıt yapımında uygun olduğu fikrini daha da arttırmaktadır. Seramiğe özgü doku ve renk çeşitliliği de anıt malzemesi olarak tercih edilirliğini arttırmaktadır. Gelişen teknolojiyle beraber daha bölgesel teknikler bile artık daha kolay ulaşılabilir olmuştur; böylece bu doku ve renk çeşitliliği sanatçılar için yeni ilham olanaklarına, toplum içinse yeni estetik doyum yollarına dönüşmektedir.

Eski Mısırlılar “İnsanoğlu zamandan korkar, zamansa piramitlerden.” demiştir. Bu anıtların toplumsal bellek için önemini çok iyi anlatan bir atasözüdür. Bir topluluğun kültürel gücünü, köklerinin ne kadar derine indiği gösterir. Bu kökler de kültürünü anlatan eserlerin kalıcılığı sayesinde derinlere inebilir. Sağlam köklere sahip bir kültür için seramik gibi zamana meydan okuyabilecek sağlamlıkta malzemeler tercih edilmelidir.

Sonuç olarak anıtsal seramiklerin kırılgan olması, teknik yönden kontrolü diğer malzemelere göre daha zor olması gibi dezavantajları olsa da; seramiğe özgü dokuların ve renklerin, pişirim ve sırlama olanaklarının zenginliği, diğer anıt malzemelerine göre daha alışılmışın dışında olmasından dolayı ilgi çekiciliğinin artması, ayrıca her türlü yıpranmaya dayanıklılığı gibi özellikleri sayesinde tercih edilebilmektedirler. Gittikçe gelişen seramik teknikleri ve teknolojilerinde anıtsal seramiklerin uygulanması

kolaylaşmaktadır. Bu sayede daha çok tasarımcı ve sanatçı anıtsal yapıtlarda seramik malzemeye ve seramik sanatına yönelmektedir.

KAYNAKÇA

http://www.uh.edu/engines/epi359.htm (Erişim tarihi: 05.03.2016)

Ahunbay, Z. (2012). *Selimiye Mosque and its social complex*. Ankara: MRK Publishing Co.

Alyılmaz, C. (2004). İpek Yolu ve Orhun Yazıtları. *Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü Dergisi,* 24, 181-192.

AnaBritannica. (1986). 12. Cilt. İstanbul: Hürriyet Ofset A.Ş.

AnaBritannica. (1993). 22. Cilt. İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş.

Başkanlığı, G. (1994). *Anıtkabir tarihçesi*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Arcasoy, A. (1983). *Seramik teknolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Arseven, C.E. (1975). *Sanat ansiklopedisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Awes, A. (Yönetmen). (2012, 7 Kasım). Mystery of Easter Island [Belgesel]. Virginia, US: PBS Channel.

Bakla, E. (2010). *İstanbul'un 100 çini ve seramik sanatçısı*. İstanbul: Kültür A.Ş.

Eskişehir Tepebaşı Belediyesi. (2003). *Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu* Eskişehir: Elma Teknik Basım.

Bormans, P. (2004). *Ceramics are more than clay alone*. Cambridge, UK: Cambridge International Science Publishing.

Brier, B. (2002). Saga of Cleopatra's Needles. *Archaeology,* 55(6), 48-61.

Büyük Larousse. (1986). 2. Cilt. İstanbul: Milliyet Gazetecilik A.Ş.

Cunliffe, M. (1958). *George Washington* A.B.D.: New American Library of World Literature Inc.

Çelebi, M. (2006). *Dünden bügüne Taksim Cumhuriyet Anıtı*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Çelebi, S.M. (2002). *Yapılar kitabı : tezkiretü'l-bünyan ve tezkiretü'l-ebniye : (Mimar Sinan'ın anıları)* (Çev: Develi, H.). İstanbul: Koçbank.

Demirdurak, B., Köseoğlu, A., Köseoğlu, T., Akbulut, S. ve Aras, G. (2015). *Çanakkale 1915 : Gelibolu koylarında gözlerimiz yaşlı*. İstanbul: GiTa Yayınları.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. (1998). 2. Cilt. İstanbul: YEM Yayın.

Erinç, S.M. (1998). *Toprağın Erki Hamiye Çolakoğlu*. Türkiye: METEKSAN A.Ş.

Heeney, G. (2003). *Brickworks*. Londra: A&C Black Limited.

İskenderzade, L.A. (2010). Göktürk dönemi insan figürlü taş anıtlar. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal,* 24, 255-269.

Kavcar, E. (2015). Dördüncü kaide programı: Boş kaidenin güncel anıtları *Route Educational and Social Science Journal,* 2(2), 755-771.

Kılıçoğlu. (2007). *Topraktan marka yaratmak*. Eskişehir: Endel A.Ş.

Lemmen, H.v. (2002). *Architectural ceramics*. İngiltere: Shire Publications.

Mansfield, J. (2005). *Ceramics in Environment*. Londra: A&C Black Limited.

Merriam-Webster's collegiate dictionary. (1998) (10 ed.). Springfield, Mass: Merriam-Webster Inc.

Oates, J. (1979). *Babylon*. Londra: Murray Printing Company.

Ormiston, R. (2014). *Michelangelo: 500 görsel eşiliğinde yaşamı ve eserleri* (Öztürk, C. Ed.). Çin: Anness Publishing Limited.

Özkarcı, M. (2001). *Niğde'de Türk Mimarisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Özsezgin, K. (2005). *İlhan Koman Retrospektif*. Topkapı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Penny, N. (1993). *The materails of sculpture*. Londra: Yale University Press.

Sevim, S., Martinez, E.H.V. ve Sevim, C. (2015). Francisco Brennard'ın gizli seramik dünyası. *Seramik Türkiye,*(48), 104-111.

Smith, N. (2011). Classic projects: The Great Pyramid of Giza. *Engineering & Technology,* 6 (1), 112-113.

Sözen, M.Tanyeli, U. (2011) *Sanat kavramları ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Uludağ, K. (1998). Seramik sanatının kimlik sorunu. *TÜRKİYE'DE SANAT DERGİSİ,* Mart/Nisan(33), 36-38.

Uludağ, K. (2011). *Güzel Sanatlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Wood, N. (1999). *Chinese glazes: Their origins, chemistry, and recreation*. USA: University of Pennsylvania Press.

Xiaohong, W., Chi, Z., Goldberg, P., Cohen, D., Pan, Y., Arpin, T. ve Ofer, B.-Y. (2012). Early pottery at 20,000 years ago in Xianrendong Cave, China. *Science,* 336,(6089), 1696-1700.

Yaraş, F.E. (2008). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*.2. Cilt. İstanbul: YEM Yayın.

Yazman, A.T. (Yönetmen). (2010, 21 Ağustos). Göbeklitepe: Dünyanın ilk tapınağı [Belgesel]. Türkiye: Maker Arts.

Yıldırım, Ö. (2015). *Seramik sanatında mozaik tekniğinin uygulanması ve Eskişehir Çağdaş Seramik Açık Hava Müzesi örneği.* (Yüksek Lisans), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Milletlerarası Anıtlar Ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği, m.4

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Öncü ÇELİKOĞLU

Yabancı Dil : İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı : Bornova / 1981

E-Posta : oncuc@anadolu.edu.tr

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2014, Araştırma Görevlisi, Anadolu Üniversitesi, Seramik Bölümü
- 2008, Anadolu Üniversitesi, Seramik Bölümü

Yayınları ve Bilimsel Sanatsal Faaliyetleri:

2015, Tam Bildiri Sunumu, “Psychedelic Sanat”, “Sanat, Gerçeklik ve Paradoks Sempozyumu” Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bodrum Güzel Sanatlar Fakültesi - Muğla

ÇELİKOĞLU, Ö. (2012) Bir malzeme olarak seramiğin kuş evlerinde kullanılması. Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt (2), 41-50.

Ödülleri:

2010, Teşvik Ödülü, Uşak Üniversitesi Uluslararası Katılımlı Seramik Yarışması, Uşak

2010, Teşvik Ödülü, İzmir Rotary Kulübü Altın Testi Seramik Yarışması, İzmir